STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06262

# IN UMRU FUN LEBN

Isaac Bloom

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

*Lloyd E. Cotsen Trust*
*Arie & Ida Crown Memorial*
*The Seymour Grubman Family*
*David and Barbara B. Hirschhorn Foundation*
*Max Palevsky*
*Robert Price*
*Righteous Persons Foundation*
*Leif D. Rosenblatt*
*Sarah and Ben Torchinsky*
*Harry and Jeanette Weinberg Foundation*
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
*National Yiddish Book Center*

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יצחק בלום

# אין אָדערן פון לעבן

דערציילונגען

אנדערע ביכער
פון
**יצחק בלום**

„פון ברעג צו ברעג"
דערציילונגען

„אין דער שטיל"
לידער

1919

Copyright, 1934
by
ISAAC BLOOM
New York, N. Y.

234

פארלאג „בלום"
ניו יארק
1934

# בענקענדיגע

# איר נייע היים

אין הויז איז געווען ענג, ס'האט געשטיקט די איינזאמקייט, און דער אווענט וואס האט אריינגעדרונגען מיט ווינטערדיגען אימפעט האט פארכאפט דעם אטעם. זיך געריסען ווינטיג איבער'ן הויז און געשלאגען מיט קאלטליכען אנגסט איבער פעני'ס געזיכט, וואס איז געווען פארצויגען מיט טרויער און בענקשאפט.

זי איז געשטאנען ביים פענסטער און ארויסגעקוקט צו דער שטילער גאס, וואס האט זיך א ליידיגע געצויגען פאר אירע אויגען. זעלטען ווען ס'איז דורכגעלאפען א מענש און פארשוואונדען אראפ בארג, וואו די גאס לאזט זיך ארונטער א פארזונקענע אין קליינ־שטעטעלדיגען אומעט און לאנגווייליגקייט.

אין די פענסטער פון די צוויי־שטאקיגע הייזער האט דא און דארט א בליץ געטאן אן עלעקטרישע ליכט, א ווארף געטאן די ליכט־שטראלען אויף איר געזיכט און א בלענד געטאן די אויגען.

פעני האט ליכטיג געמאכט אין הויז און מיט א בליק וואס איז ניט פרעמד און ניט היימיש געגומען באטראכטען די וואוינונג, וואו זי איז געקומען אפוואוינען איר גאנצען לעבען.

אלץ, די גאנצע איינריכטונג האט ביי איר אין די אויגען אויסגעזען אזוי נאריש און אומגעלומפערט. ס'האט זיך געפילט אין יעדען ווינקעלע די קליינשטעטעלדיגע אומבאהאלפענקייט, דער קליינער פארנעם און די שמאלע באגריפען פון לעבען. אלץ איז געווען איינגעצוימט, איינגעצויגען ווי אריינגעפאסט אין ראמען, באשרענקט און איינגעשרומפען, ווי עס איז דאס גאנצע לעבען דא.

עס איז איר ארויפגעקומען אויף'ן זינען איר צימער וואו זי האט געוואוינט אין ניו יארק. אמת, ניט אזוי גראם, דערפאר אבער איינגעארדענט מיט געשמאק. אין איר מיידעלשען לעבען האט זי קיין גרויסע פארגעניגענס ניט געהאט, זי האט זיך ניט געקענט פארגינען קיין לוקסוסען, זי האט צו שווער געארבייט אויף

יעדען סענט, זי זאָל זיך פאַרגינען צו לעבען אויף אַ ברייטליכען שטייגער. אַ צימער אָבער האָט זי שטענדיג געהאַט אַ שיינעם, אַ באַקוועמען, איינגעאָרדענט לויט איר געשמאַק. זי איז מיט אירע קליינע פאַרדינסטען קוים אויסגעקומען, האָט זי אָפּגעשפּאָרט פון אַנדערע זאַכען, אָבער ניט פון איר וואוינונג.

דאָ, אין דער פּראָווינץ שטאָט, וואו איר מאַן, מיט וועלכען זי האָט ערשט געהייראַט, וואוינט און האָט זיינע ביזנעס, איז איר אומעטיג סיי אין גאַס און נאָך מער אין הויז. ס'איז איר שווער דאָ צו זיין, שווער דאָ צו לעבען. ס'איז פאַר איר אַן אָפּקומעניש.

ס'איז אמת, אַז זי איז שוין געווען מיד אַרבייטענדיג, און זי האָט זיך שוין גענויטיגט אין רו, זי איז געווען זיכער, אַז ווען זי הייראַט מיט אַ מאַן פון אַ קליינער שטאָט וואו דאָס לעבען לויפט ניט מיט אַזאַ ראַשיגען אימפּעט, וועט זי זיך קענען אויס־רוען. אָבער וואָס פאַר אַ רו איז דאָס? — ס'איז די רו פון קבר...

זי האָט זיך אוועקגעזעצט, גענומען אַ בוך אין האַנט און אָנגעהויבען לעזען.

ס'איז געווען אַ ראָמאַן, אָנגעפּיקעוועט מיט האַנדלונגען וועגען ליבע, מיט גרויס־שטאָטיגקייט, מיט לעבען און גענוס. פעני האָט זיך אַזוי פאַרטאָן אין בוך, אַז זי האָט אַפילו ניט באַמערקט ווי איר מאַן איז אַריינגעקומען.

ער איז אַריינגעקומען אַ פאַרשמירטער פון זיין פעינט־סטאָר, וואו ער פאַרעט זיך דעם גאַנצען טאָג מיט פאַרשידענערליי פאַרבען.

אַ שטאַרקער, ניט אָנגענעמער ריח האָט פעני'ן אַ שלאָג געטאָן אין נאָז. זי האָט אַ הויב געטאָן די אויגען פון'ם בוך, אויף אים אַ קוק געטאָן און געפילט ווי צו חלש'ן.

די גאַנצע הויז איז באַלד פול געוואָרען מיט אָט דעם ריח פון פעינט, און דער ריח, צוזאַמען מיט דעם מאַנ'ס אומגעלומ־פּערטען אויסזען, האָט פעני'ן געשטיקט.

— גיי וואַש זיך אָרום! — האָט זי צו אים, ווי באַפעלעריש, אַ זאָג געטאָן.

— וואָס איז דאָס געאייל? — האָט ער אַרויסגערעדט שמייכלענדיג באַלעבאַטיש, ווי ער וואָלט שטאַרק הנאה געהאַט

פון זיין גאנג און פונ'ם ריח, צו וועלכען ער איז שוין פון לאנג צוגעוואוינט.

— אבער ס'איז דאך אוממעגליך! — האט פעני שארף באַטאנט דעם „אוממעגליך“.

— וואס הייסט אוממעגליך? — האט דער מאן אויף איר געווארפען א פארוואונדערטען בליק.

— כ'מיין, אט ווי דו גייסט א פארשמירטער אין פעינט און די הויז איז פול מיט'ן ריח.

— א, דאס מיינסטו! נו, דו פארשטייסט דאך, אז איך קום ניט פון א באנק, נאר פון א פעינט סטאר. ס'איז א פרנסה אזא...

ער האט אויף איר א קוק געטאן מיט אזא בליק, ווי ער וואלט זאגען: „האסט, ווייבעלע מיינס, בעסער באדארפט חתונה האבען מיט א באנקיר“. און ער איז אריין אין וואש־רום זיך ארומוואשען.

פעני איז געבליבען זיצען ווי א באגראבענע, און געטראכט וועגען דעם ווי אזוי זי וועט קענען לעבען אלע אירע יארען אין אזא חלשות'דיגער אטמאספערע און פילען שטענדיג דעם פעינט ריח אין אירע אויסגעארבייטע גלידער. אט דא וועט דאס זיין איר אפרו־פלאץ נאך אזוי פיל שווערע ארבייטס־יארען? זי וואלט שוין בעסער ווייטער פארבליבען זיצען אין שאפ...

פון ווייט האט זיך דערהערט דער פייף פון באן, דאס קלאפען פון די רעדער האט זיך ווי א לייכטער דונער געקייקעלט אין דער שטילער, פארשלאפענער נאכט־לופט...

פעני האט זיך א צאפעל געטאן, דערפילט ווי א בענקשאפט האט איר ארומגענומען, זי געצווינגען צום באן, וואס גייט איצט אפ קיין ניו יארק, אהין, וואו זי האט געלעבט אלע אירע מיידעליארען, וואו זי האט געטרוימט, געהאפט און געליטען, וואו דער אימפעט און דער רויש פון דער טומלדיגער שטאט האט איר אפט געמאכט פארגעסען אז אייגענעם שווערען לעבען.

דאס קלאפען פון די באן־רעדער איז געווארען שטילער, איר געדאנק מידער, ניט געזען דערווייל קיין וועג און אויסלייזונג און קיין טרייסט פאר איר ווייטערדיגען לעבען. און א געפיל פון עלענט האט אזוי שטיל און איינזאם אין איר געוויינט...

# די חתונה־נאַכט

דזשייק האָט שטיל אָפּגעזאָגט דעם „הרי את", און דאָס קדושין פינגער'ל איז שוין געווען אויף ליזאַ'ס פינגער.

ליזאַ'ן האָט אַ קלאַפּ געטאָן אין האַרצן... דאָס איז ניט געווען יענער פריידיגער קלאַפּ, וואָס מאַכט אַ מיידעל'ס האַרץ אויפציטערן ביי דעם געדאַנק, אַז זי איז שוין פאַרהייראַט, נאָר אַ קלאַפּ, וואָס דערשרעקט, טרייסעלט אויף און וואַרפט אַריין אין ספקות וועגן דער נייער געשאַפענער לאַגע...

ליזאַ האָט זיך אַרומגעקוקט... מיט אַ לייכטען שמייכעל אויף די ליפּען געזוכט צו באַהאַלטען איר אינערליכע רעגונג, איר פאַר־באָרגענע, ניט קלאָרען געפיל, וואָס האָט אַזוי פלוצלונג אין איר אַ נאָג געטאָן... אַ געפיל, וואָס וועט, ווי זי האָט פאַרשטאַנען, קיין גליק און קיין פרייד אין איר וויטערדיגען לעבען ניט ברייגנען.

זי איז נאָך געשטאַנען מיט איר „באַשערטען" אונטער דער חופּה, דער חזן האָט אויסגעציקעלט די לעצטע ווערטער, וועלכע האָבען באַדאַרפט פאַרענדיגען די צערעמאָניע. אַרום זיינען גע־שטאַנען די „אונטערפירער" און די חתונה־געסט מיט ברענענדיגע ליכט, וואָס דאָס האָט געמיינט, אַז דאָס מזל זאָל איר אַזוי לייכטען ווי די ליכט...

עס האָט זיך דערהערט אַ שטאַרקער זעץ פון אַ פוס איבער אַ גלעזעל, און אַן אויסגעשריי: „מזל טוב!" פון אַלע זייטען האָט מען דער כלה אַרומגערינגעלט, זי געקושט, געהאַלזט און געוואונ־שען גליק.

ליזאַ איז געווען צוטומעלט... אויפ'ן האַרצען איז איר געווען שווער... זי וואָלט די מינוט געווען די גליקליכסטע, ווען מען זאָל איר צורו לאָזען, לאָזען איר אַליין מיט אירע געדאַנקען, וועלכע האָבען זיך אין אַ סדר געפלאָנטערט אין איר מוח...

אבער די חתונה־געסט האבען פון גארנישט געוואלט וויסען. זיי האבען פון איר אויף א מינוט ניט געוואלט אפטרעטען: יעדערער באזונדער האט געוואלט טאנצען מיט דער כלה. און זי, ליזא, האט זיך מיט אלעמען געמוזט דרייען...

ווען עס איז איר ענדליך געלונגען צו באפרייען זיך פונ'ם עולם און בלייבען אליין מיט זיך אין א צימער, איז זי געבליבען זיצען אן אומעטיגע, א פארטראכטע.

און געטראכט האט זי: פאר וואס, אייגענטליך, איז זי אזוי אומעטיג? באדארפט האט דאך גאר זיין פארקערט. זי האט איצט באדארפט זיין פריילין, טאנצען, שפרינגען... א גרויסער חלום. א חלום פון א מיידעל, וואס זוכט לאנגע יארען איר באשערטען, איז דאך פארווירקליכט געווארען...

אבער ס'איז איר אומעטיג, און עפעס קלעמט... און אין הארץ איז אזוי טרוקען... ניטא קיין פרייד, קיין פארלאנג, קיין ערווארטונג... וואס מיינט עס?... פאר וואס איז דאס אזוי? וואו איז מיט אמאל אהינגעקומען דער מיידעלשער וואונש צו הייראטען?... די מיידעלשע האפנונג אויפ'ן קדושין רינגעל, וואס פארנעמט אזוי פיל פון די מיידעלשע טרוימען? וואס אזוינס איז דא געשען?...

---

די מינוט פון נאענטקייט און אינטימקייט האט זיך דערנעענטערט. ניטא מער קיין חתונה, ניטא מער קיין קלעזמער, קיין געסט. עס איז שטיל. זי וואלט געקאנט א ביסעל זיך אפרוען. אבער זי איז ניט אליין...

דזשייק, דער מאן, מיט וועמען זי האט נאר וואס חתונה געהאט, איז מיט איר אין צימער, אין דער וואוינונג, וואס זיי האבען אנגעגרייט פאר דער חתונה.

ליזא'ס געדאנקען זיינען ווי אין א נעבל איינגעהילט. זי הערט, דאכט זיך, ניט ווי דער מאן רעדט צו איר אזעלכע צערטליכע רייד, קושט זי און האליובעט זי. זי פילט בלויז, אז עס איז עפעס ניט דאס, נאך וואס איר מיידעלשע הארץ האט באגערט און געטרוימט אלע יארען. וואו איז דער ציטער. דער פארלאנג, די פאר'שכור'טע פארזונקענקייט פון תאוה'דיגער פרייד און גענוס? מיט אים איז איר אלץ איינס, זי איז אין גאנצען גלייכגילטיג.

דער מאַן קוקט אויף איר מיט פאַרוואונדערטע אויגען. ער קען ניט פאַרשטיין איר באַנעמונג. ער ווערט אומרואיג...

— וואָס איז מיט דיר? — רעדט ער ארויס וואָרעם — פילסט עפּעס ניט גוט? און ער גלעט זי איבער די האָר.

— דער קאָפּ טוט מיר שטאַרק וויי...—רעדט זי שוואַך ארויס

— איך בעט דיר מיר צו לאָזען איצט אליין. איך וועל זיך אָפּרוען. אפשר וועט מיר לייכטער ווערען.

דער מאַן לאָזט אַרונטער די אויגען, קושט שטום אירע ליפּען. און פאַרלאָזט דעם צימער...

ליזא ליגט אליין און טראַכט.

דער עלעקטרישער לאַמפּ ברענט און שלאָגט אָפּ מיט אַ רויטען שיין איבער׳ן צימער, אויפ׳ן ווייסען אויסגעבעטען געלעגער. איבער אירע פאַרטראַכטע אויגען...

— וואָס איז דאָ געשען? — הערט זי ניט אויף צו טראַכטען און ביי זיך צו פרעגען — וואָס איז מיט אַמאָל מיט איר געוואָרען. וואָס אין דער מינוט. ווען זי האָט נאָר דערפילט, אַז זי איז פאַר־הייראַט, האָט זיך איר געפיל אומגעביטען? פאַר וואָס האָט זי אָנגעהויבען פילען אַנדערש אין זיין געגענוואַרט? ביז איצט, צו דער חתונה, האָט זי אַזוי ניט געפילט. פאַרקערט, זי איז גאָר געווען צופרידען וואָס דער טאָג צו איר חתונה דערנענטערט זיך, און זיי וועלען באַלד זיך אַריינציען אין זייער אייגענער היים...

„אַ היים!" אָט דאָס איז עס. דאָס איז די אורזאַך פון איר אַנדערש ווערען און אַנדערש פילען... — האָט אַ געדאַנק איר אַ שלאָג געטאָן — זי האָט, אַ פּנים, דורך דער צייט, וואָס זי איז מיט אים, דזשייק׳ן, אַרומגעגאַנגען, בלויז געטראַכט פון דער היים. פון דעם, וואָס זי וועט פּטור ווערען פון די פוירנישד רומס און פון די „מיסעסען". פון דאָס, וואָס זי האָט אין דער צייט זיך גענויטיגט אַם בעסטען, ווייל דאָס באָרדער־לעבען האָט איר שוין דערעסען...

איצט אָבער, ווען זי איז פאַרהייראַט געוואָרען, און די היים שטייט גרייט זי אַריינצונעמען אין היימישען, וואַרימען נעסט, וואָס איז איר איינענס; איצט, ווען איר פאַרלאַנג איז ערפילט.

און זי איז אויסגעניכטערט פון א וואונש, וואס האט אזוי שווער געדריקט אויף איר געמיט, איצט קומט דאס הארץ, דאס געפיל, און מאנט עפעס פאר זיך, מאנט א חוב, וואס זי, ליזא, איז שולדיג — ליבע...

„ליבע"... ליזא'ן ווערט אי זיס, אי אומעטיג ביי דעם געדאנק. אט ווייס זי דאך פון ערפארונג, וואס אזוינס עס איז ליבע...

זי דערמאנט זיך, מיט יארען צוריק, מיט דייוו'ן... זי איז דאן געווען מיט עטליכע יאר אינגער... זי האט נאך דאמאלסט ניט אזוי שטארק נעגארט נאך דער הייראט, און זיך ניט געשראקען פאר דעם נאמען: „אלטע מויד". דאמאלט האט זי זיך געקענט מיט דייוו'ן, א יונג, א ברען... זיין יעדער ריר האט איר געמאכט ציטערן. און זיין יעדער קוש פלעגט אנצינדען א פרייד אין איר הארצען... און ווען דייוו איז פלוצלונג פארפאלען געווארען און זיך פאר איר מער ניט געוויזען, האט זי נאך אים שטארק געבענקט, און זי בענקט נאך אפילו היינט נאך אים...

און ער, דזשייק, מיט וועמען זי האט נאר וואס געהייראט, איז א שטילער, א געזעצטער מענש, שוין ניט קיין יונגער, וואס האט זיך געזוכט צו „סעטלען", און ער רעדט שטענדיג פון פאר־זארגען זיך אויף דער צוקונפט ווייל די יארען לויפען... ער וויל פירען אן ערנסטען פאמיליען־לעבען, ארבייטען און פארזארגען די היים. אים פיילט פייער, ברען, אן ערליכער און רואיגער מענש.

און זי, כאטש זי איז שוין ניט קיין יונגע מיידעל, האט אבער נאך א יונגען געפיל. זי האט אין אירע מיידעלשע יארען ניט גענוג געלעבט, און אזוי ווייניג געליבט. און דייוו, וועמען, זי האט געליבט, האט זי איבערגעלאזען, איבערגעלאזען נאך איידער זי האט דערפילט דעם אמת'ען טעם פון ליבע.

---

זי האט זיך אויפגעהויבען פון געלעגער, אויף וועלכען זי איז געלעגען אין די זאכען, און זיך גענומען אויסטאן. עס איז שוין געווען שפעט... זי האט א טראכט געטאן פון איר מאן, און אנגע־טאן אין א נאכט־קימאנא, איז זי אריין אין צווייטען צימער.

דזשייק איז געלעגן אויסגעצויגן אין די זאכן אויפ'ן „קאוטש" און געשלאפן. א האלבער פוס זיינער האט זיך ארונטערגעלאזן, און דער קנייטש פון די אויסגעפרעסטע נייע הויזן האט זיך איינגעבויגן ווי צום טאנץ.

ליזא איז געשטאנען און געקוקט אויף אים. זי האט באמערקט די אומצופרידענהייט אויף זיינע פארשלאפענע אויגן. זי האט פארשטאנען, אז איידער ער איז איינגעשלאפן, האט ער לאנג געהאלטן אפן די אויגן און געווארט... א סך געראויכערט און רויכערענדיג איינגעשלאפן. דאס זעט זי פון דעם פארלאשענעם סיגארעט, וואס איז ביי אים פארבליבן אין האנט.

מיט שטילע טריט האט זי זיך ארומגעדרייט הין און צוריק איבער'ן צימער, געווען אומענטשלאסן, ניט געוואוסט וואס צו טאן מיט זיך.

זי איז צוגעגאנגען צום פענסטער און ארויסגעקוקט. אין גאס איז געווען שטיל, ווי געוויינליך אין א שפעטער שעה. זי איז געשטאנען און געטראכט... געפרואווט זיך עראינערען פארשי־דענע מאמענטען, ווען איר איז אויסגעקומען אין איר מיידעלשען לעבען צו זיין נאענט מיט יונגע לייט, איבערהויפט מיט דייוו'ן... דערמאנען זיך אן די ליבענסווירדיגע ווערטער, וואס זיי האבען צו איר גערעדט... געוואלט איז זיך אליין אויפוועקען יענע תאוה'דיגע פרייד, יענעם ליידענשאפטליכען באגער, וואס מאכט ציטערען דאס הארץ. אך, ווען זי זאל דאס דערפילען... ווען יענער דארט, וואס ליגט אויפ'ן „קאוטש", זאל איר ווערען נעענטער, ליבער, וואלט זי זיך געפילט גליקליך, ווייל ער איז דאך דער, מיט וועמען זי וועט באדארפען דורכגיין א לעבען.

אבער... זי איז געבליבען רואיג, קאלט און גלייכגילטיג... עס האט איר פארדראסען, ווי געטאן, פאר וואס עס איז אזוי, פאר וואס עס ווערט ניט אנדערש, פאר וואס ענדערט זיך ניט עפעס אין איר... פאר וואס?...

עס איז איר געווען אזוי שווער, אזוי ביטער אויפ'ן געמיט... עפעס האט אין איר שטיל און טיף געוויינט...

מיט שנעלע טריט איז זי אריין צוריק צו זיך אין צימער.

# אַ ליבע

זי איז געווען פארהייראט אַ פּאָר יאָר צו איינעם וואָס איז צו איר געווען אַ ווייטער און אַ פרעמדער; וואָס איז געקומען פלוצלונג און אומבאַקאַנט און מיט רויבערישער שנעלקייט און נעשיקטקייט איר געכאַפּט און באַזיגט.

אַז זי איז ניט אין די ריכטיגע הענט, איז זי ערשט געוואָר געוואָרען אַביסעל שפּעטער, ווען עס איז שוין געווען פאַרפאַלען.

אונטער איר האַרץ האָט שוין געלעבט און געאָטעמט מיט איר אָטעם אַ קליין און שוואַך באַשעפעניש'ל, צו וועלכעס זי איז נאָך איידער ס'איז געבוירען געוואָרען געווען צוגעבונדען מיט לייב און מיט לעבען.

און דער מענש, וואָס האָט זיך גערופען איר מאַן, און וואָס האָט זיך שטענדיג געפונען מיט איר אין איין הויז אין נאָענטקייט און אין אינטימקייט, איז איר ווייניג אָנגעגאַנגען.

זי האָט צו אים געהאַט דאָס געפיל, ווי צו איינעם וואָס רייסט זיך מיט געוואַלד אַריין אין אַ פרעמדע הויז, טוט אָפּ עפּעס ניט קיין שיינע זאַך, און דאַך מוז מען אים צוליב געוויסע אומשטענדען דולדען, ווייל ער קען נאָך אָפּטאָן עפּעס ערגערס.

האָט זי שטילערהייט געליטען און זיך געטרייסט מיט'ן נייעם לעבען, וואָס וואַקסט מיט איר לעבען... האָט אַ פרייד און אַ שרעק פאַר דער צוקונפט אַרומגענומען איר גאַנצען וועזען. די פרייד האָט אָבער אַריבערגעשטיגען די שרעק פאַר די ווייטערדיגע געשעענישען.

דער געדאַנק, אַז זי וועט האָבען אַ קינד, האָט שוין אָנגעפילט איר האַרץ מיט מוטערליכע ליבע און גליקליכע ערוואַרטונגען.

און נאָכדעם זאָל געשען, וואָס עס וויל זיך...

פון צייט צו צייט פלעגט בערגער, אירער אַ אַלטער גוטער פריינט, קומען צו איר אין הויז אַריין.

אין דער הויז, וואו עס האָט אייגענטליך געקענט און באַדאַרפט זיין „זייערס".

עס איז דאַך געווען אַ צייט ווען זיי האָבן זיך ביידע אַזוי ליב געהאַט, און גליקליך וואָלטען זיי געווען איינע מיט די אַנדערע.

„ווי איז דאָס געשען? און וואָס איז געווען די אורזאַכע, וואָס האָט איבערגעריסען ביידענס לעבען?" —טראַכט בערגער שטענדיג ווען ער זיצט און קוקט מיט אַ פאַרדריקטען שווייגען אויף דער יונגער פרוי, וועלכער טוט דאָן עפּעס אין הויז און וואַרפט צו אים אַפּטמאָל אַזאַ פאַרגליווערטען בליק, אַז דער בליק אירער דערשרעקט אים אַזש...

— פאַרוואָס קוקט איר אויף מיר אַזוי בייז? — גיט ער איר אַמאָל אַ פרעג.

— צו וואָס קומט איר אַהער? — ענטפערט זי אים מיט אַ פראַגע, און איר שטימע קלינגט אַזוי באַנג און טרויעריג.

— אַז איר ווילט ניט, וועל איך ניט קומען.

— קומט יאָ!

— איר האָט דאָך ערשט געזאָגט...

— פרעגט ניט! — שלאָגט זי אים איבער און איר שטימע ציטערט, פאַרגייט זיך, ווי זי וואָלט זיך געריסען צום וויינען.

און ער זעט ווי זי ווערט ערגעץ פאַרשוואונדען, זאַמט זיך אַ פּאָר מינוט, קומט נאָכדעם צוריק מיט פאַרוויינטע אויגען...

בערגער פרעגט איר מער גאָרניט. זיצט אַ פּאָר מינוטען און גייט אַוועק...

און גייענדיג פילט ער, אַז ער האָט ניט וואו צוריקצוגיין. אַוואו האָט ער אַ היים? ביי וועמען? און מיט וועמען?

זיין היים איז מיט איר... מיט איר...

* * *

די יונגע פרוי האָט געהאַט אַ שווערען טראָגען. וואָס מער זי איז געקומען אין די העכערע מאָנאַטען, אַלץ מער האָט זי געליטען.

און נאך מער האט זי געליטען פון איר מאנ'ס גלייכגילטיגקייט, פון זיין גראבער באנעמונג.

— צו וואס האט ער שוין אזוי שנעל באדארפט האבען א קינד? — האט ער אפטמאל מיט הארטקייט און טעמפקייט ווידערהאלט, — ער איז נאך יונג און האט נאך זיין יונגען לעבען ניט אויסגעלעבט.

ער וויל נאך לעבען, געניסען.

לעבט ער טאקע און געניסט אויף זיין יונגער פרוי'ס חשבון. ווערט ער פארפאלען גאנצע אווענטען. — ער איז ניט מחויב, זאגט ער, צו זיצען און איר צו היטען...

— צו וואס האט ער חתונה געהאט? — ווייסט ער טאקע ניט. א בייזע שעה אזא אויף אים געקומען... ניט געוואוסט, אז עס וועט זיין אזוי ערנסט...

און דאס, וואס זי, זיין פרוי, איז נאך אויך יונג דאס איז גאר נישט. אז מען ווערט א מאמע, איז מען שוין מער ניט יונג.

און ער איז נאך צו יונג זיך שוין צו שפילען אין טאטע־מאמע..

* * *

דער איינציגער וואס פילט און ליידעט מיט איר מיט, איז בערגער. איר יעדער קרעכץ צושניידט אים דאס הארץ. און איר יעדער ווי טרייסעלט אים אויף... און אירע שטומע בליקען פאר־שאפען אים אומרואיגע טעג און שלאפלאזע נעכט.

איר מאן איז ער א שונא... ניט אזוי פאר אפנעמען זי ביי אים ווי פאר זיין גרינגשעצען איר.

אפילו אים, איר אמאליגען געליבטען נעמט ער אזוי לייכט... איז אפילו אויף אים ניט אייפערזיכטיג...

— נעמט, — זאגט ער, — מיין ווייב — און גייט מיט איר אין די מואווינג פיקטשורס.

— וואס א גראבען יונג קען איינפאלען! אין די מואווינג פיקטשורס גאר! הפנים פון קיין שענערע און בעסערע זאכען ווייס ער ניט.

זיין חוצפה טרייבט אים שיר ניט פון זינען.

אט וואס זי האט אויסגעפירט!

דעם לעצטען מאָל האָט איר בערגער געטראָפען ווען זי האָט זיך שוין גערעכענט אָט... אָט...

אַנגעטאָן אין אַ לאַנגען און ברייטען „קייפּ“ איז זי געזעסען אין פּאַרק אויף אַ באַנק נאָענט אַנטקעגען איבער איר הויז...

בערגער האָט באַמערקט ווי זי איז היינט פיל רואיגער און געפאַסטער.

אויף איר פּנים, וואָס איז ערטערווייז געווען באַצויגען מיט קליינע טונקעלע פלעקען, האָט גערוט אַ פאַרבאָרגענער שמייכעל... אַ שמייכעל, וואָס קומט פון אינערליכען באַהאַלטענעם גליק און פרייד, נאָך טעג און חדשים, פאַרשטיקטע, טרויעריגע, איבער־לעבונגען און ערפאַרונגען... און אָט קומט דער סוף ווען דאָס אַלץ וועט אַנטפּלעקט ווערען אין עפּעס, וואָס זי איז נאָך דערווייל אַליין נים זיכער... אָבער, וואָס באַדאַרף דאָך באַלד קומען און פאַרווירקליכען דאָס, וואָס זי האָט ביז אַהער בלויז געפילט אין זיך, אין אירע געדאַנקען און געפילען... אין אירע ווייטאָגען...

אַרום איר איז געלעגען אויסגעשפּרייט אַ גראָז אַ יונגער, אַ פרילינגדיגער... יונגע און אַלטע ביימער האָבען געבליט. און זון־שטראַלען האָבען זיך אויסגעמישט מיט פרילינגס־ריחות און דערקוויקט איר האַרץ, אַריינגעשטראָמט נייע האָפנונגען און כחות אין איר שטאַרק אויסגעמוטשעטען גייסטיגען און פיזישען וועזען.

בערגער איז געזעסען און געשוויגען. נים געוואָלט איבער־שלאָגען אירע געדאַנקען... געטראַכט וועגען דעם, ווי זי וועט באַלד זיין אַ מאַמע... אַ קינד, אַ קליינס, און אַ שיינס, וועט ליגען ביי אירע בריסט און מיט ליפּעלאַך דינע און שמאַלע זויגען... זויגען... און אַרויסזויגען פון איר אַלע ווייטאָגען און פּיין... אַ קוש איבער׳ן קינד׳ס שטערענדעל און אַלע נעבלען וועלען ווערען צורונען... אַ גלעט איבער׳ן קינד׳ס בעקעלע, און דער טרויער וועט פאַרוואַנדעלט ווערען אין אַ פרייד... אפילו איר האַרצלאָזען מאַן וועט זי נאָך אפשר מער ליב באַקומען... וועט זיך אפשר צו אים מער צוגעוואוינען... און אפשר וועט איר מאַן צו איר אויך בעסער ווערען, זיי וועלען זיך איינלעבען צוליב׳ן קינד...

און ער בערגער, וועמען דאָס האַרץ גייט אויס נאָך איר יעדען טראָט — ער וועט שוין קיינמאָל גליקליך ניט זיין... ער וועט בלייבען אַ זייטיגער, וואָס וועט שטענדיג מוזען שטיין פון דער־וויטענס ווי פאַר אַ צוגעמאַכטער טיר און בלויז ווי אַ גנב דורכ'ן שליסעל לאָך כאַפּען אַ קוק אין אַ פרעמדער הויז. — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

עס איז געוואָרען פאַרנאַכט.

די זון האָט זיך מיט יעדע מינוט אָנגעהויבען אַלץ מער צו דערווייטערען... טונקעלע שאָטענס האָבען זיך גענומען אויס־שפּרייטען אויפ'ן גראָז און דאָס גרינע גראָז, האָט זיך געדאַכט, איז מיט אַמאָל איבערגעפאַרבט געוואָרען... אַנגענומען אַן אומבאַשטימטען קאָליר... און די יונגע און אַלטע בוימער האָבען אַזוי פאַרנאַכטיג־שטיל זיך אָנגעהויבען וויגען... און עס האָט זיך געדאַכט, אַז די אַלטע בוימער ווילען די יונגע איבערבויגען, איבערברעכען... — — — — — — — — — — — —

— קומט, לאָמיר גיין! — איז זי פּלוצלונג אויפגעשפּרונגען

— איך זעט, בערגער, עס איז שוין נאַכט. און מיר האָבען עס גאָרניט באַמערקט. עפּעס שרעקט מיר שטאַרק דאָס האַרץ, איך וויל דאָ מער ניט זיין!

בערגער האָט גענומען איר אָרעם און מיט ציטערדיגער לייכטקייט איר געהאָלפען אַרונטערגיין דאָס קליינע בערגעל אויפ'ן וועג אַהיים.

— וואָס האָט איך זיך מיט אַמאָל דערשראָקען? — האָט איך בערגער געפרעגט.

— כ'ווייס ניט, די לעצטע צייט קען איך מער קיין פינסטערניש ניט פאַרטראָגען, אַזוי שנעל ווי עס ווערט טונקעל, נעם איך מיר שרעקען און עס ווערט מיר שווער אויפ'ן האַרצען...

— עס איז אַזאַ איינריידעניש, ווייל...

— רעדט ניט, רעדט ניט דערפון! — האָט זי אים איבערגעשלאָגען.

זי איז געגאַנגען מיט שווערע און אָפּגעהאַקטע טריט, ווי זי וואָלט מיט אירע טריט מורא געהאַט אַנצורירען די פינסטערניש,

וועלכע האָט זיי פאַרכאַפּט דעם וועג און זיך געשוואַרצט פאַר זייערע אויגען...

— און טאָמער שטאַרב איך? — האָט זי פּלוצלונג אַרויס־גערעדט — אַזויפיל פרויען שטאַרבען דאָך פון קינד־בעט!...

— רעדט ניט קיין נאַרישקייטען, וואָס אייך פאַלט איין!..

— מיר איז אַלץ איינס...— האָט זי ווייטער גערעדט אין אַ טאָן, וואָס האָט געקלונגען מיט אַזאַ פאַרצווייפעלטע פאַרלאָ־רענקייט. — מיר איז אַלץ איינס... אָבער דאָס קינד... וואָס וועט זיין מיט'ן קינד?...

בערגער איז געווען אויסער זיך.

— וואָס הייסט, וואָס האָט איר זיך מיט אַמאָל אַזוי צורעדט?

— האָט ער זיך אויף איר צושריען אין אַ נאָענטען און היימישען טאָן, און טיף אין זיך געפילט ווי דאָס האַרץ פאַלט אים שיר אַרויס..

— איר פאַרשטייט, בערגער, — האָט זי פאַרגעזעצט, — אויף קיין גוטס אין לעבען האָף איך שוין ניט... עס וועט זיך שוין עפּעס אַזוי דרייען ניט אַהער און ניט אַהין... מיין לעבען איז פאַרשפּילט, איך בין עפּעס פאַרכאַפּט און פאַרנאַרט געוואָרען... און איצט זעט איר דאָך שוין אַליין, אַז עס איז צו שפּעט... וואָלט אפשר ניט גלייכער געווען...

— הערט אויף אַזוי צו ריידען! — האָט זיך בערגער געבעטען.

זיי זיינען צוגעקומען צום הויז.

— גייט איצט ניט אַרויף, איך וויל איצט זיין אַליין... און אפשר איז שוין מיין מאַן גאָר דאָ אין דער היים...

זי האָט אים דערלאַנגט שנעל די האַנט, אַ ליבען קוק געטאָן אויף אים און פאַרשוואונדען אין האָל איבער די טרעפּ...

בערגער איז געשטאַנען און איר נאָכגעקוקט, געפילט, אַז ער קען ניט אוועקגיין... עפּעס האָט אים דאָס האַרץ געזאָגט, אַז מיט איר וועט עפּעס געשען... עס האָט אים געצויגען אַרויפצוגיין צו איר אין הויז כאָטש נאָך איין מאָל אַ קוק צו טאָן אויף איר. ער האָט זיך אָבער אָפּגעהאַלטען. געפילט ווי זיינע פיס וואַקלען זיך פון זיך אַליין ערגעץ וואו אוועק, אַז אַ ציל און אַן אַ וועג... — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

# איר שוועסטער'ס חתן

יעדען מאָל ווען בערמאַן, איר שוועסטער'ס חתן, פלעגט קומען צו זיין כלה, פלעגט לינאַ'ן אַ טיאַכקע טאָן אין האַרצען. דער געדאַנק, אַז סאָפיא, איר אינגערע שוועסטער, אַ לייכטזיניג מיידעל, איז די כלה פון אַזאַ וואויל געלערענטען, שטילען און איידעלען יונגענמאַן, האָט איר פאַרשאַפט ניט ווייניג ליידען און שלאָפלאָזע נעכט.

ניט קיין קנאה צו איר שוועסטער האָט איר געמאַכט אַזוי פילען. עס וואָלט איר שטאַרק ווײ געטאָן ווען עס וואָלט אַזוי געווען. זי וואָלט עס באַטראַכט פאַר קליינליך און פאַרעטעריש פון איר זייט צו האָבען אַזאַ נידעריגען געפיל געגען איר אייגענע שוועסטער, וועלכע איז דאָך נאָך אַלעמען ניט שולדיג, וואָס זי האָט אַ בעסערען מזל און איז אין לעבען גליקליכער פון איר, און וואָס זי איז אינגער, שענער, און האָט געקראָגען אַזאַ פיינעם חתן.

פאַרדראָסען האָט איר די ניט גלייכהייט, דער שפּאַס פון'ם לעבען, וואָס צוטיילט גליק אויף אַן אומגעלומפּערטען שטייגער. איר, לינאַ'ן, די ערנסטע, די פאַרשטענדיגע, וואָס וואָלט זיך זייער גוט געפּאַסט פאַר איר שוועסטער'ס חתן וועלכער איז אויך אַן ערנסטער, אַ געשטעלטער מענש און איז אין אירע יאָרען, איר האָט גראָד דאָס מזל פאַרזען. צוגעטיילט געוואָרען איז ער גאָר צו איר יונגער, לייכטזיניגער שוועסטער'ל, וועלכע ווייסט גאַרניט ווי אַזאַ יונגענ־מאַן אָפּצושאַצען. וואָס טראָגט זיך אַרום מיט פּוסטע געדאַנקען אין קאָפּ וועגען ראָמאַנסלעך, „דעיטס" און „אויסגיין" מיט אַזעלכע יונגעלייטלעך, וואָס זיינען פּונקט אַזוי לייכטזיניג ווי זי...

פאַר וואָס אַזאַ שטילער און באַשיידענער יונגערמאַן האָט דוקא אויסגעקליבען סאָפיא'ן און ניט איר, קען זי, לינאַ, אויף קיין פאַל ניט פאַרשטיין. זיי זיינען דאָך דאַן, אויף דעם קאָנצערט

וואו זיי האבן זיך מיט אים באקענט, געווען ביידע צוזאמען. באדארפט האט דאך גאר זיין פארקערט, ער האט זיך גאר באדארפט פאראינטערעסירען אין איר, ווייל זי באזיצט דאך כמעט די זעלבע איינענשאפטען וואס ער, מיט איר קען ער דאך ריידען, זי הערט זיך דאך צו, לויפט ניט און שפרינגט ניט ארום. זי קען זיך דאך ערנסט פארטראכטען און נאכדענקען וועגען אלץ, וואס מען רעדט צו איר, זי פארשטייט דאך מענשען און זי וואלט אים, בערמאנ׳ען אזוי גוט פארשטאנען...

צונעקלעפט פון דער ערשטער מינוט אז איז ער גאר געווארען צו סאפיא׳ן, וועלכע האט אפילו קיין געדולד ניט געהאט אויס־צוהערען וואס ער רעדט צו איר... וואס האט אין זיין גענענווארט „ארומגעפלווירטעוועט" מיט אכטצען אנדערע יונגעלייט... דוקא איר האט ער ליב געקראגען. און נאך איר איז ער פארכאפט געווארען...

ס׳איז פאר איר באמת א רעטעניש... אבער דער פאקט איז, אז סאפיא האט נאך שווערע מי און אפפער פון זיין זייט איינ־געוויליגט צו ווערען זיין כלה. ניט אזוי לייכט איז עס אים אנגעקומען. ער האט זיך ביי איר גענוג געבעטען און איר געגעבען אלערליי גרעסערע און קלענערע פרעזענטען.

קיין גרויס נחת האט ער ניט פון זיין כלה. ניט איינמאל לאזט זי אים ווארטען און ווערט פארשוואונדען פאר שעה׳ן לאנג... און ער, דער חתן, זיצט מיט אומעטיגע ארונטערגעלאזענע אויגען און ווארט... ווארט לאנג, געדולדיג... און באווייזט זיך זיין כלה, איז ער שטיל, גוטמוטיג, און פארגעביג. ער מאכט איר ניט די קלענסטע פארווירפע... די אויגען גיבען ביי אים א לויכט פון גליק און פון פרייד יעדען מאל, ווען סאפיא גיט א קוק אויף אים.

זי, לינא, קען ניט פארטראגען, ווי איר שוועסטער באהאנדעלט אים און שפילט זיך מיט אים ארום, ווי ער וואלט געווען א אינגעלע און זי איז דאס די דערוואקסענע... ס׳האט איר באליידיגט און זויי געטאן, ווייל... יא, ווייל זי האט אין דער שטיל איר שוועסטער׳ס חתן שטארק געליבט...

אפטמאל, ווען די שוועסטער פלעגט ניט זיין, פלעגט לינא

אנוועגדען אַלערליי מיטלען בערמאַן זאָל איר בעמערקען... זי האָט פּרובירט צו אים ריידען, אַריינציען אים אין אַן ערנסטען שמועס וועגען לעבען און מענשען; אפשר ווען ער וועט זיך פאַרטראַכטען און צוריק באַקומען זיין געדאַנק, ווערען ניכטער און נעמען קוקען מיט אָפענע אויגען, וועט ער זיך כאַפּען וואו און מיט וועמען ער איז פאַרגאַנגען... גלייכצייטיג וועט ער דערזען דעם אונטערשייד פון איר און איר שוועסטער... קיין פיל אויפמערק־זאַמקייט האָט ער איר אָבער ניט געשאָנקען. אויף אירע אַלע רייד האָט ער בלויז געענטפערט מיט אַ שטומען שאָקעל מיט'ן קאָפּ וואָס מען האָט געקענט אויסטייטשען, ווי מען וויל... ס'האָט געקענט מיינען, אַז ער הערט זיך איין גאַנצען צו איר ניט צו, און אויב יאָ, זאָל זי בעסער אויפהערען...

מיט אַ פאַרקלעמטען געפיל פלעגט לינאַ פון אים אָפּטרעטען... עס פלעגען נאָכדעם פאַרגיין טעג, ווי זי האָט אים אויסגעמידען. זי האָט אים אָבער ניט אויפגעהערט ליב צו האָבען... פאַרקערט, איר ליבע צו אים איז מיט יעדען טאָג געוואָרען הייסער און שטאַרקער... שטאַרקער דערפאַר, ווייל זי האָט צו קיינעם פון איר ליבע ניט געקענט ריידען. זי האָט זיך מיט איר ליבע געמוזט שטיקען אין דער שטיל, מיט זיך אַליין, מיט איר אייגענעם צואווייטאַגטען און פאַרברענטען געפיל...

---

פון דעם שידוך צווישען אים און איר שוועסטער האָט זיך סוף כל סוף גאָר ניט אויסגעלאָזען. סאָפיאַ האָט זיך ערגעץ באַקאַנט מיט אַ „באַי" פון אירע „באַיעס" און זיי האָבען זיך פאַרליבט... עס האָט ניט געהאָלפען בערמאַנ'ס בעטען זיך ביי איר, און פאַלען צו אירע פיס און טענה'ן, אַז ער קען אָן איר ניט לעבען. סאָפיאַ איז געבליבען איינגעשפּאַרט. „זי קען מיט אים ניט הייראַטען — האָט זי גע'טענה'ט — ווייל זי „מאַכט ליבע" צו אַן אַנדערען און דער אַנדער „פעלער" „מאַכט ליבע" צו איר, און מיט וואָס, — האָט זי מיט רעכט גע'טענה'ט — שטייט זיין ליבע צו איר העכער ווי איר ליבע צו יענעם? אי די פּרעזענטען? דער דאַימאַנד רינג? גיט זי עס אים אַלץ אוועק!"

דאָס זאָגענדיג האָט זי צונויפגעקליבען אַלע זיינע פּרעזענטען, אַראָפּגענומען דעם דיאַמאַנד רינג פון איר פינגער און דאָס אַלץ אוועקגעלייגט לעבען אים.

בערמאַן, דער ערנסטער און טיף־פילענדער, האָט זיך פון וויטאָג אַזש שיר ניט צעוויינט...

לינאַ איז געשטאַנען פון וויטען און אין געהיים זיך צוגעקוקט צו דער סצענע און אין איר האַרץ איז אויפגעגאַנגען אַ נייע האָפנונג... אפשר איצט... אפשר איצט?...

איצט, ווען דער וועג איז געווען פריי און קיין שטערונג פון דער שוועסטער'ס זייט איז מער ניט געווען, האָט זי געמעגט ערוואַרטען, אַז ער וועט זיך אַ קער טאָן צו איר. אַז ער וועט ענדליך איינזען, אַז זי פּאַסט זיך פּאַר אים מער, ווי איר שוועסטער. עס קען דאָך ניט זיין ער זאָל זיין אַזוי בלינד און דאָס ניט באַמערקען...

ס'איז אָבער צו דעם ניט געקומען. ער האָט זיך נאָך איר שוועסטער'ס אָפּזאָג מער ניט באַוויזען. ער איז גלייך ערגעץ אוועקגעפאָרען און מען האָט פון אים מער ניט געהערט.

---

עטליכע יאָר זיינען אוועק.

סאָפיא האָט שוין לאַנג געהייראַט, געהאַט אַ פּאָר קינדער, און אין גאַנצען פאַרגעסען, אַז אַ מענש, וועמען מען האָט גערופען בערמאַן איז אַמאָל פאַרבייגעגאַנגען איר לעבען, און דער דאָזיגער מענש האָט זי שטאַרק ליב געהאַט, און אַז צוליב זיין ליבע צו איר איז ער געטריבען געוואָרען צו פירען אַ גלות־לעבען, אַרומוואַנדערענדיג ערגעץ אין דער פרעמד...

לינאַ האָט נאָך אַלץ ניט חתונה געהאַט. זי האָט זיך אין קיין אַנדערע יונגעלייט ניט אינטערעסירט. בערמאַן איז איר געבליבען איינגעבאַקען אין האַרצען... זי האָט פון אים שטענדיג געטראַכט, און ניט אויפגעהערט נאָך אים צו בענקען...

---

איינמאָל איז לינאַ אוועקגעפאָרען צו גאַסט צו אירע אַ פריינדין אין אַ אַנדער שטאָט.

שפּאַצירענדיג מיט איר פריינדין האָט זי זיך פּלוצלונג באַגעגנט מיט בערמאַנ'ען, איר שוועסטער'ס געוועזענעם חתן — איר האַרצענס געליבטען.

ער האָט זיך זייער דערפרייט מיט דער באַגעגעניש, און איר האַרציג און פריינטליך באַגריסט:

— אָ, וואָס פאַר אַ גליקליכער צוזאַמענטרעפען! — האָט ער מיט פרייד אויסגערופען און וואַרים געדריקט איר האַנט...

לינאַ'ס האַנט האָט געציטערט... געפילט ווי דאָס האַרץ פּאַלט איר שיר אַרויס פון איבעראַשונג און פרייד...

זי האָט אים שטום אָנגעקוקט... באַמערקט ווי ער האָט זיך שרעקליך געענדערט... געוואָרען גרוי, פאַרעלטערט... מיט שאַרפע קנייטשען אַרום שטערען... אַן אומעט, אַ טיפער, אַן איינגעגע־סענער, האָט אַרויסגעקוקט פון זיינע אומעטיגע אויגען...

זי איז קוים אומשטאַנד געווען אים צו ענטפערען אַ וואָרט... זי האָט פאַר אים פאַרגעשטעלט איר פריינדין, אים געגעבען דעם אַדרעס, און אים געבעטען זי צו באַזוכען.

זייט דאַן האָט בערמאַן איר אָפט באַזוכט. אַרויסגעוויזען איר פיל פריינטשאַפט, געזוכט מיט איר צו זיין וואָס נעענטער און צוגעלאָזענער, אָפט מיט איר שפּאַצירט, גערעדט, און זיך באַקלאָגט אויף דער גרויסער עלענטקייט פונ'ם לעבען... אויף דער שטענדיגער פּוסטקייט וואָס רינגלט אים אַרום; אויף חלומות וואָס ווערען ניט פאַרווירקליכט, ווערען צושטערט ווי דורך אַ געהיימער האַנט פונ'ם ביטערען שיקזאַל...

לינאַ האָט זיין נאָענט ווערען מיט איר אָנגענומען פאַר אַ גוטען סימן... אירע האָפנונגען, אַז זיינע באַציאונגען צו איר האָבען זיך איצט, אין יאָרען אַרום, געענדערט צום גוטען, האָבען אין איר איבעראַנייעס אויפגעלעבט, זיך צובליט ווי אַ טרוקען פעלד נאָך אַ לאַנג געגאַרטען רעגען...

ס'איז געווען נאָענט צו הערבסט. לינאַ'ס גאַסט־צייט האָט זיך געענדיגט און זי האָט זיך געקליבען צו פאָרען אַ היים...

זי איז געזעסען מיט בערמאַנ'ען אינ'ם שטאָטישען פּאַרק.

ביידע שטיל... זי האָט מיט אומגעדולד געוואַרט ער זאָל איר עפּעס זאָגן...

זיינע פינגער האָבן נערוועז געצופּט אַן אַראָפּגעפאַלענע פאַרדאַרט בלעטעל... זיין געזיכט האָט בלייך און שאָטענדיג געצוקט, ווי ער וואָלט זיך דערמאָנט אַן שווערע, פּיינליכע איבערלעבונגען...

— ווי זאַכען ענדערען זיך — האָט ער מיט אַמאָל אָנגעהויבען — דאָס לעבען, די צייט, די מענשען, אַלץ, אַלץ, האָט זיך איר צייט, איר פאַרמע... אַט נעמט אַ שטיינער דאָס בלעטעל וואָס איך האַלט אין האַנט. געווען יונג, גרין, שטאָלץ, געהאָנגען אויפ'ן בוים. אָבער איצט, זעט, ווי פאַרענדערט עס איז... דאַר, פאַרוועלקט, פון בוים אַרונטערגעפאַלען... ער, לעבען... לעבען!...

— יאָ, אַלץ ענדערט זיך, אפילו די ליבע... — האָט לינאַ באַמערקט.

— די ליבע? אָ, ניין! — האָט ער זיך אַ כאַפּ געטאָן און אַזש אַ שפּרונג געטאָן פון אָרט — די ליבע, דאָס איז דאָס איינציגע, וואָס בלייבט און לעבט אייביג... איין מאָל געליבט, אַלעמאָל געליבט...

— איר זעט, — האָט ער פּלוצלונג אַרויסגעצויגען פון ברוסט־קעשענע אַ קאָנווערט און אַרויסגעוויקעלט פון בלויען זייד אַ בילד — איר זעט אַט דאָס בילד? ס'איז אייך גוט באַקאַנט!

— מיין שוועסטער! — האָט זיך ביי לינאַ'ן אַרויסגעריסען און איר גאַנצער קערפּער האָט זיך אַ בויג געטאָן אַז אַ זייט ווי אַ פאַרוואונדעטער פויגעל, וועלכען מען האָט איבערגעבראָכען אַ פליגעל...

— יאָ, אייער שוועסטער, מיין געוועזענע כלה, כ'ליב נאָך אַלץ אַט דאָס נאַריש, צולאָזען, לייכטזיניג מיידעלע, און וועל זי ליבען ביז מיין טויט...

לינאַ האָט מיט פאַרגליווערטע בליקען אים אָנגעקוקט...

# איר געוועזענער לערער

אויף א פארוויילונג האבען זיך אין יארען ארום צופעליג געטראפען די שילעריז מיט איר געוועזענעם לערער. עס איז זיי ניט אנגעקומען אזוי לייכט איינע די אנדערע צו דערקענען, אזוי פארענדערט זיינען זיי בײדע געווארען.

און האבען זיי זיך דערקענט, האבען זיי זיך אנגעקוקט איינע די אנדערע פארוואונדערט. אים, מיסטער סימאנס, האט זיך קוים געגלויבט אז דאס איז זי, זיין געוועזענע שילעריז, וועלכע ער געדענקט אלס א יונגע שיינע מיידעל פון א יאר אכטצען, א דינינקע, א בלאסליכע; סיי קערפערליך, סיי גייסטיג ווייניג ענטוויקעלט.

איצט איז פאר אים געשטאנען א פאלקאמענע ענטוויקעלטע פרוי, א שיינע, א שטאלצע. פון אירע וואונדערליכע פרויען־אויגען האט ארויסגעבליצט איר גייסטיגע דערהויבונג, און אין איר גאנצע האלטונג האט זיך באמערקט דער גרויסער פארטשריט. וואס זי האט דורך דער צייט געמאכט אין יעדער הינזיכט.

און זי, פרידא, האט זיך קוים געקענט פארשטעלען, אז אט דער פארעלטערטער מאן, וועמעס האר עס זיינען שוין באלד אין גאנצען גרוי, איז איר געוועזענער לערער, וועמען זי האט אין דער יוגענט אזוי פארגעטערט און אין דער שטיל אזוי ליב געהאט.

און ווי האט מען זיך דעמאלט ניט געקענט פארליבען אין אים, אז ער, דער לערער זייערער, איז געווען אזא שיינער, אזא וואונדערבארער מענש און דערצו נאך אומפארהייראט.

אמת, ער איז שוין דעמאלט אויך ניט געווען אזוי יונג, א יאר פינף־און־דרייסיג, אבער זיין אויסזען, זיינע קלוגע אויגען, זיין

שיינער קאָפּ שוואַרצע־געקרייזעלטע האָר, זיין אינטעליגענץ, זיינע איידעלע מענשליכע שטריכען, האָבען געפאַנגען די הערצער פון כמעט אַלע זיינע יונגע שילערינס.

פרידאַ האָט אויף אים געקוקט ווי אויף אַ העכערען מענשען, אין וועמענס לערנען עס איז דאָ אַן אידעע, אַ טיפערער געפיל, אַ לעבענס־אידעאַל.

זי איז אין אים געווען פאַרליבט מער ווי אַלע אַנדערע פון זיינע שילערינס, אפשר דערפאַר ווייל זי האָט געמענט וויייניגער האָפען פון אַלע אַנדערע, ווייל זי איז געווען אַ פּשוט'ע אַרבייטער־מיידעל. אמת, מיט אַ גרויסען פאַרלאַנג צום לערנען, אָבער מיט אַזוי ווייניג קענטעניש. ווי האָט זי גאָר געקענט טראַכטען אים אַפילו צו לאָזען פילען ווי שטאַרק פאַרליבט זי איז אין אים. זי וואָלט עס קיין מאָל ניט געוואָגט.

האָט זי איר ליבע באַגראָבען טיף אין איר האַרצען, געליטען אין דער שטיל און זיך געפּלאָגט און געפּייניגט אין איר ליבעס־וויי...

זייט דאַן זיינען אַוועק יאָרען.

דאָס שווערע מזל וואָס האָט פרידאַ'ן פאַרפאָלגט אַלס מיידעל איז פון איר אָפּגעטראָטען. זי האָט געהייראַט מיט אַ יונגענמאַן, וועלכען זי האָט געקענט נאָך פון די שילער־יאָרען און וועלכער האָט נאָכדעם געענדיגט דאָקטאָר, און ס'איז איר געווען זייער גוט.

פרידאַ האָט נאָך איר חתונה ערשט אָנגעהויבען אויפסניי צו לערנען, ווייל זי האָט געהאַט מער צייט, מעגליכקייטען און מיטלען. זי האָט אַ סך געלעזען און איז מיט דער צייט געוואָרען אַ געבילדעטע פרוי מיט וויסען און קענטעניש און מיט אַ שיינעם און הויכען באַגריף וועגען אַלץ וואָס מאַכט דאָס לעבען שיין און ערהאַבען...

---

זי איז געשטאַנען און געקוקט אויף איר אַמאָליגען לערער וועלכער איז אַזוי שטאַרק פאַרענדערט געוואָרען, און ניט געוואוסט פון וואָס אָנצוהויבען צו אים ריידען. זי האָט געוואַרט ער זאָל אָנהויבען.

— ווי די צייט ענדערט זיך... איך האָב אייך קוים דערקענט

— האָט ער נאָך אַ לענגערע ווײַלע איר אָנקוקענדיג פאַרוואונדערט ארויסגערעדט. — ווי לאַנג איז עס, ווען איר זייט געווען מיין שילערין? אַזוי יונג און קינדעריש, און היינט...

— און היינט שוין אַן אַלטע אידענע... — האָט זי שפּאַסיג באַמערקט.

— אָ, ניין. כ'מיין פאַרקערט...

— אַ דאַנק. און ווי גייט עס אייך? — האָט זי מיט גרויס דרך ארץ פאַראינטערעסירט געפרעגט.

— כ'מיין... ווי זאָל עס גיין... מען ארבייט און מען מאַכט אַ לעבען...

פרידאַ'ן האָט דער ענטפער אַ גרילץ געטאָן אין די אויערען און אַ שלאָג געטאָן צום הארצען... „מען ארבייט און מען מאַכט אַ לעבען!". וואָס איז דאָס פאַר אַן ענטפער? — האָט זי אַ טראַכט געטאָן — דאָס איז דאָך דער זעלבער ענטפער וואָס יעדער פּשוט'ער ארבייטער גיט. זי גערענקט נאָך דעם ענטפער פון אירע אמאָליגע מיידעלשע ארבייטס־יאָרען.

און געוואָלט האָט זי דאָך מיט איר אמאָליגען געבילדעטען לערער איצט אַזוי פיל ריידען. אודאי וואָלט זי אים אפילו נאָך איצט אויך ניט דערציילט וועגען איר אמאָליגען געפיל צו אים, אָבער מיט אים צו ריידען וועגען שיינע און הויכע ענינים וואָלט איר פאַרשאַפט גרויס גליק און פרייד.

און מיט אמאָל אַזאַ געוויינליכער ענטפער... „מען ארבייט און „מ'מאַכט אַ לעבען"... גלייך ווי זיין גאַנץ לעבען וואָלט איצט באַשטאַנען אין „מאַכען אַ לעבען", און זיין מח וואָלט זיך ניט באַשעפטיגט מיט קיין אַנדערע פראַגען ווי נאָר מיט דער ברויט־פראַגע...

זי האָט ניט געוואוסט וואָס ווייטער מיט אים צו ריידען. זי איז געשטאַנען שטיל און געטראַכט וואָס פון אים איז געוואָרען. און זיך געוואונדערט וואָס עס האָט מיט אים דורך דער צייט פּאַסירט, וואָס ער איז געוואָרען אַזאַ מאַטעריאַליסט; וואָס איז

אין זיין לעבען געשען, וואס האט אזוי געענדערט סיי זיין אויס־זען, סיי זיין גייסטיגען צושטאנד?

א מיטעל־יאריגע אומפריינטליכע פרוי, ניט קיין שיינע, מיט א בייזען פנים איז מיט אמאל צו אים צוגעקומען און אין אן אומפריינטליכען טאן צו אים א זאג געטאן:

— דאוויד, וואס האסטו זיך אוועקגעשטעלט טענה'ן? ס'איז שוין שפעט. ס'איז צייט צו גיין אהיים!

זיין פנים האט זיך א קנייטש געטאן ווי ביי איינעם וואס דערפילט א פלוצלונגען ווייטאג, און וואָרפענדיג א פארלארענעם בליק אויף זיין געוועזענע שילערין האט ער ניט פארשטעלענדיג זי פאר זיין פרוי א שטומען דריק געטאן איר האנט און אן איינ־געבויגענער, א ביסעל וואקלענדיג, גענומען זיך שארען ביי זיין פרוי'ס זייט...

איצט האט פרידא אלץ פארשטאנען... און זי האט אים נאכגעקוקט מיט באדויערענדע און רחמנות'דיגע בליקען...

## שפּילט ניט מער

פלאָרענס'עס ליבע האָט זיך אָנגעהויבען ווען זי איז אַלט געווען אַכצען יאָר, פון יענער צייט, ווען צו זיי אין הויז האָט זיך אַריינגעצויגען דיינאָוו, אַ יונגערמאַן אין אירע יאָרען, אַ שיינער, אַ סימפּאַטישער, און מיט אַ טאַלאַנט צו שרייבען, פּאָעזיע.

פלאָרענס, כאָטש ניט קיין דיכטעריין מיט דער פּען, האָט אירע מיידעלשע חלומות אויסגע־חלום'ט אויף דער פּיאַנאָ, צו וואָס זי האָט געהאַט אַ פיינעם טאַלאַנט. יעדער טאָן איז געווען אַ חלום פון יונג־מיידעלשען באַגער, אַ געפיל, וואָס קען נאָר איבערגעגעבען ווערען מיט פּיאַנאָ־קלאַנגען דורך די צאַרטע פינגער פון איינער, וואָס איז אין בליענדען פרילינג פון לעבען.

דיינאָוו האָט מיט זיין פּאָעטישען חוש גלייך דערפילט די ציטערענדע מיידעלשע בענקשאַפט, און זיין פּאָעטיש האַרץ האָט זיך אַ צאַפּעל געטאָן. האָט ער טאַקע באַלד אָנגעשריבען אַ ליד וואָס האָט געהייסען „דאָס שפּיל־פויגעלע", וועלכע ער האָט איר ביי דער ערשטער געלעגענהייט פאָרגעלעזען.

דערנאָך האָט ער וועגען איר געשריבען אַ סך, אַ סך לידער, און זיי אַלע פאַר איר פאָרגעלעזען. און נאָך יעדער פאָרלעזונג פון אַ ליד האָט פלאָרענס אָפטער, שענער און נאָך האַרציגער געשפּילט... און דיינאָוו האָט אַלץ מער דערפילט, אַז זיי זיינען שטאַרק פאַרליבט איינע אין די אַנדערע.

---

פלאָרענס'עס עלטערען זיינען געווען פּשוט'ע גראָסערי־לייט.ביידע האָבען געאַרבייט שווער און ביטער, געשטאַנען ביז שפּעט אין דער נאַכט אין סטאָר, זעלטען ווען געהאַט הנאה פון זיין אַ פּאָר שטונדען אין דער היים, שטענדיג געווען פאַרנומען, פאַרביזנעוועט. דאָס איינציגע שטיקעל אָפּרו און אומבייטונג פון זייער גראָסערי־לעבען זיינען טאַקע געווען אָט די פּאָר שטונדען. אין

די פּאָר שטונדען פלעגט די טאָכטער פאַר זיי שפּילען אויף דער פּיאַנאָ, פון וואָס זיי האָבען שטאַרק הנאה געהאַט.

אמת, זיי וואָלטען נאָך מער הנאה געהאַט, ווען זי, די טאָכטער, וואָלט זיי געפּאָלגט און געשפּילט די שטיקלאַך, וואָס זיי ווילען און וואָס איז זיי מער צום האַרצען, אָבער אַז זי וויל ניט, מוז דאָס אויך רעכט זיין. קיין צופיל דעה ווילען זיי איר אין דעם ניט זאָגען. איר לערער פון מוזיק, וואָס נעמט פינף דאָלאַר פאַר אַ לעסאָן, ווייסט מן הסתם בעסער, וואָס איר צו הייסען שפּילען, — מוזען זיי זיך שוין פאַרלאָזען אויף אים.

פלאַרענס'עס עלטערען האָבען אָפּגעשפּאָרט פון דאָס לעצטע און דעם לערער געצאָלט. די צוויי „באָיעס", אינגערע פון פלאַרענס, האָט זיי ניט געאַרט, אַז זיי וועלען ניט קענען שפּילען אויף קיין אינסטרומענט, אַז זיי וועלען זיין לאָיערס אָדער דאָקטאָרס אָן מוזיק מאַכט זיי אויך ניט אויס. זי אָבער, פלאָרענס, ווילען זיי, זאָל יאָ קענען, און טאַקע גוט קענען שפּילען. זי מוז זיך מיט עפּעס אויסצייכענען, אויב זי וויל קריגען אַ פיינעם יונגענמאַן, אַ „פּראָפעשאָנאַל", ניט חלילה קיין גראָסערימאַן.

און געטראַכט האָבען די עלטערען זייער אָפּט פון זייער קינד'ס צוקונפט און גליק. פלאָרענס איז ביי זיי געווען די איינציגע טאָכטער און זיי וואָלטען איר געוואָלט פאַרזאָרגען זי זאָל ניט האָבען אַזאַ שווער לעבען ווי זיי האָבען. ווען גאָט שיקט זיי צו פאַר איר אַ „פּראָפעשאָנאַל", וואָלטען זיי אים אָוועקגעגעבען אַלץ, וואָס זיי האָבען אָנגעקליבען דורך יאָרען פון שווערער אַרבייט: אַפילו די איין־פאַמיליע־הויז, אין וועלכער זיי וואוינען. ער, דער מאַן אירער, וואָלט זיך דאָ געמאַכט אַן אָפּיס, זאָל איר נאָר גאָט צושיקען דעם ריכטיגען זיווג.

איצט, ווען פלאָרענס איז אַלט געוואָרען אַכצען יאָר, איז זייער זאָרג וועגען אַ שידוך פאַר זייער טאָכטער געוואָרען ערנסטער. זייער מיידעל, האָבען זיי געוואוסט, איז אַ שטיל און פאַרטראַכט קינד, וואָס זיצט די מערסטע צייט ביי דער פּיאַנאָ און „פּראַקטיבט", לויפט ניט אַרום ווי אַנדערע מיידלאַך זוכען יונגעלייט. מוזען זיי, די עלטערען, פאַר דעם זאָרגען.

האבען זיי טאקע וועגען דעם ניט אויפגעהערט צו טראכטען. שטייענדיג אין גראסערי, האבען זיי וועגען דעם אפט גערעדט צווישען זיך און אפילו צו זייערע קאסטאמערס ניט אויפגעהערט צו דערציילען וועגען זייער קינד'ס גרויסע מעלות, וועגען אירע „גאלדענע הענט" אויף דער פיאנא און אנדערע מעלות.

— איר הערט, — פלעגט די מוטער פארענדיגען מיט שטאלץ. — אזא טאכטער ווי מיר האבען איז ווייט צו זוכען. וואס קען זי דען ניט? אפילו נייען און קאכען! זאל זיך נאר מאכען א רעכטער שידוך פאר איר, וועט זיך יענער אסור נארען.

— א שידוך! שייך צו זאגען א שידוך! — פלעגט דער פאטער ניט זיין צופרידען מיט דעם אופן ווי זי לייגט פאר פאר די קאסטאמער אזוי "פליין" דאס ווארט שידוך. — איר פאר־שטייט — פלעגט ער פארריכטען, — מיר מיינען ניט סתם א שידוך, מיר מיינען א שידוך וואס זאל נעמען, וואס זאל האבען א האפט... א „פראפעשאנאל", מיינען מיר... אונזער טאכטער איז עס ווערט. זי פארדינט עס סיי מיט איר שיינקייט און בריה'־שקייט, סיי מיט'ן שפילען אויף דער פיאנא.

אט אויף אזא אופן האבען טאטע־מאמע געזוכט צו פארזארגען זייער טאלאנטפולע טעכטער'ל, וואס איז ביי זיי געוועזן דאס אויג אין קאפ... ס'איז זיי קיינמאל ניט איינגעפאלען צו טראכטען, אז פלארענס איז שוין ניט מער קיין קינד, נאר א דערוואקסען מיידעל, וואס האט אויסער אירע מיידעלשע געפילען און פארלאנגען אז ארטיסטישען טאלאנט מיט ארטיסטישע נייגונגען צו עפעס, וואס איז נאענט צו איר געפיל און גייסטיגער וועלט...

---

פלארענס'עס עלטערען, וועלבע זיינען זעלטען געווען אין דער היים, האבען ניט באמערקט ווי זייער טאכטער איז שוין שטארק פארליבט אין זייער פאעטישען „בארדער", וואס האט נאך ניט דערוויל, אויסער זיינע לידער, קיין שום מאטעריעלע אויס־זיכטען אויף דער צוקונפט... פאר פלארענס'ען זיינען אבער זיינע לידער ווערט געווען א פארמעגען...

מיט דער גאנצער ליבע און געטריישאפט פון אירע עלטערען

צו איר, איז פלאַרענס דאָך שטענדיג געווען אומצופרידען און אומרואיג. עס האָט איר עפּעס געפעהלט, און די עלטערענס ליבע האָט איר ניט געקענט גייסטיג באַפרידיגען. איר קינסטלעריש, אומרואיג בלוט האָט איר געצויגען ערגעץ; וואוהין האָט זי אַליין ניט געוואוסט. די אַרטיסטישע קרייזען זיינען איר געווען פרעמד. זי האָט קיינמאָל קיין געלעגענהייט ניט געהאַט אהין אריינצוקומען.

וואָך־איין, וואָך־אויס, אַזוי שוין יאָרען, זיינען מוזיק־לערער געקומען צו איר אין הויז אריין געבען די „לעסאָנס", זי געריסט פאַר אירע עלטערען פאַר אירע פייאינקייטען, און דערביי איז דאָס געבליבען. קיין איינער פון אירע לערער און לערערינס האָט זיך ניט פאַראינטערעסירט אין איר גייסטיגען לעבען, אין אירע בענקשאַפטען און איבערלעבונגען. אפילו אירע חבר'טעס, מיט וועלכע זי איז צוזאַמען געגאַנגען און פאַרבראַכט, האָבען איר ניט פאַרשטאַנען, און זי האָט זיך שטענדיג געפילט עלענט, אַליין...

איר גאַנצע טרייסט איז געווען די פּיאַנאָ.

מיט דיינאָוו'ס אריינציען צו זיי אין הויז, (ביי זיי אין הויז האָט שטענדיג אימיצער געוואוינט צו פאַרלייכטערען די לאַסט פאַר אירע פּיאַנאָ־לעסאָנס), האָט זיך די לאַגע מיט אַמאָל געביטען. זי האָט דערפילט, אַז עס האָט זיך צו זיי אין הויז אריינגעצויגען אַ מענש גאָר פון ערגעץ אַן אַנדער לעבען און וועלט. אַ מענש וואָס פאַרשטייט איר און ווייסט, ווי אָפּצושעצען איר טאַלאַנט. ווען דיינאָוו פלעגט זיצען און זיך צוהערען צו איר שפּילען, האָט זי זיך עפּעס געפילט חשוב'ער, דערהויבענער, האָבען אירע פינגער גאָר אַנדערש זיך באַוועגט איבער די פּיאַנאָ־ביינדלאָך, האָט מיידעלשע פרייד און ליבעס־חלום ארויסגעציטערט פון די קלאַנגען...

---

לעבען פלאַרענס'עס עלטערענס גראָסערי־סטאָר האָט זיך געעפענט אַן האַרדוועאַר־סטאָר. האָבען זיך די שכנים גלייך באַקאַנט, געוואָרען פריינטליך, זיך אויפגערעדט וועגען לעבען און וועגען קינדער.

עס האָט זיך ארויסגעוויזען, אַז די האַרדוועאַר־סטאָר בעל־הבתים האָבען אַ זוהן, וואָס האָט ערשט ניט לאַנג געענדיגט אויף דענטיסט. ער איז אַ שטילער און ערליכער יונגערמאַן, וואָס זוכט

א תכלית. קיין געלט מיט וואָס צו עפּענען אַן אַפּיס האָט ער דערוויַיל ניט, און זיי, די עלטערען, קענען אים ניט העלפען, וויַיל ער האָט געגנוג אַרויסגעצויגען זייערע קרעפטען דורך דער צייט וואָס ער האָט געשטודירט. אַרבייט ער דערוויַיל ביי יענעם, אָבער ווען גאָט העלפט און עס מאַכט זיך פאַר אים א וואויל מיידעל, ווענענס עלטערען עס וואָלטען אים געהאָלפען זיך שטעלען אויף די פיס, וואָלט אודאי גוט געווען.

האָבען ביי פלאָרענס'עס עלטערען אַזש א גלאַנץ געטאָן די אויגען פון דעם גליקליכען צופאַל, וואָס ס'איז זיי מיט אַמאָל צוגע־שיקט געוואָרען.

— איז דאָך פונקט גוט, וועלען מיר אפשר זיין מחותנים!

— האָט דער גראָסערימאַן קוים איינהאַלטענדיג די פרייד אויסגערופען.

— מהיכא תיתי!—אויב איר האָט נאָר עפּעס א רעכט מיידעל פאַר מיין דאָקטאָר, פאַרוואָס ניט? — איז דער האַרדוועראַמאַן צופרידען געווען.

— ווען איר וועט זען אונזער מיידעל און זי הערען שפּילען אויף דער פּיאַנאָ, וועט איר אויסגעפינען וואָס פאַר אַן אַנטיקעל דאָס איז! — האָט דער גראָסערימאַן פאַרלויבט זיין טאָכטער.

— מיט אַלע מעלות! א שיין קינד, אַן ערליך קינד, פאָלגט טאַטע־מאַמע, און זייער געראָטען — מיט גאָלדענע פינגער... — האָט דעם גראָסערימאַן'ס וויַיב צוגעגעבען.

— און ווען איר וועט אַנקוקען מיין זון, דעם דאָקטאָר, וועט איר ערשט זען, וואָס פאַר א לייט דאָס איז! ניטאָ קיין סך אַזעלכע צווישען היינטיגע יונגעלייט, — האָט די פרוי פון האַרדוועער סטאָר פאַרלויבט איר זון.

אַט אַזוי האָבען ביידענס עלטערען צווישען זיך גערעדט און געלויבט זייערע קינדער אַזוי לאַנג, ביז דער שידוך איז כמעט צווישען זיי געשלאָסען געוואָרען.

---

— פלאָרענס, מיר האָבען פאַר דיר א גוטען חתן! — האָט דער פאָטער מיט שטאָלץ געמאָלדען זיין טאָכטער, — פאַרשטייסט, קינד, א פּראָפעשאָנאַל, א דאָקטאָר...

— אזא יאָר שוין, טאַכטער, אויף מיר, וואָס פאַר א יונגערמאַן דאָס איז! מיר האָבּן אים אָנגעקוקט און ער געפעלט אונז זייער. — האָט די מוטער צופרידען צוגעגעבען.

פלאָרענס, דערהערענדיג די בשורה, איז ווי צוטומעלט געוואָרען. זי האָט די עלטערען אָנגעקוקט פאַרוואונדערט און צושראָקען.

— וואָס קוקסטו מיר אַזוי אָן, טאָכטער? — האָט דער פאָטער ניט געקענט פאַרשטיין. — וואָס־זשע, ביזט אפשר ניט צופרידען פון שידוך? — פאַרגעס ניט, א דאָקטאָר!...

— און א שכן אונזערער פון נעקסט־דאָר. זייער וואוילע און ערליכע מענשען זיין טאַטע־מאַמע, — האָט די מוטער באַמערקט.

— אָבער איך בין נאָך יונג און דענק נאָך ניט פון חתונה האָבּען! — האָט פלאָרענס קוים אַרויסגערעדט.

— „נעווער־מיינד" יונג! — איז דער פאָטער שוין געוואָרען שטרענגער. — אז עס מאַכט זיך א גוטער שידוך, טאָר מען ניט אַפּלאָזען. עס וואַלגערען זיך עפּעס דאָקטוירים, וואָס?

— ס'איז, מיין קינד, א שטיק גליק פאַר דיר. ער וועט דאָך דיר אויף די הענט טראָגען, דער דאָקטאָר... — האָט די מוטער איר צוגעגעבען חשק.

פלאָרענס האָט ניט געענטפערט. וואָס האָט זי זיי געקענט ענטפערען? דערציילען זיי, אַז זי איז פאַרליבט אין דיינאָוו'ן וואָלט געווען נוצלאָז. זי וואָלט בלויז געבּליבען א שלעכט קינד, און אים, דיינאָוו'ן, וואָלטען זיי גלייך אַרויסגעטריבען...

זי איז געווען צו גוט, צו היימיש ערצויגען און צופיל ליב געהאַט אירע עלטערען, זי זאָל זיך אַנטקעגנען שטעלען...

---

פלאָרענס האָט חתונה געהאַט מיט'ן דאָקטאָר. אירע עלטערען האָבּען זיך געפילט ווי אין זיבּעטען הימעל. צו זייער גליק איז קיין גלייכען ניט געווען. זייער חלום, חתונה צו מאַכען זייער טאָכטער מיט א „פּראָפעשאָנאַל", איז פאַרווירקליכט געוואָרען, און די מי און געלט, וואָס זיי האָבּען אויף איר „געספּענט", איז ניט געווען אומזיסט.

מען האט דעם דאָקטאָר גלייך איינגעשטעלט אַן אַפּיס, און ס'איז אים אַוועק גוט. עס האט זיך אַרויסגעוויזען אַז דער דאָקטאָר איז אַ גוטער ביזנעסמאַן, פאַרשטייט זיין פאַך און ווייסט ווי צו מאַכען אַ דאָלאַר.

ער איז געווען אַ גוטער מאַן, אָבער פּונקט אַזוי גוט וואָלט ער געווען ווען ער וואָלט חתונה געהאַט מיט אַן אַנדער פרוי, וואָס וואָלט ניט געהאַט פלאָרענס'עס מוזיקאַלישע אייגענשאַפטען. זי שפּילט אויף דער פּיאַנאָ, מהיכי תיתי, ס'איז גוט אַז מען קען. איבערהויפּט קומט דאָס שפּילען צוניץ, ווען עס איז דאָ קאָמפּאַניע... ער פערזענליך וואָלט געקענט אויסקומען אָן דעם.

ער איז געווען, ווי מען זאָגט, אַ גוטער פאַרזאָרגער. געווען מיט ליב און לעבען אַריינגעטאָן אין זיין „פּראָפעשאָן”, געזוכט צו פאַרדינען וואָס מער געלט, געזען אַז זיין פרוי זאָל ניט פעלען קיין שיינע קליידער, זי זאָל האָבען אַ שיינע היים, אַ דינסט, און אַלץ וואָס איז נויטיג פאַר דער באַקוועמליכקייט, אום אַ פרוי זאָל צופרידען זיין. מער האָט ער ניט פאַרשטאַנען און ניט געזוכט צו פאַרשטיין.

פלאָרענס'עס לעבען איז געווען פּוסט און טרוקען. עס האָט איר געפעלט די באַגייסטערונג, די אָפּשאַצונג פון איר טאַלאַנט פון אַ נאָענטען מענשען, וואָס זאָל איר דערהויבען און וואָס זאָל דערהויבען ווערען גלייך מיט איר, וואָס זאָל איר הינרייסען. און אַליין מיטגעריסען ווערען מיט דעם שטראָם פון אירע טענער... ס'איז איר אַזוי שווער געווען צו זיין אַליין, ווען די געפילען זיינען אַזוי רייך און די בענקשאַפט אַזוי גרויס...

זי האָט אָפט געטראַכט פון דיינאָוו'ן, דעם אָרימען פּאָעט, מיט וואָס פאַר אַ באַגייסטערונג ער פלעגט עס זיצען און זיך צוהערען צו איר שפּילען! די פּיאַנאָ קלאַנגען פלעגען אים הינרייסען, און זי פלעגט מיטגעריסען ווערען פון זיין מוזיקאַלישען געפיל, פון זיין טיפער „אָפּשעצונג” און גרויסער פאַרגעטערונג פון איר טאַלאַנט...

---

ס'איז געווען אין אָווענט.

פלאָרענס איז געזעסען אַליין אינ'ם רייך־פאַרפּוצטען פּאַרלאָר.

באטראכט מיט אומעט איר שיינע און רייכע היים און א טיפען זיפץ געטאָן...

„וואס האט זי פון דעם אלץ? — האט זי מיט ווי געטראכט. — אז דאס אלץ גיט איר קיין גליק ניט, אז ס'איז איר אומעטיג, און אין הארץ איז אזוי פוסט... און ער, איר מאַן?..“

ווידער איז איר ארויפגעקומען אויפ'ן זינען דיינאָוו. און ס'איז איר באפאלען אזא בענקשאפט, און איר הארץ האט זיך עפּעס אנגעהויבען רירען, און טרערען האבען איר אנגעהייבען צו שטיקען...

זי איז צוגעפאלען צו דער פּיאנא און געשפּילט — און געשפּילט... — — — — — — — — — — — — — —

— אט אזוי, אזוי טאַכטער! — זיינען אירע טאטע־מאמע מיט אמאל ארייגעפאלען, — דו שפּילסט דאך היינט עפּעס גאר פיין! ס'איז דאך א מחיה צו הערען!

פלאָרענס'עס קערפּער האט זיך געגעבען א טרייסעל. אירע פינגער האבען א ציטער געטאָן... א ווילדער, אומגעלומפּערטער קלאנג האט א בייזען הילך געטאָן איבער'ן הויז...

---

זייט דאן האט זיך פלאָרענס מער ניט צוגערירט צו דער פּיאנא. וויפיל מען האט זיך ביי איר ניט צובעטען, זי זאל עפּעס שפּילען, האט ניט געהאָלפען.

אירע עלטערען האבען זיך פון דעם זייער שטארק געערגערט. זיי האבען אויף קיין פאל ניט געקענט פארשטיין פארוואס זי האט מיט אמאל געוואָרפען אזא אומ'חן אויף דער פּיאנא.

— טאָכטערשע, פארוואס שפּילסטו ניט? — זיינען זיי אמאל געוואָרען צודרייגעליך. — וואס איז געוואָרען מיט דיר? וואס פעלט דיר? האסט דאך געקראָגען אזא גוטען מאַן, א פארדינער, א דאָקטאָר... באדארפסט זיך דאך שעצען גליקליך! ס'איז דאך דיר גוט און וואויל... שפּיל, שפּיל עפּעס, קינד, אויף דער פּיאנא. זאלען לייט הערען וואס דו קענסט.

— איך קען ניט. איך וועל מער קיינמאל ניט שפּילען! — האט פלאָרענס נקמה'דיג אויסגערופען און זיך היסטעריש צעוויינט.

און זי האט מער קיינמאל ניט געשפּילט...

# די האָפנונג

אכצען יאָר איז ליליען גאָלדבערג אַלט געווען ווען זי האָט געהייראַט. געהייראַט אין אירע בעסטע בליענדיגע יאָרען, אָבער קיין פּרילינג האָט ליליען ניט איבערגעלעבט; דער זיסער טעם פון ליבע איז איר געבליבען פרעמד. זי האָט מיט איר מאַן ניט געהייראַט אויס ליבע, און אירע ניט אויסגעלעבטע ליבעס־געפילען זיינען יאָרען־לאַנג געבליבען ליגען באַגראָבען טיף אין איר האַרצען.

צוואַנציג יאָר זיינען זייט דאַן אַוועק. איר לעבען האָט זיך געצויגען ווי אַ ווייסטער, טרוקענער וועג. זי האָט געהאַט עטליכע קינדער, דורכגעמאַכט אַלע ליידען און פריידען פון זייער ערציאונג, אָבער אירע מאַמע־געפילען זיינען שטענדיג געבליבען אָפּגעטיילט פון אירע אייגענע געפילען, וועלכע זיינען ווי פאַרגליווערט געלעגען אין זייער באַהעלטעניש.

זייט אָבער פייגטהאָל האָט אָנגעהויבען אַריינצוקומען צו זיי אין הויז, האָבען זיך די געפילען אין איר אָנגעהויבען רירען, אַרויסטויבען ווי בליאונג נאָך אַ לאַנגען, קאַלטען ווינטער אונטער פראָסט און שניי.

פייגטהאָל איז אַלט געווען אַ יאָר פערציג. ער האָט געהאַט אַ שיינעם אינטעליגענטען אויסזען, אַ פּאָר טיפע, פאַר׳חלומ׳טע אויגען, מיט פיינע, אַריסטאָקראַטישע מאַניערען און אַרטיסטישע, ראָמאַנטישע באַנעמונגען.

ער איז געווען אַ מוזיק און געזאַנג־לערער וואָס האָט זיך באַצויגען זייער ערנסט צו זיין פאַך, געווען אידיש געזאַנגען, און ביי געלעגענהייט ניט פאַרפעלט צו זינגען אָדער שפּילען אַ אידישע מעלאָדיע אָדער ליד.

ער האָט געלערענט מיט ליליען׳ס עלטערע מיידעל שפּילען פּיאַנאָ. און זי, ליליען, פלעגט זיצען פון ווייטען און זיך צוהערען, ניט אָרונטערנעמענדיג פון אים די אויגען... „אַט פון אַזאַ פערזאָן האָט זי דאָך אַלע אירע יאָרען גע׳חלומ׳ט" — האָט זי זיצענדיג

און קוקענדיג אויף אים געטראכט, און עפּעס אַזאַ זיסע ווארימקייט האָט זיך ווי זיסער וויין צוגאָסען אין אַלע אירע גלידער.

איינמאָל נאָכ'ן לעסאָן, האָט אים די מאַדאַם גאָלדבערג געבעטען ער זאָל עפּעס זינגען, אויב ס'איז אים ניט שווער.

שווער, ווי פאַלט עס איר גאָר איין? ער זעט דאָך ווי טיף פאַראינטערעסירט זי איז אין מוזיק, אַז זי זיצט כמעט ביי יעדען לעסאָן, וואָס ער גיט איר טאָכטער אין קלאַסישע מוזיק, און הערט זיך צו מיט אַזאַ אינטערעס, אַז ער האָט פון איר גאָר אַ הויכע מיינונג אַלס מוזיק ליבהאָבעריו, אָבער דאָס מאָל וועט ער מאַכען אַן אויסנאַם און זינגען פאַר איר אַ אידיש לידעל.

און אין אַ שיינער באַריטאָן שטימע האָט ער אָנגעהויבען:

לעבען, יוגענט פליט געשווינד׳
וואַכזאַם זיי, מיין שיינעס קינד,
לאָז די יוגענט ניט פאַרגיין,
ליבסטו — ביזטו שטענדיג שיין.
ליבסטו — ווערסטו קיינמאָל מיד,
זינגענדיג דיין ליבעס-ליד.
גליט אין דיר דער ליבעס-פונק,
בלייבסטו אַלע יאָרען יונג...

לאַנג נאָך פיינטהאַלס אוועקגיין האָבען די ווערטער: „לאָז די יוגענט ניט פאַרגיין" ניט אויפגעהערט צו קלינגען אין אירע אויערען. דאָס ליד האָט איר גערירט, אויפגעוועקט אין איר לאַנג פאַרגאַנגענע בענקשאַפט און פאַרלאַנגען... „לאָז די יוגענט ניט פאַרגיין" — האָט זי עטליכע מאָל צו זיך אַליין איבערגערעדט די ווערטער — און אָט האַלט איר יוגענט שוין באַלד ביים פאַרגיין. זי איז שוין נאָענט צו פערציג... און וואָס?... — — — — — — — —

— איר ווייסט — האָט זי איינמאָל געזאָגט צו פיינטהאַל'ן — דאָס ליד וואָס איר האָט דאַמאָלסט פאַר מיר געזונגען, האָט מיר שטאַרק גערירט. ווי זינגט איר דאָרט?

— לעבען, יוגענט פליט געשווינד — האָט ער איר דערמאָנט.

— יאָ, אַלץ וואָס האָט צו טאָן מיט'ן פאַרגיין, איז רירענד. — האָט זי פאַרטראַכט אַרויסגערעדט.

— נו, מיר זיינען נאָך ניט אַזוי אַלט — האָט ער מיט אַ שמייכעל געענטפערט.

— ס'ווענדט זיך ווי מען פאַרלעבט די יאָרען... — האָט זי מיט אַ זיפץ פאַרענדיגט.

ער האָט אויף איר אַ קוק געטאָן מיט אַ פּאָר ווייכע און מילדע בליקען און גענומען אָנטאָן דעם מאַנטעל גרייטענדיג זיך צו גיין. — — —

דערנאָך האָט ליליען אַ סך פון אים געטראַכט, נאָכגעדענקט וועגען אַלץ, וואָס ער האָט צו איר גערעדט. און ס'איז ביי איר אויסגעקומען, אַז זיין יעדער וואָרט האָט עפּעס אַ באַדייטונג, אַן אָנצוהערעניש, פון זיין ניט גלייכגילטיגקייט צו איר. איבערהויפּט האָט זי זיך אָפּגעשטעלט אויפ'ן „מיר". „מיר זיינען נאָך ניט אַזוי אַלט" — האָט ער געזאָגט. און ס'איז ביי איר קיין ספק ניט געווען, אַז ער האָט דעם „מיר" ניט געזאָגט סתם אַזוי אין דער וועלט, נאָר עם האָט עפּעס אַ שייכות מיט איר, מיט זייער באַקאַנט־שאַפט, וואָס ווערט איר אַלע מאָל נעענטער און ליבער...

עס איז איר איינגעפאַלען, אַז זי זאָל אַליין אָנהויבען צו נעמען לעסאָנס אין פּיאַנאָ. זי זעט ניט איין פאַרוואָס זי זאָל עס ניט טאָן. צייט האָט זי גענוג, קיין געלט פיילט איר ניט. ס'איז איר נאָר אַ וואונדער וואָס עס איז איר ביז איצט ניט איינגעפאַלען זיך צו לערנען שפּילען.

זי האָט זיך צוגעכאַפּט צו דער פּיאַנאָ מיט גרויס חשק. מיט אומגעדולד האָט זי ערוואַרטעט די מינוט דער לערער זאָל שוין קומען. אין זיין אַנוועזענהייט האָבען אירע פינגער יונג און שטיפעריש אַרומגעטאַנצט איבער די ביינדלאַך, ווי זי וואָלט געווען אַ יונג מיידעלע מיט יונגע האָפנונגען אין איר האַרץ, וואָס האָט מיטגעטאַנצט צום טאַנץ פון די ביינדלאַך...

פון צייט צו צייט פלעגט דעם לערער אויסקומען אָנצונעמען אירע פינגער און מיט זיי באַוועגען איבער די ביינדלאַך. ער האָט עס געטאָן אויף אַ לייכטען, פריינטליכען שטייגער, ווי עס פאָדערט זיין פאַך. זי האָט אָבער אין דעם אַריינגעטייטשט מער ווי געוויינליכע פאַך־איידעלקייט. זי האָט געגלויבט, אַז ער טוט עס

מיט א כיוון, און יעדען מאָל וואָס ער האָט באַרירט אירע פינגער, האָט זיך עפּעס א ריר געטאָן אין איר הארצען, און ביי יעדען ציטער פון די ביינדלאַך האָט אין איר א ציטער געטאָן א נייער געפיל צו אים... — — — — — — — — — — — —

איינמאָל האָט ער איר פּלוצלונג ערקלערט, אַז ער מוז די לעסאָנס אויפגעבען, ווייל ער האָט באַקומען א וויכטיגע מוזיקאַלישע שטעלע אין אן אנדער שטאָט, און ער מוז אוועקפאָרען.

ווען ליליען האָט עס דערהערט, האָט זי א שטילען ציטער געטאָן. אירע פיס האָבען זיך אנגעהויבען בויגען, זי האָט זיך געמוזט צוריקהאַלטען, זי זאָל ניט אומפאַלען.

— אזוי... איר... איר פאַרלאָזט אונז גאָר! — האָט זי נאָך א לענגערען שווייגען קוים ארויסגערעדט און איר פּנים האָט זיך געבלייכט.

ער האָט אויף איר א קוק געטאָן מיט ליבע און באַדויערענדע בליקען און הארציג ארויסגערעדט:

— איך וועל אייך שרייבען פון דאָרט, וואו איך וועל זיין.

— און ער האָט וואַרעם געדריקט איר האַנט. — — — — — — — —

---

ליליען האָט נאָך פיינטהאַל'ס אוועקפאָרען דורכגעלעבט שווערע טעג און נעכט. זי האָט ניט אויפגעהערט צו טראַכטען וועגען אים און וועגען זיין פּלוצלונגען פאַרשווינדען.

א ביטערער צווייפעל האָט ניט אויפגעהערט צו נאַגען איר הארץ און דריקען איר געמיט. זאָל מעגליך זיין, אַז זי האָט אין גאַנצען געמאַכט א טעות, אַז ער האָט איר גאָרניט ליב געהאַט און איר האָט זיך בלויז אויסגעוויזען, אַז ער האָט איר ליב? — האָט איר געבויערט א געדאַנק, וואָס האָט איר שיר ניט משוגע געמאַכט — איז וואָס איז ליבע? ווי אזוי האָט מען ליב?

ניט איין אומרואיגען טאָג און שלאָפלאָזע נאַכט האָט זי פאַרבראַכט זוכענדיג אַן ענטפער פאַר איר פאַרוואונדעט הארץ און ניט געפונען.

נאָר אָט איז איר אָנגעקומען פון אים א פּאָסטעל־קאַרד מיט עטליכע ווערטער אָנגעשריבען אויף דעם. ס'זיינען, דאַכט זיך, געווען פּשוט'ע עטליכע ווערטער, ווי מען שרייבט געוויינליך צו

באקאנטע. אויף איר אבער האבען די עטליכע פשוט'ע ווערטער געמאכט א געוואלדיגען איינדרוק. אזעלכע געוויינליכע ווערטער, ווי „איך האף אז מיר וועלען זיך נאך אמאל זען" האבען גלייך מיט א וואונדערבארען כח אפגעשטויסען אלע פריערדיגע צווייפעל־האפטע געדאנקען וועגען אים, און א טיפער גלויבען, אז זי האט ניט געמאכט קיין טעות, אז ער איז טאקע אמת און טריי פארליבט אין איר האט זיך א שפאר געטאן צו אירע געפילען וועלכע האבען זיך ווי וועלקענדיגע בלעטלעך שוין אנגעהויבען ארונטערצובויגען און מיט איין גלעט פון איר ניי אויפגעלויכטענעם גלויבען האבען זיי זיך צוריק אויסגעגלייכט.

וואס מער זי האט געקוקט אויף די עטליכע ווערטער, אונטער וועלכע עס איז מיט גרעסערע בוכשטאבען געווען אונטערגעשריבען זיין נאמען, אלץ מער איז פון איר אוועק דער צווייפעל אין זיין ליבע צו איר. יעדער ווארט האט איר פארשאפט דעם זעלבען געפיל ווי דאמאלסט, ווען ער האט מיט זיין האנט ארומגעפירט אירע פינגער איבער די ביינדלאך. יעדער אות האט צו איר גערעדט, איר געגלעט מיט זיינע אומזיכטבארע געפילען. זי איז געווען זיכער אז זיי ליגען דארט פארבארגען אונטער'ן שווארצען טינט מיט וואס די עטליכע ווערטער זיינען געשריבען.

איצט איז זי געווען אין גאנצען בארואיגט. געוואוסט אז זי וועט קענען ווייטער אנגיין מיט איר לעבען האבענדיג דעם וואונדערבארען געפיל וועגען אים, אז זי האט קיין טעות ניט געמאכט, אז ער האט זי ליב, אז זיי „וועלען זיך נאך אמאל זען". ווען? וואס איז דען דער אונטערשייד? אבי דער געפיל איז דא, גליט און ברענט מיט ניט פארלאשענעם האפנונגס־פייער, ער וועט שוין קומען, ער וועט מוזען קומען!..

געבענשט זאל זיין דאס ליד, וואס ער האט איר אויסגעלערנט, איידער ער איז אוועקגעפארען. און זי זינגט עס יעדען מאל, ווען עס באפאלט איר אזא שווערער אומעט און בענקשאפט: — —

לעבען, יוגענט פליט געשווינד,
וואכזאם זיי, מיין שיינעס קינד...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

# איבִיגע זאָרג...

אויפ'ן זומער־פּלאַץ האָט מען זיי שטענדיג געזען צוזאַמען.
די מוטער, אַן עלטערע פרוי, איז פון דער טאָכטער ניט אָפּגע־טראָטען, איר געהאָלפען אויפפּאַסען אויפ'ן קינד, אַ מיידעלע פון אַ יאָר אכט, אַ שיינס, אַ שוואַרצ'חנ'עוודיג'ס, מיט שוואַרצע לאָקעלעך, פריילִיך און שטיפעריש.
ביידע, אי די מאַמע אי די באָבע, האָבען דאָס קינד פון אויג ניט אָפּגעלאָזען, אומעטום איז מען עס נאָכגעגאַנגען, געהיט ווי דאָס אויג אין קאָפּ, ווי דאָס לעבען זייערס.
די מאַמע פונ'ם קינד, אַ פרוי פון אַ יאָר פינף־און־דרייסיג, איז געווען ניט קיין שיינע, האָט געהאַט אַ אומעטיג, פאַרזאָרגט פּנים און אַ שטילער און טיפער אומעט האָט ארויסגעקוקט פון אירע אויגען.
ס'איז געווען מאָדנע צו קוקען ווי דאָס קינד לויפט, שטיפט, קערט איבער אַ וועלט, און די מאַמע מיט דער באָבען גייען איר נאָך שטילע, פאַר'צער'טע, ווי דאָס קינד וואָלט חס ושלום קראַנק געווען און זיי גייען צו דעם רופען אַ דאָקטאָר.
פון מאָל צו מאָל, פלעגט די מוטער פון איין זייט, און די באָבע פון דער צווייטער זייט, דאָס קינד אַ כאַפּ טאָן און עס קושען מיט אַזאַ פרייד, ווי עס פרייען זיך מענשען מיט עפּעס וואָס איז זיי טייערער פון אַלץ אין דער וועלט. — אַ פרייד געמישט מיט פּחד, אַז דאָס וואָס זיי האָבען אַזוי ליב זאָל פון זיי חס ושלום ניט פאַרלאָרען גייז, ווייל אין דעם הענגט אָפּ זייער גליק, זייער לעבען.

---

דעם שבת איז די פרוי אויפגעשטאַנען פריער ווי געוויינליך.

זי האָט אויסגעוויזען נערוועז, דאָס פּנים פאַרצויגען מיט אַ בלאַסקייט, ווי זי וואָלט די נאַכט ניט געשלאָפען. די בלאַסקייט האָט איר צוגעגעבען אַ קראַנקען חן און אַרויסגערופען צו איר סימפּאַטיע און מיטגעפיל.

אַנגעטאָן איז זי געווען שיין און עלעגאַנט, ווי זי וואָלט זיך באַמיט היינט אויסצוזען וואָס בעסער. דאָס האָט זי זיך געגרייט צו פאַרען באַגעגענען איר מאַן, וואָס האָט באַדאַרפט אָנקומען פאַר דעם "וויקענד". ס'איז נאָך געווען גענוג צייט, אָבער די פרוי האָט זיך געאיילט, געווען אומרואיג, אַרומגעלאָפען אַ צוטראָגענע אַהער, אַהין, ניט געקענט איינשטיין אויף אַן אָרט...

אַ ביסעל שפּעטער איז אַראָפּגעקומען די באָבע מיט'ן אייניקעל. דאָס מיידעלע אַן אויסגעפּוצטע, אַן אויסגעצוואָגענע, האָט געלויכטען מיט קינדערשער ליכטיגקייט... זי האָט זיך געפרייט און אונטער־געטאַנצט פון שמחה וואָס זי פאָרט מיט דער מוטער באַגעגענען דעם פּאַפּאַ.

---

ווען דער מאַן האָט זיך שפּעטער באַוויזען מיט זיין פרוי ביים טיש צו מיטאָג, האָט זיין ערשיינען אַרויסגערופען גרויס באַוואונדערונג. ער איז געווען אַ פעסט געבויטער שלאַנקער יונגערמאַן, מיט אַ לעבהאַפטען שוואַרץ־חנ'עוודיגען יונגען אויסזען. אַ פּאָר שוואַרצע, ווי קויל־גליענדע אויגען, וואָס האָט געקענט אַנצינדען ניט איין פרויען־האַרץ.

אַנגעטאָן איז ער געווען אין „ניקערס", געטראָגען אַ ווייסע זיידענע העמד מיט אַן אָפענעם האַלז. די שוואַרצע האָלב גע־קרויזטע ווי זיידענע האָר שיין פאַרקעמט, און אַ גוטמוטיגער, קלוגער שמייכעל איז אים ניט אַראָפּ פון די זאַפטיגע ליפען.

די גאַנצע צייט וואָס ער איז געזעסען ביים טיש האָבען די פרויען פון אים די אויגען ניט אַרונטערגענומען, אים געשלונגען מיט די בליקען, מקנא געווען דער פרוי, וואָס זי, אַזאַ ניט שיינע און ניט יונגע האָט אַזאַ שיינעם, יונגען מאַן.

דעם גאַנצען טאָג איז ער געווען דער, וואָס האָט געצויגען די הויפּט־אויפמערקזאַמקייט פון אַלעמען. איבערהויפּט האָבען זיך

אין אים געשפּיגעלט די פרויען, זיך גאָר פון אים ניט געקענט אָפּרייסען, ווי ער וואָלט מיט זיין ערשיינונג אין זיי אויפגעוועקט אַלטע און נייע פאַרלאַנגען...

אין אַ שיינער, און קלאָרער שפּראַך האָט ער פאַר זיי דערציילט פאַרשיידענע פּאַסירונגען פון'ם וואַנדער לעבען, וואָס ער האָט דורכגעמאַכט אין זיינע פרייע, בחור'שע יאָרען, און ס'האָט זיך געדאַכט, אַז ער לעבט אָט די וואַנדער־געפילען ווידער דורך, אַז ס'ציט אים נאָך אַלץ צו אַ לעבען פון פרייען וואַנדערען איבער שטעט און לענדער, פעלדער און וועלדער...

די פרוי און מוטער האָבען ניט ליב ווען ער דערציילט אָט די געשיכטען. עפּעס הויבען זיי זיך אָן שרעקען פאַר דער אומבאַקאַנטער וועלט, וואו דער מאַן און איידעם האָט אַמאָל געלעבט. האָבען מורא עס זאָל ווידער אַמאָל ניט אויפלעבען אין אים די וואַנדער־לוסט. און ווי זיי וואָלטען זיך געוואָלט באַוואָרענען פון דער געפאַר ער זאָל פּלוצלונג ניט פאַרשווינדען, שטייען זיי ביידע ביי זיין זייט און דאָס קינד אין מיטען פון טאַטען מיט דער מאַמען ווי אַ צעמענט וואָס האַלט זיי פעסט צוזאַמען און וואָס דערלאָזט ניט איינעם פון אַנדערען זיך אָפּצורייסען.

דאָס טעכטערל האָט דער פאָטער זייער ליב געהאַט. ער האָט זי פון זיך ניט אָפּגעלאָזען. מיט ליבשאַפט געקוקט אויף איר שיין פּנים'ל און געפילט, אַז זי איז „ער" מיט די ביינער, סיי אין איר אויסזען, סיי מיט איר פרייער, שטיפערישער נאַטור. עס דאַכט אים אָפּט, אַז ער זעט אין איר זיך, ווי ער איז געווען און אויסגעוויזען אין זיין קינדהייט.

אויך דער פרוי האָט ער אַרויסגעוויזען פיל ליבע און איבערגעבענהייט, געשאָנקען איר אַזוי פיל אויפמערקזאַמקייט וויפיל עס איז נאָר געווען מעגליך, זיך געמאַטערט איר צו מאַכען פילען גוט און אַנגענעם.

עס איז אָבער געווען קענטיג, אַז די פרוי ליידעט, אַז אין דער שטיל טראָגט זי זיך אַרום מיט אַ געהיימען שרעק, וואָס פאַרשאַפט איר ניט איין שלאָפלאָזע נאַכט, און ציט אַרום ניט איין טרער פון אירע אויגען.

זי איז אין זיך ניט געגארט. זי ווייס, אז זי איז ניט קיין שיינע, פיל, פיל עלטער פון איר מאן, און אז יעדערער וואונדערט זיך, וואס זיי, אזוינע קאנטראסטען, זיינען מאן און ווייב.

דעם אמת געזאגט, האט זי דערמאלט, ווען זי האט זיך מיט אים באקאנט, אליין אויך זיך געוואונדערט וואס ער איז צו איר געווארען אזוי צוגעקלעפט. און ווען זי טראכט פון זייער ערשטער באקאנטשאפט, קען זי נאך ביז היינט ניט פארשטיין ווי אזוי דאס האט פאסירט.

זי איז דערמאלט געווען שוין ניט קיין יונג מיידעל, אבער פול מיט פיזישער ענערגיע; אפגעגעבען זיך מיט אלערליי „ספארט־געימס", געשפילט אין „טעניס", באל, געשפרונגען, געשוואומען. אויסגעלערענט אט די אלע „געימס" האט זי זיך פון אירע ברידער, וועלכע זיינען ערצויגען געווארען דא אינ'ם לאנד און געווען פאר־קאכט אין די אמעריקאנער שפילען.

איין מאל אין פארק, נאכדעם ווי זי האט פאר אירע חבר'טעס באוויזען א קונץ אריבערצושפרינגען א העכערען דראטענעם צוים, איז א באי וואס איז די גאנצע צייט געשטאנען פון וויטענס און זיך צוגעקוקט, צו איר צוגעקומען, איר דערלאנגט די האנט און צו איר געזאגט:

„איך גראטוליר אייך, מיסס, פאר אייער געוואגטקייט! ס'געפעלט מיר, און איך ווייס עס ווי אפצושעצען".

פאר איר איז געשטאנען א שטארק געבויטער יונגערמאן פון א יאר אכצען, מיט א טונקעלען פון זון־פארברענטען פנים, אויגען שווארצע, גליענדע, און ראמאנטיש־צוציענדע... קליידער האט ער געטראגען אלטע, פון וועג אפגענוצטע, ווי ער וואלט איצט געקומען פון א וויטע רייזע.

זיי האבען זיך אויפגערעדט, געווארען באקאנט, פריינט, ער האט אנגעהויבען אריינצוקומען צו איר אין הויז, און ענדליך איר פארגעשלאגען מיט אים צו הייראטען.

איר מאמע איז דערמאלט געווען שטארק דאגעגען, ניט דער־לאזט, אז זי זאל מיט אים חתונה האבען. „ווער קען אזוינעם געטרויען? — האט זי געטענה'ט? — ווער קען אים, ווער ווייס

אים? א מענש פון דער וועלט, א הפקר יונג, אז א היים, און דערצו נאך אזוי יונג! און זי זאל ניט פארגעסען, אז זי איז ניט קיין גרויסע פארשוין און א סך עלטער פון אים. ער וועט זי אוועק־ווארפען און זי וועט ניט וויסען וואו ער איז אהין געקומען. זאל זי איר, דער מאמען, בעסער פאלגען און אים לאזען לויפען".

„אים לאזען לויפען?" איין קלייניגקייט! זי איז שוין געוועזן אין אים פארליבט צום שטארבען און אפרייסען זיך פון אים האט זי שוין ניט געקענט.

זיי האבען חתונה געהאט. צום גליק האט די מאמע אירע א טעות געהאט. נאך דער חתונה איז ער דוקא געווארען א פאר־אנטווארטליכער מענש. געווארען ערנסטער, געשטעלטער, געזוכט צו מאכען א לעבען, זיך איינגעלעבט מיט דער היים, ארויסגעוויזען זיין פרוי א סך געטריישאפט און ליבע.

ווען זי האט אים געבוירען דאס קינד, איז צו זיין פרייד קיין גלייכען ניט געווען. ער, א טאטע! ער, דער וואגלער, וואס איז, ווי יונג ער איז געווען, שוין אויסגעוועזן א וועלט. ער איז א פאטער פון א קינד, א מאן פון א פרוי מיט א שיינע היים. ס'האט זיך אים גאר ניט געוואלט גלויבען. ער איז געווען ווי בארוישט פון גליק.

אזוי זיינען אוועק עטליכע יאר. פון איר האבען די עטליכע יאר אוועקגענומען דעם מיידעלשען גלאנץ, איר שפילעוודיגקייט. זי שפילט ניט מער אין קיין „געימס" און שפרינגט ניט מער איבער קיין דראטענע צוימען, זי איז געווארען א געוויינליכע מאמע.

ער, איר מאן, האט זיך איצט מענערליך צובליט, אים האבען די יארען צוגעגעבען פעסטקייט, זיכערקייט, שיינקייט, און ליידנ־שאפטליכען רייץ... פרויען האבען אים ליב, זיינען פון אים ענטציקט, לויפען אים נאך, און פארפאלגען אים.

און אט דאס איז עס, פאר וואס זי מיט דער מאמען שרעקען זיך... שלאפען קיין נעכט ניט, ווערען גרוי און אלט טראכטענדיג, טאמער....

זייער איינציגע באווארעניש איז דאס קינד, דאס שיין און זיס טעכטערל. אויף איר ליגט זייער האפנונג, אז זי וועט זיי

באהיטען און באשירעמען פון אלעם בייז. אז זי איז דאס גוט מלאד"ל, וואס וועט דעם טאטען אפהאלטען פון צו מאכען חס ושלום א פאלשען שריט וואס קען צושטערען זייער היים, און צוברעכען זייער לעבען.

---

אין אווענט איז פארגעקומען א „דענס", דער „דענס האל" איז געווען שיין דעקארירט, מוזיק האט געשפילט, און די געסט, וועלכע זיינען מייסטענס באשטאנען פון יונגע מענשען, האבען פרייליך און זארגלאז געטאנצט.

די פרוי איז געזעסען און געקוקט ווי איר מאן טאנצט יעדען מאל מיט אן אנדערע, — און א טיפער ווייטאג, א באהאלטענע שרעק האט איר ארומגענומען. יעדען מאל וואס ער האט פארביי־געשוועבט פאר אירע אויגען מיט אן אנדער „ליידי" אין זיינע ארעמס האט זי געפילט ווי אין הארצען רייסט זיך עפעס אפ, ס'ווערט איר ענג און שווער, און א געוויין רייסט זיך פון דער טיף פון איר נשמה.

ווען דאס טאנצען האט זיך געענדיגט איז ער צו איר צוגע־קומען, זיך אוועקגעזעצט, זי ארומגענומען, ווי ער וואלט איר מיט דעם געוואלט פארגיטיגען פאר איר צער און ווייזען פאר אלעמען אז זי, די פרוי זיינע, איז ביי אים פארט די איינציגע, טייערע פון אלע אנדערע.

די פרוי האט פארשטאנען זיין אבזיכט, האט זי צו אים אויפגעהויבען אירע דאנקבארע פייכטע בליקען און ווי זי וואלט מורא געהאט זי זאל זיך אין אלעמענס אנוועזענהייט פאר פרייד און פאר צער ניט צוואויינען, האט זי אוועקגעלייגט איר קאפ אויף זיין אקסעל, און זיך צו אים געטוליעט ווי אן איבערגע־שראקען קינד.

ער האט צארט געגלעט אירע האר, ווי ער וואלט איר געוואלט בארואיגען. אבער דער שרעק־געפיל איז פארט פארבליבען אין איר הארצען, און איר שטילערהייט געמאטערט און געפייניגט:

די אייביגע שרעק...

# פרויען־טרערען

ס'איז געווען אין אווענט.

אין הויז ביי דער יונגער און שיינער מיסעס קליין האט אלץ אויסגעוויזען ווי געווען. אלץ איז געשטאנען אויפ'ן זעלבען ארט; די מעבעל, די גרויסע שאפעס מיט ביכער, די וואזאנעס, אפילו דאס בילד פון מרס. און מר. קליין, וואו זיי שטייען צוזאמען אין אזא נאענטער און ליבליכער פאזע — איז געהאנגען אויפ'ן זעלבען ארט, ווי גארניט וואלט פאסירט.

די עלעקטרישע לאמפען האבען געווארפען רויטע און ראזעווע שיין איבער'ן הויז, געוועקט פארבענקטע געפילען און שארפער געמאכט דעם אומעט, וואס איז געלעגען איינגעגעסען אין יעדען ווינקעלע — אן אומעט וואס בלייבט נאכדעם ווי אימיצער וואס איז מיט'ן הויז געווען אזוי היימיש, איז מיט אמאל ארויסגעריסען געווארען פון דארטען און איבערגעלאזט בלויז זיין ניט זעעוודיג־קייט, זיין אויסגעהויכטען אטעם...

די קינדער, א אינגעלע פיר יאר און א מיידעלע צוויי יאר אלט, זיינען געשלאפען אין זייער צימער, און די מוטער, א נערוועזע, א צוטראגענע, האט זיך ארומגעדרייט איבער די גרויסע צימערען און ניט געוואוסט וואס צו טאן מיט זיך.

עס האט זיך געהערט א קלונג. די פרוי האט א נערוועזען ציטער געטאן. דער פלוצלונגער קלונג האט זי דערשראקען. אויפגעטרייסעלט איר וועזען, וואס איז פול געווען מיט אזוי פיל צער און פיין, מיט אזוי פיל עלענט און נערוועזיטעט...

— ווער איז דאס? — האט זי, צוגייענדיג צום טיר געפרעגט.

— ארא! — האט א שטימע פון הינטער'ן טיר אפגעענטפערט.

— א, ארא! — האט די פרוי ווי מיט פרייד אויסגערופען

— קאם אין!

אראַן, אַ פאַרהייראַטער מאַן, און אַ פריינט פון דער פאַמיליע, איז אַריינגעקומען, דערלאַנגט מיסעם קליין די האַנט און זיך היימיש אוועקגעזעצט.

— זייער גוט וואָס איר זייט געקומען — האָט די פרוי באַמערקט — עס קומען לעצטענס צו אונז אַזוי זעלטען מענשען.

— פאַר וואָס עפּעס? וואָס איז, איר נעמט דען ניט אויף אייערע פריינט, ווי געוועהן?

— אַזוי איז דאָס שוין, מיין פריינט! ווען דער מאַן לאָזט איבער די הויז, נעמען זיך די פריינט דערווייטערען...

— כ׳מיין פאַרקערט, דווקא איצט, ווען איר זייט אַליין, און ס׳איז אייך אפשר אביסעל אומעטיגלעך, האָבען די פריינט באַדאַרפט קומען אָפטער צו אייך.

— מענשען קומען נאָר דאָרט וואו ס׳איז פריילעך און מען קען גוט פאַרברייינגען די צייט... חוץ דעם, דאַרפט איר ניט פאַרגעסען, אַז די פרויען זיינען גאָרניט אַזוי גערן צו באַזוכען מיט זייערע מענער אַ פרוי, וועמען דער מאַן האָט פאַרלאָזען. זיי האָבען מורא טאָמער וועט דעם מאַן זייערען אַמאָל אויך אַריינפאַלען אַ געדאַנק זיי איבערצולאָזען...

אַראַן האָט געשמייכעלט:

— ס׳איז ניט אַזוי געפערליך, ניט אַלע מענער זיינען די זעלבע, און די פרויען האָבען זיך ניט וואָס צו שרעקען.

— און אַלע פרויען זיינען דען יאָ, די זעלבע, פונדעסטוועגען שרעקען זיי זיך... און אַז מען וויל צוריקשמועסען, זיינען זיי אפשר גערעכט מיט זייער שרעק — האָט די יונגע פרוי דערענדיגט מיט אַ זיפץ.

— גערעכט! מיט וואָס זיינען זיי דאָס אַזוי גערעכט? און אויב יאָ, קען דאָך ניט זיין, אַז אַלע מענער זיינען שטענדיג אומגערעכט מיט דעם וואָס זיי פאַרלאָזען די פרויען.

— אומגערעכט פון אָנהויב ביז׳ן סוף! — האָט די פרוי אויסגעשריען אין אַ טאָן פון האַס און פאַראַכטונג — איר הערט? יעדער מאַן איז גרייט צו פאַרלאָזען זיין פרוי ביי דער ערשטער געלעגענהייט. אַט נעמט אַ שטייגער מיך. איר זייט אַ פריינט

פון אונזער הויז זינט מיר זיינען פארהייראט, איר קומט אריין צו אונז אפט, האט איר ווען באמערקט, אז איך זאל מיין מאן באהאנדלען אזוי, אז ער זאל מיך באדארפען פארלאזען? אדרבה, זאגט!...

אראן איז געווען אין א פארלעגענהייט:

— ס'הייסט יא... כ'מיין... אין מיין אנוועזענהייט האט זיך ניט ארויסגעוויזען עפעס וואס זאל געבען א גרונט פאר דעם... איבעריגענס, ווער ווייסט וואס צווישען מאן און ווייב קומט פאר אונטער פיר אויגען, ווען קיינער איז ניטא?... איך בין דאך עפעס אליין אויך א פארהייראטער מאן, און דאס פאמיליען־לעבען איז מיר ניט פרעמד...

— וויל איך טאקע, אז איר, אלס פריינט פון אונזער הויז, זאלט איצט, ניט האבען דעם מינדעסטען צווייפעל, אז ס'איז ניט געווען מיין שולד, וואס מיין מאן האט מיך איבערגעלאזען, נאר זיינע... זיינע...

— פארוואס, עפעס דורכאוים זיינע?... אויב ס'איז מיר ערלויבט צו פרעגען.

— א, איר ווייסט גאר ניט, ווי איך האב שטילערהייד גע־ליטען — האט די פרוי געעפענט איר הארץ — ס'איז געווען א קייט פון פארוויקעלטע ליידען פון א פרוי, וועמענס געפילען עס ווערען פון דעם מאן ניט אפגעשעצט... איר פארשטייט, פריינט, וואס קען זיין ערגער פאר א פרוי, וואס שאפט פאר'ן מאן א גוטע היים, א ליבליכע היימישע, אינטעליגענטע אטמאספערע, מיט ביכער, מוזיק, מיט נאענטער און הארציגער ווארימקייט און אויפ־פאסונג... היינט די צוויי שיינע קינדערלעך אונזערע?... און ער...

— ער איז, דאכט זיך, פון דעם אלעמען געווען צופרידען — האט אראן באמערקט.

— צופרידען? א שיינע צופרידענקייט! בלויז ווען ס'זיינען געווען מענשען אין הויז, האט ער זיך געסטארעט צו ווייזען א צופרידענעם פנים. אזוי שנעל אבער ווי מיר זיינען געבליבען אליין, איז ער געווארען דער אומרואיגסטער, דער אומצופרידענסטער מענש אויף גאט'ס וועלט... די הויז האט פאר אים גארניט

געמיינט... איך, מיט די קינדער, ווייזט אויס, אויך זייער ווייניג... ס'האט אים כסדר געצויגען צו דער גאס... לעצטענס האט ער שוין נאר אנגעהויבען צו קומען אזוי שפעט אהיים, אז ס'וואלט שוין גלייכער געווען ווען ער קומט שוין גארניט... כ'האב עס שוין מער ניט געקענט איבערטראגען און געמאכט א סוף...

— איצט וועט אין מיר כאטש דאס הארץ מער ניט פלאצען...— האט די פרוי נאך א ווייל'ע שווייגען ארויסגערעדט און איז געבליבען זיצען שטיל אנגעשפארט דעם קאפ אויףביידע הענט. טרערען זיינען איר געראנען פון די אויגען.

— נו, איר באדארפט זיך עס אזוי שטארק ניט נעמען צום הארצען — איז ארון צוגעגאנגען צו איר נעענטער און האט ארויפגעלייגט זיין האנט אויף איר אקסעל.

זי איז געבליבען זיצען אין דער זעלבער פאזע.

— וויינט ניט, איר הערט, — האט ער ווייטער גערעדט מיט געפיל — כ'קען ניט זען ווי א פרוי ליידעט, איך ווער פשוט פארצווייפעלט ווען איך דערזע פרויען-טרערען...

דאס זאגענדיג, האט ער ארויסגענומען א זיידען טיכעל פון זיין אויבערשטער קעשענע און מיט לייכטער באַרירעוודיגקייט אפגעווישט די טרערען פון אירע אויגען.

— און אין אמת'ען, צו וואס דאס וויינען? — האט ער פארטגעזעצט גלעטענדיג אירע סאמעט שווארצע האר, וועלכע זיינען ווי זיידענע פעדים אריבערגעפאלען איבער און צווישען זיינע פינגער און זיי אזוי ווייך געגלעט — ס'לוינט זיך אסור צו פארגיסען איין טרער פאר א מאן, וואס ווייסט ניט ווי צו שעצען אזא פרוי ווי איר...

— גייט, אלע, אלע מענער זייט איר אזוי!... האט זי אויפהויבענדיג דעם קאפ ארויסגערעדט און אים פון זיך לייכט אפגעשטויסען... גלייכצייטיג האט זיך אבער אין אירע ווערטער און אין איר לייכטען אפשטויס געפילט אווארימע דאנקבארקייט צו אים, וואס ער א מאן, א פריינט פון זיי ביידען, האט אזוי פיל סימפאטי מיט איר. זי האט אין דעם געפילט א גרויסע טרייסט. א פארלייכטערונג אין איר שווערען געמיט.

ס'איז שוין געווען שפעט. אָבער דער מיסעס קליין איז גאָרניט איינגעפאַלען אַ טראַכט צו טאָן, אַז דער פריינט איז אַליין אויך אַ פאַרהייראַטער מאַן, און אַז דאָרט אין זיין היים וואַרט אויף אים אַ פרוי מיט אַ קינד... זי האָט בלויז געפילט, אַז ער איז איר איצט נויטיג, זיינע גוטע ווערטער צושטרייען איר, און זיינע צאַרטע באַנעמונגען ערמוטיגען איר, פאַרקלענערען דעם אומעט אין איר האַרצען...

ער האָט אַ קוק געטאָן אויפ'ן זייגער, ס'איז געווען צוויי. ס'האָט אים אַ הויב געטאָן פון אָרט. ער איז אָבער געבליבען זיצען. מיט פאַר'שכור'טע הנאה געקוקט אויף דער פרוי, וועלכע האָט אים איצט אויסגעזען פיל אינטערעסאַנטער...

אַלץ, אַלץ האָט אים איצט אויסגעוויזען עפּעס אַזוי אַנדערש און ניי ; די אויסערגעוויינליכע שטילקייט, דאָס רויטע און ראָזאָווע ליכט, וואָס האָט אָפּגעשלאָגען איבער די ווייכע קאַר־פעטס, די קאָלירטע גאַרדינען אויף די פענסטער. ער האָט געהאַט דאָס געפיל ווי ער וואָלט דאָ, אין דעם הויז איצט געווען דאָס ערשטע מאָל, און צום ערשטען מאָל מיט איר, מיט דער ווירטען פונ'ם הויז, זיך באַקאַנט...

ער האָט זיך געפילט דערפרישט, באַנייט...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

דער זייגער איז שוין געווען דריי...

# די פאַרלאָזענע

עס איז געווען אַ קורצע צייט נאָכדעם ווי איר מאַן האָט זי פאַרלאָזען און איז אַוועק וואוינען מיט אַן אַנדערע. דאָס האַרץ האָט איר געוויייטיגט און געבלוטיגט. די וואונד איז נאָך געווען פריש, די באַליידיגונג טיף, און דער שמערץ ניט איבערצוטראָגן.

האָט טאַקע דאָרא ניט געקענט אויסהאַלטען. זי איז צוזאַמענגעבראָכען פון פיין און פאַרדרוס, אַוועקגעפאַלען ווי אַ בוים נאָך אַ שטאַרקען שטורם...

אַ פּאָר וואָכען איז דאָרא אָפּגעלעגען אַ קראַנקע, אַ נערוועזע, אַ צובראָכענע. ווען זי איז אַביסעל געקומען צו זיך, האָט איר דער דאָקטאָר געראַטען אַוועקצופאָרען ערגעץ אין אַ ווינטער־פּלאַץ זיך צו ערהאָלען.

---

דאָרט אין ווינטער־פּלאַץ האָט זי זיך דאָס טאַקע באַגעגענט מיט ליפשיץ'ן. עס איז זיי צופעליג אויסגעקומען צו זיצען איינע לעבען די אַנדערע ביי איין טיש, און ליפשיץ האָט זיך געגעבען די גרעסטע מי איר באַהילפיג צו זיין מיט אַלץ, וואָס ער האָט נאָר געקענט.

דאָרא האָט אים אָבער ניט נאָר ניט געשאָנקען קיין שום אויפמערקזאַמקייט, נאָר זיין שיינע האַלטונג האָט איר אַרויסגעבראַכט פון געדולד. ווען זי וואָלט זיך ניט געשעמט פאַר די אַנדערע געסט, וואָלט זי אומגעביטען דעם פּלאַץ אויף אַנ'אַנדערען. עס וואָלט איר ניט געאַרט ער זאָל זיך אַפילו באַליידיגען.

און געפילט האָט זי אַזוי נישט דערפאַר ווייל ער איז איר ניט געפעלען. פאַרקערט, ער איז איר דוקא יאָ געפעלען. ער האָט געמאַכט אַ סימפּאַטישען איינדרוק סיי מיט זיין אויסזען.

סיי מיט זיינע באנעמונגען. אלע ביים טיש האבען פון אים געהאט די בעסטע מיינונג און מיט אים גערען פארבראכט.

איז וואס עס איז שייך זיין פערזאן האט זי, דארא, צו אים גארניט געקענט האבען. זי איז אבער איצט, אין דעם צושטאנד וואס זי האט זיך געפונען, ניט געווען אויפגעלייגט פאר געזעלשאפט, ניט געהאט קיין געדולד זיך אפצוגעבען מיט אים. אלץ וואס זי האט געוואלט איז, מען זאל זי צורו לאזען און ניט באלעסטיגען.

איבערהויפט האט זי איצט ניט געקענט פארטראגען די געזעלשאפט פון מענער. זייער אנוועזענהייט האט איר צורייצט און געמאכט אויפציטערען מיט דעם ציטער וואס באפאלט איינעם ווען מען איז שטארק אין כעס, און דער צארן צוברענט זיך אזוי שטארק, אז עס וואלט זיך וועלען נעמען ביטערע נקמה...

„פאררעטער! אלע זיינען זיי פאררעטער!" — האט זי אין געדאנק געשימפט און פארדאמט אלע מענער, וועלכע זיינען איר געקומען אין וועג...

---

— איר ווייזט אויס אזוי בלאס, איר וואלט באדארפט אביסעל מער שפאצירען — האט ליפשיץ צו דארא'ן איינמאל א זאג געטאן נאכדעם ווי זיי האבען געענדיגט עסען און זיך אויפגעהויבען פון זייערע פלעצער.

— הם... — האט דארא א ברום געטאן, ווי מען וואלט איר פלוצלונג א טראט געטאן אויפ'ן הינער־אויג, און זי האט אויף אים אן אומפריינטליכען קוק געטאן.

— איך בעט אייך ענטשולדיגונג, אפשר האב איך עס אייך נישט באדארפט זאגען — האט ליפשיץ באמערקענדיג איר אומפריינטליכען בליק, זיך געזוכט צו פארענטפערען.

— אודאי וואלט איר זיך פריער באדארפט אליין אנקוקען אין שפיגעל איידער איר זאגט עפעס ווענען א צווייטען — האט זי שטעכיג ארויסגערעדט.

— ווען איך וואלט געווען אזוי שיין און חנ'עוודיג ווי איר, אפילו מיט אייער בלאסקייט, וואלט איך ניט אויפגעהערט צו

קוקעז אין שפיגעל — האט ער לאכענדיג באמערקט, דורכנעמענדיג זי מיט זיינע בליקעז.

— א שיינעם דאנק אייך פאר'ן קאמפלימענט! כאטש איך הויב ניט אז גלויבעז אין מענערשע קאמפלימענטעז. אלע זייט איר...

געוואלט האט זי זאגעז: אלע זייט איר פארדעטער! דער־ענדיגט האט זי אבער:

— אלע זייט איר ניט קארג אויף קאמפלימענטעז...

— איך מאך נאר קאמפלימענטעז דארט וואו זיי פאסעז זיך — האט ליפשיץ גוטמוטיג אפגעענטפערט.

— זייט איר, הייסט עס, דער אויסנאם! — האט זי טראציג, סארקאסטיש ארויסגערעדט.

— מעגליך אז יא... אבער צו וואס די איבעריגע רייד? קומט, לאמיר בעסער נעמעז א גרויסעז שפאציר, אדער גאר נעמעז א שליטעל! — האט ער איר פלוצלונג א כאפ געטאז פאר'ן האנט.

— איר זעט, — איז ער געווארעז פאעטיש פילאזאפיש גע־שטימט. — קוקט ארוים אין גאס, וואס פאר א ווייסער גלאטער שניי! שליטעלאך יאגעז זיך און דער שניי סקריפעט גאר ווי אין דער אלטער היים... עך, די היים, דער היימישער שניי, — וויפיל עראינערונגעז עם רופט ארוים!

און ער האט זיך צוזונגעז:

שניי אויף בארג, שניי אויף טאל,
שניי אויף אלע וועגעז,
קומעז קינדער אז א צאל,
מיט שליטעלאך אנטקעגעז...

שטייעז מיר אין מיטעז וועג
און עם קלינגעז גלעקלאך
און דער שניי פאלט און פאלט
עם רויטלען זיך די בעקלאך...

ווען ליפשיץ האט געענדיגט זינגעז האט ער זיך הארציג צולאכט, צולאכט מיט דעם נעלעכטער פון א קליינעם אינגעל.

וואָס האָט געמאַכט אַ געלונגענעם גליטש באַרג אַראָפּ... ער האָט זיך אָבער אינמיטען לאַכען פאַרכאַפּט, זיך דערמאַנט, אַז ער שטייט לעבען אַ פרוי, וואָס איז נאָך דערווייל ניט איבעריגס פריינטליך צו אים...

ער האָט אויף איר אַ ניט־זיכערען קוק געטאָן...

דאָרט איז געשטאַנען אַן ערנסטע, אַ פאַרטראַכטע, מיט פייכטע און פאַרבענקטע בליקען... דאָס ליך האָט איר הפנים פאַר־כאַפּט, אויפגעוועקט אין איר ווייטע, קינדערשע, אפשר גליקליכע ערינערונגען... — — — — — — — — — — — —

---

זייט דאַן איז דאָרט צו ליפּשיצ'ן שוין מער ניט געווען אַזוי שטרענג און האַרט. זי איז געוואָרען צו אים פיל פריינטליכער און צוגעלאָזענער, גענומען מיט אים צוזאַמען לאַנגע שפּאַצירען. און ס'האָט איר געוואונדערט, וואָס זי, אַ דערשלאָגענע, אַן אָפּגענאַרטע, לאָזט זיך שוין ווידער פאַרנאַרען, און ווערט שוין ווידער אַ מחותּן מיט די מענער. פונקט איצט ווען זי דאַרף ווייכען פון זיי...

„אָט אַ נאַרישע פרוי! — האָט זי זיך אליין געמאַכט פאָרווירפע. — אַ מאַן האָט איר אַ זינג געטאָן אַ לידעלע, און זי איז שוין אַן אַנדערע, פאַרגעסען די ווייטאָגען און פּיין, וואָס זי האָט ניט לאַנג דורכגעמאַכט צוליב אַ מאַן..."

ס'איז איר ניט איינגעפאַלען, אַז ס'איז ניט געווען בלויז דאָס לידעלע... אַז ס'איז געווען דאָס געפיל, וואָס גאַרט, בענקט און ליידט און וויל פאַרהיילען מיט עפּעס די טיפע וואונד, וואָס דאָס לעבען האָט געמאַכט. און דער, וואָס האָט דאָס ליד געזונגען, האָט דאָס געפיל אין איר אַרויסגערופען... — — — — — — — —

---

מאָרגען וועט זיין דאָס ערשטע מאָל, וואָס דאָרט האָט, שוין זייענדיג אין ניו יאָרק, זיך באַדאַרפט באַגעגענען מיט ליפּשיצ'ן.

האָט דאָרט די גאַנצע נאַכט ניט געקענט שלאָפען. זי איז געלעגען אויפ'ן געלעגער און געטראַכט. צו וואָס זייער באַגע־געניש וועט פירען.

זי האָט שוין געוואוסט, אַז ליפשיץ איז אַ פאַרהייראַטער מאַן און אַז ער האָט איר שטאַרק ליב געקראַגן. זי אים האָט אויך ניט פיינט... זאָל זי, דאָרא, הייסט עס, האַנדלען פונקט אַזוי מיאוס און געמיין ווי יענע, וואָס האָט ביי איר צוגענומען איר מאַן?...

ניין, דאָס טאָר זי ניט טאָן! זי, וואָס ווייס און האָט שוין געפילט דעם ביטערען טעם, און די טיפע, ביז'ן ביין באַליידיגונג, ווען מען האָט ביי איר צוגענומען איר מאַן, באַדאַרף זי עס ניט טאָן צו אַן אַנדערע...

„אַן אַנדערע!" — האָט עס אין איר אַ ברי געטאָן, ווי מען וואָלט צו איר צוגעלייגט אַ צינדר־העלצעל. — אַן אַנדערע! און ווער איז דאָס די אַנדערע? אויך אַ מענש, אַ פרוי, אַזוי ווי זי, דאָרא, מיט די זעלבע געפילען און ליידען. האָט אַן אַנדערע ביי איר יאָ גענומען צונעמען איר מאַן, און זי טאָר ניט? פאַרוואָס טאָר זי ניט? פאַרוואָס זאָל זי זיין בעסער פאַר יענער אַנדערער? מען האָט צוגענומען ביי איר, מעג זי צונעמען ביי יענער... אויב ס'לעבען איז אַ שפּיל פון „כאַפּען און נעמען", מוז זי שפּילען. אויב ניט, וועט זי אינגאַנצען אַרויספאַלען פון קאָן און בלייבען ס'גאַנצע לעבען אַליין"...

דאָרא האָט זיך פּלוצלונג אַ שטאַרקען וואָרף געטאָן אויפ'ן געלעגער, ווי זי וואָלט זיך דערשראָקען פאַר'ן אייגענעם ניט שיינעם און ניט ריינעם געדאַנק...

זי האָט דערפילט ווי דאָס בעט וואָלט מיטאַמאָל געוואָרען ענג און שמאָל... זי האָט זיך איינגעקאָרטשעט און איינגראָבענדיג דעם קאָפּ טיף אין קישען האָט זי זיך שטאַרק צעוויינט...

אין דער שפּעטער נאַכט־שעה האָט דאָס געוויין אָפּגעקלונגען אַזוי עלענט־טרויעריג, אַזוי פאַרצווייפעלט, הילפלאָז...

# ווי אַמאָל...

עטליכע יאָר האָט זיך זעלדין אַרומגעדרייט אַרום מיראַ'ן. געקומען און אָפּט אָפּגעזעסען שטונדען אין איר צימער. אפשר האָט ער זי אין דער שטיל ליב געהאַט, ער האָט עס איר אָבער קיינמאָל ניט געזאָגט.

ווען ער וואָלט זיך איר ערקלערט אין ליבע און איר געמאַכט אַ הייראַטס פאָרשלאָג, וואָלט זי מעגליך מיט אים חתונה געהאַט, כאָטש איר איינדרוק ווענען אים איז שטענדיג געווען, אַז זי איז צו אים מער צוגעוואוינט ווי פאַרליבט.

איז ער אָבער געווען עפּעס אַזאַ מאָדנער מענש, אַזאַ ניט גלויביגער אין זיך אַליין, אַזאַ ניט זיכערער אין זיינע אייגענע כחות, אַז ער פלעגט מיט זיין טרויעריגען טאָן אויף איר אָנוואַרפען אַ פּחד.

— איר הערט — האָט ער אָפּט צו איר געזאָגט — איך בין ניט אַזאַ, וועלכער ווערט אַמאָל גליקליך זיין; און גליקליך מאַכען אַנדערע אודאי ניט.

— פאַרוואָס זאָלט איר אַזוי דענקען? וואָס זייט איר אַ קאַליקע, וואָס איר האָט ווענען זיך אַזאַ מיינונג? — פלעגט מיראַ אים גוטמוטיג ענטפערען — איר האָט פּונקט אַזוינע גוטע גע־לעגענהייטען ווי אַנדערע יונגעלייט. פאַרוואָס זאָלט איר זיין אַזוי אַראָפּגעפאַלען ביי זיך?

— איר זאָגט אַראָפּגעפאַלען — פלעגט ער ענטפערען אַ טרויעריגער — איז ווי מיינט איר, קען עס אַנדערש זיין? איר קענט דאָך מיר שוין ניט פון היינט, און וואָס? גאַרניט! שטענדיג דערזעלבער לא יוצלח, עפּעס ליגט אויף מיר אַ שווערע האַנט

און דריקט מיין לעבען... איז וואָס אייגענטליך וועט זיין דער תכלית מיט מיר, האָ, וואָס זאָגט איר ?...

— דאָס איז דערפאַר, ווייל איר זייט אַ גרויסער צווייפלער, איר האָט ניט קיין מוט אין לעבען — פלעגט זי אים ענטפערען ווי פאַרדריסליך.

— מוט... איר זאָגט מוט... אָבער וואָס העלפט עס, אַז דער וועג איז פאַרשטעלט, פאַרצוימט...

— כ'וויים ניט וואָס איר ווילט און וואָס איר זוכט: כ'פאַרשטיי אייך ניט! — פלעגט מירא אויף אים אַ קוק טאָן מיט יאוש'דיגען בליק ווי זי וואָלט זאָגען: „ס'וועט שוין פון אייך קיין לייט ניט זיין!" — און זיך גענומען גרייטען אַוועקצוגיין.

זעלדין פלעגט אַראָפּבויגען דעם קאָפּ און בלייבען זיצען אַ טרויעריג־פאַרטראַכטער, און לאַנג, לאַנג נאָך איר אַוועקגיין אַזוי זיצען אין דער זעלבער פּאָזע און טראַכטען... — — — — — —

---

מירא'ן איז ענדליך מיאוס געוואָרען צו הערען פון זעלדינ'ען טאָג־איין טאָג־אויס די זעלבע טענות וועגען זיין דורכפאַל אין לעבען. ס'האָט זיך איר געמאַכט אַ שידוך, האָט זי חתונה געהאַט.

חתונה געהאַט וויסענדיג, אַז זי איז אין דעם, ווענען זי גייט הייראַטען, ניט פאַרליבט. זי האָט זיך אָבער בעסער ניט געקענט העלפען. זי איז שוין געווען אַ מיידעל פון אַ יאָר דרייסיג און זי האָט לייגער ניט געקענט וואַרטען.

זעלדין האָט זיך נאָך איר חתונה מער ניט באַוויזען. זי האָט ניט געוואוסט וואו ער איז מיט אַמאָל אַהינגעקומען. אודאי האָט איר זיין אַנוועזענהייט אַפּטמאָל אויסגעפיילט, פאַרט צוגעוואוינט געווען צו אים פון אַזאַ לאַנגע צייט. אָבער גיין אים זוכען אָדער פרעגען זיך אויף אים וועט זי דאָך ניט, איבערהויפּט איצט ווען זי איז געווען פאַרהייראַט. — — — — — — — — — — —

---

צען יאָר האָט מירא אָפּגעלעבט מיט איר מאַן. געהאַט אַ פּאָר קינדער און געלעבט אַ טרויעריג, אומגליקליך לעבען.

זי איז איצט אַלט געווען אַ יאָר פערציג, אָבער אויסגעזען

האט זי מיט צען יאר עלטער. איבער איר חנ׳עוודיג פנים האבען זיך איינגעקריצט פארבארגענע קנייטשען, און אין אירע שווארצע האר האט זיך ארייגגע׳גנב׳עט א ווייסקייט.

א טיפער, א ליידענדער אויסדרוק האט ארויסגעקוקט פון אירע אויגען און דערציילט אזוי פיל טרויעריגע געשיכטעס פון איר פארהייראטען לעבען.

איר מאן, פארקערט, האט נאך אויסגעזען יונג און געזונט, און פילענדיג, אז זיין פרוי איז אין אים קיינמאל ניט געווען פארליבט, האט ער געזוכט ליבע ערגעץ אנדערש. זיך ארומ־געשלעפט מיט פרעמדע פרויען.

לעצטענס האט ער זי אין גאנצען איבערגעלאזען און איז אוועק וואוינען מיט אן אנדערע.

אויף מירא׳ן האט איר מאנ׳ס אוועקגיין ניט געמאכט קיין באזונדערען איינדרוק. אין איר געפיל איז ער צו איר געווען א פרעמדער אלע יארען פון זייער צוזאמענלעבען און זי האט מיט זיין אוועקגיין גארניט פארלארען. איר מיט די קינדער האט ער פארזארגט, מעג ער זיין וואו און מיט וועמען ער וויל.

זי האט אפט געטראכט פון זעלדינ׳ען. „וואו איז ער איצט? וואס איז מיט אים געווארען? איז ער שוין פארהייראט?" — און עס פלעגט איר ארומכאפען עפעס אזא בענקשאפט אים צו זען. ער איז איר דאך געווען אזא איבערגעגעבענער פריינט.

איצט אין איר איינזאמקייט, ווען זי נויטיגט זיך אזוי שטארק אין א מענשען, פאר וועמען אויסצורייידען אווארט, וואלט זיין אנוועזענהייט פאר איר אזוי נויטיג געווען.

און ווי וואלט ער אויף איר איצט געקוקט? איצט ווען זי זעט אויס אזוי פארענדערט, צובראכען.

זי פלעגט בלייבען שטיין ביים שפיגעל, זיך פארטראכטען און א טיפער אומעט פלעגט איר ארומנעמען זעענדיג וואס די עטליכע יאר האבען פון איר געמאכט.

---

איינמאל ווען מען האט מירא׳ן אפגערופען אויפ׳ן טעלעפאן, איז זי געווארען ערשטוינט צו הערען, אז דאס איז זעלדין, וואס וויל איר זען.

זי האָט אַ ציטער געטאָן, עפּעס האָט זיך אין איר אַ ריר געטאָן אַז אַלץ געפיל און דאָס האַרץ האָט איר אָנגעהויבען קלאַפּען פון ערוואַרטונג.

זי האָט זיך געגרייט אים צו באַגעגענען, געשטאַנען לענגער ביים שפּיגעל, געפּרואווט פאַרבאַרגען אירע גרויע האָר, אויס־גלעטען די קנייטשען אויף איר פּנים. זי האָט גאָר באַקומען אַן אַנדער אויסזען.

ווען ער האָט אָנגעקלאַפּט און זי האָט פאַר אים געעפענט די טיר, האָט זי אים קוים דערקענט. זי האָט פאַר זיך דערזען אַן עלטערען מענשען מיט אַ קרענקליכען אויסזען. דאָס פּנים איינגעפאַלען, די האָר פאַרוויסט און זיין גאַנצער גוף האָט זיך געבויגען ווי הינטער אַ שווערע לאַסט.

אַ ווײַלע איז זי געשטאַנען און אים אָנגעקוקט ווי פאַר־שטאַרט. זי איז אָבער גלייך געקומען צו זיך און אויסגערופען:

— זעלדין! וואָס פאַר אַ גאַסט!

זי האָט מיט פרייד אַ כאַפּ געטאָן זיין האַנט און אים מיט־געצויגען מיט זיך:

— אָ, וואָס פאַר אַ גאַסט! וואָס פאַר אַ גאַסט!

ער איז שטיל נאָכגעגאַנגען מיט זיינע געוויינליכע שווערע טריט, ניט אַרויסווייזענדיג קיין שום איבעראַשונג פון אַלץ וואָס קומט מיט אים די מינוט פאַר, ווי אַלץ וואָלט זיך געצויגען נאָך פון אַמאָל מיט צען יאָר צוריק, ווי ער וואָלט ערשט נעכטען אוועקגעגאַנגען און היינט איז ער געקומען מיט'ן אַלטען געוויינ־ליכען וועג, ווי ס'וואָלט דורך דער צייט גאָרניט געשען.

— וואָס מאַכט איר, ווי איז עס אייך געגאַנגען? רעדט. דערציילט עפּעס, וואו זייט איר געוועזן אַזוי לאַנג? — האָט אים מירא נאָכדעם ווי ער האָט זיך אוועקגעזעצט פאַרוואַרפען מיט פראַגען.

זעלדין האָט זיך ניט געאיילט צו ענטפערען, לאַנגזאַם האָט ער אַרויסגעצויגען זיין אַלט באַקאַנטע ליולקע, אָנגעפילט מיט טאַבאַק און פאַררויכערט.

— וואָס־זשע, איר האָט גאָר מיט מיר ניט וואָס צו ריידען

און וואָס מיר צו דערציילען? מיר האָבען זיך דאָך אַזוי לאַנג ניט געזען.

— ניטאָ קיין שום נייעס, אַלץ ווי געווען. וואָס אייגענטליך האָט איר דען ערוואַרטעט פון מיר צו הערען? — האָט ער אַ פאַרכמורעטער אַרויסגערעדט.

— כ'מיין... כ'ווייס... איז מירא צוטומעלט געוואָרען פון זיין ענטפער. — צען יאָר איז אַ סך צייט. אין צען יאָר פּאַסירען אַ סך זאַכען. ס'לעבען ענדערט זיך דאָך, אַט נעמט אַ שטייגער מיך. אַ, וויפיל איך האָב שוין דורך דער צייט דורכגעמאַכט...

זי האָט פאַר אים געוואָלט עפענען איר האַרץ, ווי פאַר אַ נאָענטען פריינט, זיך אויסריידען, דערציילען אַלץ וואָס מיט איר האָט דורך דער צייט פּאַסירט.

זעלדין אָבער האָט איר איבערגעשלאָגען מיט אַ גלייכגילטיגען שאָקעל מיט'ן קאָפּ:

— ס'ענדערט זיך... געוויס ענדערט זיך... אָבער דער לאָ־יוצלח בלייבט שטענדיג אַ לאָ־יוצלח. אפשר ניט, האַ?

מירא האָט זיך קוים איינגעהאַלטען זי זאָל ניט אַרויספּלאַצען מיט אַ טרויעריג ביטערען געלעכטער. „דער זעלבער זעלדין. ער האָט זיך אין גאָר ניט געענדערט", איז איר דורכגעלאָפען אַ געדאַנק און וואַרפענדיג אויף אים אַ ביטול'דיגען בליק האָט זי ווי מיט פאַרוואורף צו אים אַ זאָג געטאָן:

— הייסט עס, אַז איר האַלט זיך נאָך אַלץ פאַר אַ לאָ־יוצלח. די צייט האָט אייך נאָך אַלץ ניט אויסגעלערענט צו קוקען אויף זיך מיט העלערע אויגען.

— די צייט... וואָס איז דען אַזוינס די צייט? — האָט זעלדין אַ ברוגז'ן ברום געטאָן — די צייט, דאָס איז אַ גרויזאַמע חיה וואָס מאַטערט און פּייניגט. פאַרשאָלטען זאָל זי ווערען די צייט!

מירא האָט אויף אים אַ קוק געטאָן מיט צער און באַדויערען. אַ שאָד, אַ שאָד — האָט זי געטראַכט — וואָס ער איז נאָך אַלץ אַזוי און ניט אַנדערש. ס'וואָלט דאָך איר געווען אַזוי גוט מיט אים ווען ער וואָלט ניט פאַרבליבען אַזוי ווי ער איז. זי האָט אים ניט פיינט.... און זי נויטיגט זיך דאָך אַזוי שטאַרק איצט אין אַ פריינט.

אָבער אַזוי ווי ער איז, קען ער איר גאָר ניט העלפֿען. ניט ער איז דער מענש, וואָס קען אַריינברייננגען אַביסעל פֿרייד אין איר צוּבראָכען לעבען. פֿאַרקערט, מיט אַזעלכען ווי ער גייט מען אונטער, און זי איז נאָך פֿאַרהעלטניסמעסיג יונג, זי וויל נאָך לעבען און האָפֿען אויף גליק. — — — — — — — — — — — — — —

אַ פּאָר יונגע קינדערשע קול׳כעלעך האָבען מיט אַמאָל אַ קלונג געטאָן איבער׳ן הויז און אַ רוף געטאָן: מאַמע!

מירא האָט זיך אַ כאַפּ געטאָן.

— אָ, מיינע קינדער זיינען שוין דאָ פֿון סקול, ענטשולדיגט. כ׳מוז זיי גיין געבען עסען. — האָט מירא מיט שטאָלץ און מיט ליבע אַרויסגערעדט „מיינע קינדער", ווי זי וואָלט אים מיט דעם געגעבען אָנצוהערען, אַז זי איז דאָך ניט פֿאַרבליבען אַזוי עלענט ווי ער — זי איז אַ מאַמע פֿון קינדער.

— און אייך... וועל איך דערלאַנגען טיי — האָט זי פֿאַר־ ענדיגט אין אַן אָפֿיציעלען טאָן. מיט וועלכען מען נעמט געוויינליך אויף געסט, פֿון וועלכע מען איז ניט שטאַרק צופֿרידען און מען וויל זיי אויף גיך אַרויס׳פּטר׳ן...

זעלדין האָט אַראָפּגעלאָזען דעם קאָפּ און ווי אַלע מאָל געבליבען זיצען אומבאַוועגליך אַ שטילער, אַ פֿאַרטראַכטער, נאָר אַביסעל מער איינגעקאָרטשעט ווי אַמאָל.

# אַוועק...

די אנגענעמסטע צייט פאַר סאַפּיאַ'ן איז געווען איר זומער־וואַקיישאַן ביים ים. זי האָט אויף דער צייט געוואַרט מיט גרויס אומגעדולד, כאָטש אין דער היים האָט איר גאָרניט געפעלט. זי האָט געלעבט אַ רייך, באַקוועם לעבן.

סאַפּיאַ איז איצט אַלט אַ יאָר פערציג. שוין צוואַנציג יאָר אַז זי איז פאַרהייראַט, האָט צוויי דערוואַקסענע קינדער, אַ מיידעל אכצען און אַ באַי זעכצען יאָר אַלט, גליקליך אָבער איז זי ניט.

ווען זי וואָלט געקענט לעבן מיט דער ליבע פון אירע קינדער, וואָלט איר געווען זייער גוט, און ווען זי וואָלט געקענט לעבן פאַר דעם גליק פון אירע קינדער, וואָלט זי געווען די גליקליכסטע מוטער אויף דער וועלט. קען זי דאָס אָבער ניט, ווייל איר אייגען לעבן איז ניט אויסגעפילט, עפּעס פעלט איר, און נאָך עפּעס גאַרט זי אַלע אירע יאָרען, און איר האַרץ הערט ניט אויף צו בענקען...

דאַמאַלסט, מיט צוואַנציג יאָר צוריק, ווען זי האָט געהייראַט, האָט זי ניט געהייראַט אויס ליבע, נאָר צוליב נויט. זי איז אַריבערגעקומען אַהער אַ יונג מיידעל, מיטברייענגענדיג מיט זיך אירע יונג־מיידעלשע האָפנונגען און ליבע־חלומות. — אָבער דער קאַמף פאַר'ן לעבן האָט איר לאַנג ניט געלאָזט טרוימען איר מיידעלשען טרוים. — דאָס לעבן איז איר געוואָרען שווער, דער עלענט האָט איר געדריקט, האָט זי חתונה געהאַט.

איר מאַן האָט זיך אַרויפגעאַרבייט. ער איז רייך, אָבער וואָס האָט זי דערפון, אַז זי האָט אים ניט ליב. זי האָט אים קיין מאָל ניט ליב געהאַט, און איר לעבן איז פּוסט און טרוקען; און אָפּגעבען איר לעבן פאַר די קינדער, איז נאָך צו־פרי. — זי האָט דאָך נאָך אַליין קיין יוגענט ניט געהאַט, אַפילו קיין ליבעס־עראינערונג איז איר פון איר יוגענט ניט פאַרבליבען. — דערפאַר איז זי שטענדיג אומרואיג, זי געפינט זיך קיין אָרט ניט. די היים שטיקט איר, ס'איז איר ענג.

די צייט וואס זי געפינט זיך אויף איר וואקיישאן, איז ביי איר א יום־טוב: זי שפאצירט א סך ביים ברעג ים, שטייט שטונדען לאנג און הערט זיך צו צום רוישען פון די כוואליעס, און חלומ'ט דערביי פון די מיידעלשע יארען, מיידעלשע האפענונגען, וועלכע זיינען קיין מאל ניט ערפילט געווארען.

ס'איז איר אומעטיג צו זיין אליין. די קינדער זיינען ערגעץ אין א קעמפ, און דאך איז איר דער אומעט ליב, — ס'פארשאפט איר א זיס־פיינליכען געפיל, א געפיל, וואס פילט אן איר וועזען מיט צארטער בענקשאפט, מיט ציטערדיגען, ליבע־געגארטען ווײ...

היינטיגען וואקיישאן האט איר געטראפען א גרויס גליק... זי האט זיך באקאנט מיט א יונגענמאן, אן ארטיסט, א הויכען, א שיינעם, מיט א פאר ליידענשאפטליכע, גליענדע אויגען.

„לישא" — האט מען דעם יונגענמאן גערופען — ער האט אויסגעוויזען זייער ארים, געטראגען ארימע קליידער, ער האט אבער געקענט שיין ריידען, געווען פול מיט ראמאנטישען פייער.

זיי האבען זיך אפט געטראפען, שפאצירט און פארבראכט צוזאמען שטונדען־לאנג. ער האט איר געמאכט א סך קאמפלימענטען, און צו איר גערעדט שיינע ווערטער.

סאפיא איז געווען אין זיבעטען הימעל פאר גליק. דאס לעבען האט מיט אמאל א ליכט געטאן פאר איר מיט טויזענטער פארבען. דאס, וואס אזא שיינער יונגערמאן, און נאך דערצו אן ארטיסט, האט זיך אין איר אזוי פאראינטערעסירט, האט אינגאנצען צערטרייסעלט איר גלייכגעוויכט. זי האט זיך מיט אמאל דערזען אין אן אנדער ליכט. זי האט דערפילט ווי די יוגענט, וואס איז אין איר לאנגע יארען געלעגען פארוועלקט, האט מיט אמאל צוריק אויפגעבליט, — איר פנים האט זיך אויסגעלייטערט, געווארען אינגער און שענער. — איר טראט לייכטער, איר גאנג באוועגליכער; אפילו קליידער האט זי אנגעהויבען טראגען אנדערע, אפענערע, רייצענדערע, ווי איר לייב וואלט זיך באפרייט פון א לאנג־יאריגען אייז־באצויגענעם צודעק.

זי האט פלוצלונג דערפילט א שטארקע לוסט צום לעבען. איר פארשמאכט הארץ, וואס איז שיר פארברענט געווארען פון

דורשט נאָר אַ ביסעלע ליבע. האָט זיך ווי אַ ווילדע צוגעכאַפּט צום קוואַל פון געניס, און געטרונקען ביז׳ן דעק.

אמת, דאָס פאַרברייינגען מיט לישאַ׳ן האָט איר געקאָסט נענוג געלט, ווייל ער האָט ניט פאַרמאָגט קיין סענט, און זי האָט פאַר אַלץ געמוזט צאָלען, און אים מיט אַלץ אויסהאַלטען. אָבער ווער טראַכט עס אין אַזאַ צייט פון געלט? געלט האָט איר קיין מאָל ניט באַפרידיגט און גליקליך געמאַכט. מיט אים, מיט לישאַ׳ן, איז זי גליקליך, און פאַר גליק דאַרף מען באַצאָלען — מעג עס קאָסטען ווי טייער... — — — — — — — — — — — — — —

---

דעם גאַנצען זומער איז סאָפיאַ שיכור געווען פון גליק און פון ליבע. שטורעמדיגע טעג און תאוה׳דיגע נעכט האָבען גערעגט און געהויבען איר ברוסט און אָנגעפילט איר האַרץ מיט אויסער־געוויינליכע איבערלעבונגען.

זי איז געווען אַזוי פאַרטאָן אין איר ניי־געפונענער פרייד, אַז זי האָט אפילו ניט באַמערקט, ווי די ענדע פון איר וואַקיישאָן דערנעענטערט זיך. ווי די זומער־געסט הויבען אָן צו צופאָרען, און ביים ים ווערט קילער, אומעטיגער.

עס זיינען פלוצלונג אָנגעקומען פון קעמפּ אירע צוויי קינדער, וועלכע האָבען די לעצטע פאָר וואָכען פון זייער וואַקיישאָן געוואָלט פאַרברייינגען מיט זייער מוטער. זיי זיינען געווען ערשטוינט צו טרעפען זייער מוטער עפּעס אין אַזאַ מאָדנער שטימונג. איר באַגעגעניש מיט זיי איז ניט געווען אַזעלכע ווי זיי האָבען ערוואַר־טעט. עפּעס האָט זי זיך געהאַלטען אַזוי ווייט און אָפּגעזונדערט פון זיי, ווי זיי וואָלטען געווען פרעמדע. דורך דער צייט וואָס זיי האָבען איר ניט געזען, איז זי געוואָרען אַן אַנדערע סיי אין איר האַלטונג, סיי אין אויסזען: אירע קליידער זיינען עפּעס געוואָרען קירצערע, איר האַלז און ברוסט ענטבלויזטער, ניט ווי זייער מאַמע.

סאָפיאַ איז געווען פאַרווירט פון אירע קינדער׳ס פלוצלונגען ערשיינען. עס איז איר געוואָרען זייער שווער. זי האָט געהאַט דאָס געפיל ווי איינער וואָס חלום׳ט אין שלאָף אַ שיינעם, זיסען חלום, און עס פאַלט מיט אַמאָל אַרויף עפּעס אַ שווערע משא און מען קען ניט אָטעמען.

זי האָט זיך געפילט ווי אין אַ קלעם. פון איין זייט אירע קינדער, פאַר וועלכע זי האָט זיך איצט באַדאַרפט היטען, זיי זאָלען זיך ניט דערוויסען וועגען אירע באַציאונגען מיט איר געליבטען; פון דער צווייטער זייט לישא, וואָס איז פון דער גאַנצער מעשה מיט די קינדער גאָר ניט געווען צופרידען.

זי האָט מער ניט געקענט האַלטען אירע „אַפּאַינטמענטס" מיט אים אין צייט, און ער האָט איר אויפגעוואָרפען, אַז זי איז נאָך אַלעמען אַ „קאָנסערוואַטיווע" פרוי, וואָס קען זיך ניט אָפּרייסען פון מאַן מיט די קינדער, און לעבען ווי זי וויל און פאַרשטייט.

און ער האָט דאָס ניט ליב — האָט ער גע'טענה'ט — ביי זיי, די אַרטיסטען, לעבט מען אַנדערש. ניטאָ ביי זיי קיין פליכטען. און — דאָס געלט, וואָס זי האָט אים לעצטענס געגעבען, גייט אים שוין אויך אויס; און זי איז אַזוי פאַרטאָן מיט די קינדער, אַז זי פאַרגעסט גאָר, אַז ער באַדאַרף לעבען.

---

איין מאָל אין אָוונט, ווען זי איז אים געקומען באַזוכען, איז זי געוואָר געוואָרען, אַז ער איז אַוועקגעפאָרען ניט איבערלאָזענדיג קיין אַדרעס.

זיין פּלוצלונגער פאַרשווינדען און דאָס וואָס ער האָט זיך אפילו ניט געזעגענט מיט איר, האָט איר שרעקליך וויי געטאָן; זי האָט זיך געפילט אָפּגענאַרט, אָבער ניט ענטוישט.

„וואָס האָט זי נאָך אַלעמען געקענט ערוואַרטען, זי, אַ פרוי אין די פערציגער, אַ מוטער פון צוויי דערוואַקסענע קינדער? זי האָט געהאַט אַ ליבע שעה, איצט איז איר האַרץ מער ניט טרוקען ווי אַ מדבר. — איצט מעג זי זיך אַ דערפרישטע אומקערען צו איר אַלטען געוויינליכען לעבען.

זי וועט בענקען. געוויס וועט זי בענקען, אָבער דאָס וועט זיין אַן אַנדער בענקשאַפט, אַ בענקשאַפט נאָך אַ חלום, וואָס האָט איר איבערגעלאָזען זיסע עראינערונגען—".

אַזוי האָט סאָפיאַ געטראַכט, גייענדיג לאַנגזאַם פון געליבטענ'ס וואוינונג אַ טרויעריגע, אַ געבויגענע, און דער ים האָט מיט גרויל און פינסטערניש איר ווי אַריינגערוימט אין די אויערען: „אַוועק! אַוועק!..." — — — — — — — — — — — — —

## ס׳נאָך ניט נאָכ׳ן באָל...

דזשעני, דאָס אַמאָליגע יונגע און שטיפערישע ווייבעל, וועמען עס האָט געצויגען צו פרעמדע יונגעלייט ווי אַ פליג צום פייער, האָט מיט אַמאָל דערפילט אַ מידקייט אין אירע גלידער, און אַ באַגער צו שטילקייט און רו.

קומענדיג צו אַ באָל האָט זי מער אַזוי פיל ניט אַרומגעטאַנצט מיט יונגעלייט, כאָטש זיי האָבען זיך נאָך אַרומגעדרייט אַרום איר און געוואָלט מיט איר טאַנצען. אמת, שוין ניט אַזוי פיל יונגעלייט ווי אַמאָל, אָבער נאָך אַלץ אַ גענוגענדע צאָל. נאָר ניי טאַנץ אַז ס׳פיילען אירע יונגע כחות.

האָט זי אָנגעהויבען „צוזיצען״ צו ביסלעך ביי די טישלעך אַרום די ווינקלען פונ׳ם זאַל אויף „צובייסען״. די יונגעלייט זיינען דערפון ניט געווען צופרידען, זיך אָנגעהויבען פון איר אָפּטיילען, דערווייטערען, אַלע מאָל אַן אַנדערער.

דזשעני׳ן האָט אַ געוואונדערט, אַ געשראָקען איר נייער צושטאַנד. ניט געוואָלט טראַכטען וועגען דעם אַז זי איז שוין אין די פערציגער, אַז איר פיגור איז געוואָרען פולער, און דערפאַר שווערער און מידער... זי האָט זיך גיכער געוואָלט איינרעדען אַז איר געזונט איז עפּעס ניט מיט אַלעמען, און זי האָט באַשלאָסען צו גיין צו אַ דאָקטאָר.

דער דאָקטאָר האָט איר גוט באַטראַכט, אויסגעהערט און אַרויסגעגעבען זיין אורטייל:

— זיי לויפען צופיל אַרום, מאַדאַם, און נוצען אויס צופיל ענערגיע. אין די יאָרען מוז מען שוין ווערען אַ ביסעל רואיגער.

— וואָס מיינט איר, אין די יאָרען? — האָט זיך דזשעני אַ כאַפּ געטאָן ווי אַן אונטערגעבריטע. — איך בין נאָך, דאָקטאָר, אַ יונגע פרוי, אינגאַנצען איצט אַרום...

דזשעני האָט זיך פאַרהאַקט... ניט געקענט אַ כאַפּ טאָן דיכטיג די צאָל פון אירע יאָרען און אין מח האָט זיך איר געבאָמבעלט: „יאָ, איך בין שוין דאַכט זיך, ניין און דרייסיג יאָר אַלט“...

— יאָ, ווער זאָגט דען? — האָט זיך דער דאָקטאָר געכאַפּט, אַז מיט זיין אָפענהערציגקייט קען ער נאָך פאַרלירען אַ פּאַציענט. — כ'מיין, זיי זען נאָך אויס גאַנץ יונג, אָבער ווי זיי האָבען מיר דערציילט, זיינען זיי אַ גרויסע שטיפערקע און טענצערקע, טאַנצען זיי אַביסעל וויניגער...

דזשעני האָט געשמייכעלט. אָבער אין דער שטיל האָבען זיך די „ניין און דרייסיג יאָר„ ניט אויפגעהערט צו פּלאָנטערען אין איר מח: „איך בין שוין באַלד טאַקע אַ פערציגער“ — האָט איר געעגבערט אַ געדאַנק, און אַ טיפער אומעט האָט איר מיט אַמאָל אַרומגעכאַפּט און גענאָגט, און גענאָגט... — — —

פון דאַמאָלסט אָן איז דזשעני געוואָרען אַן אַנדערע. זי האָט אָנגעהויבען צו זיצען מער אין הויז, געוואָרען פריינטליכער צו איר מאַן און זיך אָפּגעגעבען מער מיט אירע צוויי קינדער.

ווי פריער, האָט איר אויך איצט ניט צוגעבונדען צום מאַן קיין ליבע געפיל, זי האָט אָבער גענומען איינזען, אַז ס'איז געקומען די צייט ווען זי מוז ווערען צו אים מילדער, נאָענטער, צוגעלאָזטער, ווייל... ווייל זי איז שוין ניט מער דאָס יונגע,פליענדיגע פויגעלע. אירע „פליגלען“ ווערען שוואַכער און זי מוז איצט אָפּהיטען דאָס אייגען שטיקעלע נעסט.

זי האָט גוט געוואוסט, אַז איר מאַן האָט קיין מאָל ניט געוואָלט ליידען דעם אָרט לעבען וואָס זי פירט: איר אומרואיגען יאָגען זיך נאָך פריינט און אַמוזירונג, אירע אָפטע נייע באַקאַנטשאַפטען מיט יונגעלייט, איר אַרומטאַנצען אויף די בעלער ביז שפּעט אין דער נאַכט, כאָטש ער האָט איר זעלטען געמאַכט פאָרווירפע, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז סוועט ניט העלפען. אַזוי איז זי שוין!

ווען אַ שטייגער, ער וואָלט דעמאָלט פון איר געפאָדערט זי זאָל ווערען אַנדערש, אויב ניט וועלען זיי זיך מוזען פאַנאַנדערגיין, וואָלט זי אים אויך ניט געפאָלגט. אַזאַ פאָדערונג וואָלט איר

ווייניג וואָס איבערגעשראָקען. ניט פאַר אַזאַ פרוי ווי זי קען מען פאַרשטעלען דעם וועג צום לעבען, איינצוימען אין די ענגע ראַמען פון אַ שטוב זיצעריין. אפילו אירע קינדער, וועלכע זי האָט ליב ווי דעם לעבען, האָבען עס ניט געקענט טאָן. ווער רעדט נאָך איר מאַן, אין וועמען זי איז ווייט פון צו זיין פאַרליבט, און וואוינט מיט אים בלויז צוליב די קינדער.

ווען זיי וואָלטען זיך דעמאָלסט פאַנאַנדערגעגאַנגען, איז זי זיכער, אַז זי וואָלט קיין זאָרג ניט געהאַט צו קריגען אַ יונגענמאַן וועמען זי וואָלט אפשר ליב געהאַט. מער ווי איין יונגערמאַן האָט איר ליב געהאַט, אפילו פאַרגעשלאָגען, אַז זי זאָל זיך שיידען פון איר מאַן און מיט אים חתונה האָבען. דאָס אָבער האָט זי ניט געוואָלט, זי האָט ניט געזוכט קיין שידוכים, זי האָט בלויז געגאַרט נאָך אַביסעל לייכטער צושטרייאונג.

איצט, ווען זי איז שוין באַלד פערציג, און די יאָרען הויבען זיך שוין אָן צו פילען, ווייסט זי, אַז ס'איז שוין צו שפּעט, זי קען ווייטער מיט איר לעבען אַזוי ניט אַנגיין, זי מוז זיך אַנהויבען צוריקציען טראָט ביי טראָט, אַזוי אַז איר מאַן זאָל עס ניט באַמערקען, ווייל אַז אַך און וויי איז דער פרוי ווען דער מאַן באַמערקט איר פרייוויליגען צוריקטריט. דאָס האָט זי גוט געוואוסט...

איין אָוועגט, רופט זיך אָפּ איר מאַן:

— דזשעני, איך האָב מיט דיר עפּעס וויכטיגעס צו רעדען.

זיין קול האָט געקלונגען ערנסט, דורכגענומען מיט אַ טיפען וויי.

דזשעני האָט אַ שטילען ציטער געטאָן, ווי זי וואָלט זיך פאַר עפּעס דערשראָקען, אָבער ניט געקענט פאַרשטיין פאַרוואָס זי שרעקט זיך. צום ערשטען מאָל האָט זי געהאַט אַזאַ געפיל.

— נו גוט, איך הער! — האָט זי באַהערשענדיג זיך גלייכגילטיג אַרויסגערעדט.

— דו פאַרשטייסט, דזשעני, — האָט ער אָנגעהויבען שטאַמלענדיג — ס'איז מיר שווער, זייער שווער, דיר דאָס צו זאָגען...

— רעד, רעד וואָס דו ווילסט, — האָט דזשעני מיט אַ גע-

מאכטען שמייכעל ארויסגערעדט, און אינווייניג האט זיך ביי איר ווי עפּעס אפּגעריסען.

— דו פארשטייסט, — האט ער נאכאמאל אנגעהויבען — שוין זעכצען יאר אז מיר זיינען פארהייראט, און מער ווי א פּאר יאר, די ערשטע נאך אונזער חתונה, האב איך פון קיין לעבען מיט דיר ניט געוואוסט. ס'הייסט מיר האבען געוואוינט און געלעבט צוזאמען, דו ביזט אבער מיט'ן געפיל ניט געווען מיינע, דו האסט זיך געלעבט דיין אייגען וועלטעל, געהאט דיין אייגענע קאמפּאני, דיינע פארגעניגענס, און איך בין געווען אליין, עלענט. א גליק נאר, וואס איך האב געהאט די קינדער, ווען ניט, וואלט איך אפשר משוגע געווארען פון איינזאמקייט.

ער האט זיך א ווייל אפּגערוט, און ווייטער גערעדט:

— ס'פארשטייט זיך, אז איך האב גענוג געליטען, כ'האב גוט פארשטאנען, אז דו האסט מיך ניט ליב און איך בין ניט איינמאל געווען גרייט מיט דיר זיך צו שיידען, כ'האב אבער ניט געוואלט צוברעכען די היים צוליב די קינדער.

ער האט טיף אפּגעאטעמט און פארטגעזעצט:

— א לאנגע צייט האב איך געווארט, אפשר וועסטו זיך ענדערען, פריער צוליב די קינדער און דערנאך אפשר צוליב זיך אליין אויב ניט צוליב מיר. איך האב ניט געזוכט קיין אנדערע פרויען, כאטש עס האט מיר זייער שטארק אויסגעפיילט א פריינט אין לעבען, איינע וואס זאל מיר פארשטיין און מיר ליבען.

ער האט פאררויכערט א סיגארעט, זיך געשטיקט מיט'ן רויך און קוים ארויסגעציטערט ווי פילענדיג זיך שולדיג אין א גרויס פארברעכען:

— דא ניט לאנג האב איך צופעליג אזא איינע באגעגענט. גלויב מיר, אז איך האב זי ניט געזוכט — האט ער זיך גענומען פארענטפערען — זי איז פלוצלונג, גאר אומערווארטעט, צו מיר ווי פון הימעל ארונטערגעפאלען. הפנים דער שיקזאל האט זיך אויף מיר דערבארימט און זי מיר צוגעשיקט. וואלסטו אנקוקען, דזשעני וואס פאר א פרוי דאס איז, א מלאך איז דאס, ניט קיין מענש — האט ער זיך פלוצלונג צואווארימט פון באגייסטערונג

— וואָלסטו זען ווי ליב און צאַרט זי נעמט מיך אַרום און קוקט מיר אַריין אין די אויגען ווען זי רעדט צו מיר. עפּעס פיל איך גאָר אַ ניי לעבען אין מיר זייט איך האָב זי דערקענט, איך בין געוואָרען פרייליכער און מוטיגער, אַ נייע נשמה האָט זי אין מיר אַריינגעגעבען מיט איר פריינטשאַפט.

ער האָט זיך אַ ווייל פאַרטראַכט מיט אַ פרייליך, פאַרליבטען אויסדרוק, ווי ער וואָלט נאָך געפילט אויף זיך יענער פרוי'ס ליבע און גלעטענדע בליקען. דאַן האָט ער זיך פלוצלונג אַ כאַפּ געטאָן דערמאָנענדיג זיך, אַז ער האָלט אין ריידען מיט זיין פרוי, און אַ גלעט טאָענדיג מיט'ן האַנט איבער זיין קאָפּ, ווי ער וואָלט אַנטאָפּען דעם שנור פון זיינע געדאַנקען פאָרטגעזעצט:

— דו ווייסט, דזשעני, אַז איך בין ניט פון די מענער, וואָס קענען זיין פאַלש צו זייערע פרויען; אַז איך האָב דיר ניט געהאַט וואָס צו זאָגען, האָב איך געשוויגען. איצט אָבער, ווען ס'האָט זיך געמאַכט אַזאַ צופאַל, קום איך צו דיר און זאָג דיר: דזשעני, דו האָסט מיך סיי ווי סיי ניט ליב, איז געקומען איינע וואָס האָט מיר יאָ ליב און וואָס פאַסט זיך פאַר מיר און וואָס איך פאַס זיך פאַר איר. דו מיט מיר ביזט ניט גליקליך, איך מיט איר וועלען אָבער יאָ גליקליך זיין, און איך מיין, אַז עס קומט מיר אַביסעל גליק פאַר אַלע יאָרען פון אונזער אומגליקליך פאַרהייראַט לעבען.

— איז וואָס פאַרלאַנגסטו, לאָמיר שוין הערען — האָט דזשעני, אַזוי רואיג ווי מעגליך, געזאָגט.

— כ'האָב באַשלאָסען, אַז מיר זאָלען זיך גט'ען!

דזשעני איז געבליבען ווי געפּלעפט. אויף אַזאַ משונה'דיגען סוף אין איר לעבען האָט זי זיך ניט געריכט; זי האָט זיך קיין מאָל ניט פאַרגעשטעלט, אַז דער סוף פון זייער צוזאַמענלעבען וועט קומען אַזוי פלוצלונג און דורך אים, איר מאַן, פונקט איצט, ווען זי וואָלט געוואָלט אַז אַלץ זאָל שוין בלייבען ווי געווען, ווייל זי אַליין איז דאָך שוין אויך ניט מער וואָס געווען, זי איז דאָך שוין אַנדערש...

ס'האָט זיך איר אַזוי ניט געוואָלט איצט אָנהויבען פון ס'ניי, איצט, ווען זי נויטיגט זיך אין אַביסעל רו, און וואו קען זי עס מער געפינען ווי אין איר אייגענער היים?

זי וואלט איצט, אייגענטליך, געקענט זאגען צו איר מאן:

„הער מיך אויס מיין מאן, איך בין איצט ניט מער אזוי ווי געוועזן, איך בין אנדערש, איך האב באשלאסען צו זיין מער אין דער היים מיט דיר און מיט די קינדער. איך וויל, הייסט עס, ווערען די פרוי און מוטער אין דעם זין ווי דו פארשטייסט עס“. זי איז זיכער אז ער וואלט זיך צוטאנצט פון שמחה און ער וואלט יענע גלייך איבערגעלאזען, ווייל זי ווייסט, אז ער האט איר, זיין פרוי, נאך אלץ ליב. דאס אבער קען זי ניט און וועט ניט טאן. זי, דזשעני, וואס האט יארען לאנג געלעבט אן אייגענארטיגען לעבען, וועט זיך ניט אונטערגעבען, מעג זי אפילו וויסען, אז זי וועט אונטערגיין.

— גוט! — האט זי אויפהויבענדיג שטאלץ דעם קאפ אנקוקענדיג אים מיט א סארקאסטישען שמייכעל ארויסגערעדט — דו מעגסט זיך זען מיט א לאיער אפילו היינט. פון מיין זייט וועט קיין מניעה ניט זיין.

ער האט זיך א בויג געטאן, ווי איר ענטפער וואלט אים שיר אומגעווארפען פון די פיס.

— און וואס וועט זיין מיט די קינדער? — האט ער אין א געבראכענער שטימע געפרעגט.

— די קינדער זיינען שוין ניט מער קיין פיצלעך ביים ברוסט, מיר וועלען שוין וועגען זיי באשליסען. איבריגענס, האסטו וועגען דעם באדארפט פריער טראכטען, איידער דו האסט מיר דעם פארשלאג געמאכט. איך האב דעם פארשלאג אנגענומען, און מיט דעם ענדיגט זיך עס! — האט זי שטרענג ארויסגערעדט, אפקערענדיג איר פנים פון אים...

לאנג, לאנג נאך דעם, ווען איר מאן איז שוין לעבען איר ניט געווען, איז דזשעני געשטאנען ביים שפיגעל און זיך באטראכט. איר פנים איז געווען בלייך און די ווינקלען פון אירע ליפען האבען אזוי נערוועז געצוקט... צווייפעל און שרעק איז געווען אפגעדריקט אויף איר געזיכט. דא און דארט האט זי באמערקט עטליכע קנייטשלאך, און זי איז געווארען אומרואיג. ס'האט זיך איר געדוכט, אז איצט מער ווי אלע מאל פאר דער לעצטער צייט, ווייזען

זיי זיך ארוים. זי האָט אַזש אַ שוידער געטאָן. זי האָט זיך דער־שראָקען פאַר זיך אַליין..

לאַנג אָבער פאַרבלייבען אין אָט דעם פאַרטראַכטען און פאַרצווייפעלטען צושטאַנד האָט זי זיך ניט געלאָזען.

מען באַדאַרף גאָר גיין צו אַ באַל איז איר מיט אַמאָל איינ־געפאַלען, און אַ כאַפּ טוענדיג אַ צייטונג האָט זי נערוועז אָנגעהויבען צו זוכען אין דער אָפּטיילונג וואו עס ווערען אַדווערטייזט די בעלער.

„אָט צו דעם באַל גיי איך, דאָרטען קען איך טרעפען אַ סך יונגעלייט פון אַמאָליגע באַקאַנטע — האָט זי אַ פריידיגען טראַכט געטאָן און אירע אויגען האָבען אַזש אַ גלאַנץ געטאָן פון אַ נייער האָפנונג און ערוואַרטונג. „און זאָל עס דער טייוועל נעמען! דו, דזשעני, טאָרסט נאָך ניט ליגען „איינגעלייגט", ביזט נאָך אַלץ ניט קיין פערציג, ביז פערציג איז נאָך דאָ אַ יאָר, און אַ יאָר לעבען מיינט זייער אַ סך!" — האָט זי אַ הימליכען זאָג געטאָן צו זיך אַליין, און זיך אָנגעהויבען וואַשען, קעמען און זיך גרייטען צום באַל, אונטערזינגענדיג שטיל אַ לידעל:

„ניין, ניין, עס איז נאָך ניט נאָכ'ן באַל..."

# צוליב אַ קוש

דאָס מזל האָט געוואָלט אַז מרים זאָל אַלס קליין מיידעל, ווען זי איז צען יאָר אַלט געווען, באַגליקט ווערן מיט אַ קוש פון דעם גרויסן אידישען דיכטער פירשטיין. דעם קוש האָט זי פון אים באַקומען ווען זי איז אויפגעטראָטען אַלס דעקלאַמאַטאָרין פאַר אַ וואוילטעטיגען צוועק וואו ער, פירשטיין, איז געווען פאָרזיצער. איר דעקלאַמירען, דערצו נאָך זיינגען אַ ליד, איז דעם גרויסען דיכטער אַזוי געפעלען געוואָרען, אַז ווען זי האָט געענדיגט איז ער צו איר צוגעגאַנגען און איר אַ לייכטען קוש געטאָן אין קינ־דערשען שטערען.

דער גרויסער עולם וואָס האָט די סצענע צוגעזען איז געווען שטאַרק באַגייסטערט פון דעם אופן ווי דער דיכטער האָט אויס־געדריקט זיין אַנערקענונג צו דעם דאַמאָלסדיגען קינדערשען טאַ־לאַנט, און האָבען שטאַרק אַפּלאָדירט. זי, מרים, איז אַזוי צומישט געוואָרען פון דעם דיכטער׳ס קוש, אַז זי איז אַ פאַרשעמטע, רויטלענדיג זיך, קוים אַרונטער פון דער בינע.

אויף מרים׳ן האָט דער קוש איבערגעלאָזען אַ געוואַלדיגען איינדרוק. מיט דעם וואוקס פון די יאָרען איז ניט נאָר דער איינדרוק ניט פאַרקלענערט געוואָרען, נאָר איז נאָך מער פאַר־שטאַרקט געוואָרען, באַגרייפענדיג וואָס פאַר אַ גרויסער כבוד עס איז פאַר איר דאַמאָלסט געווען געקושט צו ווערען פון אַזאַ באַרימטע פערזענליכקייט, און זי איז ביי זיך געווען זייער געהויבען.

די געהויבענקייט האָט איר אָבער איצט, ווען זי איז שוין געווען אַ דערוואַקסענע מיידעל, קיין גוטס ניט געטאָן. איר קינ־דערשען טאַלאַנט האָט זי שוין לאַנג פאַרלאָרען, און אַלס „גרויסע" האָט זי זיך מיט גאָרניט אויסגעצייכענט, וואָס זאָל באַרעכטיגען

איר געהויבענקייט. יענע פּאַסירונג פון די קינדערשע יאָרען איז שוין לאַנג פון אַלעמען פאַרגעסען געוואָרען, בלויז זי אַליין האָט עס ניט געקענט פאַרגעסען און ניט אויפגעהערט צו טראַכטען, צו חלומ'ען, און צו שטאַלצירען מיט דעם קוש.

האָבענדיג דאָס געפיל אַז זי איז אַמאָל געקושט געוואָרען פון אַ גרויסער פּערזענליכקייט, איז איר ניט אָנגעשטאַנען צו אַרביי־טען אין אַ שאָפּ. די אַרבייט איז ביי איר פּשוט געווען אַ אַפּקור־מעניש און זי האָט פון דעם שטאַרק געליטען. זיצענדיג ביים מאַשין האָט זי זיך ניט אויפגעהערט צו באַדויערען און רחמנות האָבען אויף זיך, וואָס זי, אַ מיידעל מיט אַ „באַרוף" נאָך פון דער קינדהייט, באַדאַרף זיצען אָט דאָ־אָ און נייען דרעסעס, ווי זי וואָלט געווען גלייך מיט אַלע אַנדערע מיידלאַך...

דעם זעלבען געפיל האָט זי געהאַט ווען זי האָט זיך צוזאַ־מענגעטראָפען מיט אירע חבר'טעס, וועלכע זיינען געווען פּשוט'ע אַרבייטער־מיידלאַך. „ווי קומט זי, וואָס איז געקושט געוואָרען פון אַזאַ באַרימטען מענשען, זיך צו חבר'ן מיט אַזעלכע פּשוט'ע מיידלאַך?" — האָט זי זיך אין דער שטיל ניט אויפגעהערט צו יאָרען און זיך שיר ניט אויפגעגעסען אַ לעבעדיגע.

אָבער שווערער פון אַלץ איז איר געווען זיך צו באַגעגענען מיט יונגעלייט, וועלכע זיינען געוויינליך אַלע געווען שאָפּ־אַרבייטער. אויף אַזוי פיל זיך „אַרונטערלאָזען" האָט איר שוין פּשוט ניט געסטייעט קיין כחות. זי האָט זיך עס גאַרנישט געקענט מוחל זיין, אַז זי, אַ מיידעל, וועמעס שטערען עס האָבען אַמאָל באַרירט דעם גרויסען דיכטער פּירשטיינ'ס ליפּען, זאָל פאַרברייננגען מיט אַזעלכע געוויינליכע יונגעלייט און נאָך אַזעלכע חוצפּה'דיגע דערצו, וועלכע כאַפּען זיך בסדר קושען.

האָט טאַקע מרים, אַ פּאָר מאָל געמאַכט אַ פּאַרזוך זיי, די יונגעלייט, אויסצומיידען. נאָר אַזוי ווי קיין אַנדערע פריינט האָט זי ניט געהאַט, און פון אַנדערע, אינטעליגענטערע קרייזען איז זי געווען פרעמד, איז זי געבליבען אַליין און ניט ווילענדיג, מיט אַ צובראָכען געמיט, זיך צוריק געמוזט אומקערען צו זיי.

זי איז געווען ניט קיין מיאוס מיידעל און איינער פון די

יונגעלייט וואָלט מיר איר געווים געהייראַט. זי האָט זיך אָבער ניט געקענט פאָרשטעלען, אַז זי, אויף וועמענס פּנים עס גליט נאָך דער אַמאָליגער באַרימטער קוש, זאָל ביי זיך פּועל'ן חתונה צו האָבען מיט אַזאַ געוויינליכען יונגען מאַן, וואָס פאַרשטייט אפילו ניט די באַדייטונג פון אַזאַ קוש. גיי דערצייל אַזאַ מענשען וועגען דעם, וועט ער זיך אפשר גאָר אויסלאַכען פון דעם. און, ווער ווייסט, ער קען נאָך אפשר בייז ווערען אויף יענעמ'ס חוצפּה אַ קוש צו טאָן זיין צוקונפטיגע כלה...

ווען מרים איז שוין אַלט געוואָרען אַ יאָר זעקס און צוואַנציג און קיין יונגערמאַן וואָס זאָל איר ווערט זיין האָט זיך נאָך ניט געמאַכט, איז זי געוואָרען אומרואיג. זי האָט זיך אָנגעהויבען שרעקען פאַר'ן „פאַרזיצען" און זי האָט באַשלאָסען: פאַרפאַלען. זי קען זיך ניט העלפען, זי מוז זיך אַ ביסעל אַרונטערלאָזען... עס וועט אפילו זיין אַנטקעגען אירע געפילען, אָבער אַלץ בעסער ווי צו פאַרבלייבען אַן אַלטע מויד...

„וואָס זשע, אַז זי וועט אפילו חתונה האָבען מיט איינעם ניט נאָך איר ווערט, וועט דען עפּעס אָפּקומען פון איר אייגענעם ווערט? — האָט זי געזוכט מיט זיך אַליין צו מאַכען אַ פּשרה — זי אַליין ווייסט דאָך אַז זי איז ניט אַבי ווער"...

---

מרים האָט ענדליך געהייראַט מיט אַ געוויינליכען יונגענמאַן. אַ גוטער און ערליכער. ער האָט געאַרבייט און געמאַכט אַ לעבען און זיך געסטאַרעט זיין ווייב צו פאַרזאָרגען מיט אַלץ וואָס איז נאָר מעגליך געווען אונטער די אומשטענדען פון אַן אַרבייטער לעבען.

אַן אַנדערע אויף איר אָרט, אַ געוויינליכע אַרבייטס מיידעל, וואָלט מיט איר הייראַט געווען אמת צופרידען, אָבער ניט זי, מרים. ביי איר איז אויסגעקומען, אַז זי האָט איר מאַן געטאָן די גרעסטע טובה מיט דעם, וואָס זי האָט מיט אים חתונה געהאַט און זי גע־פינט זיך מיט אים אין איין הויז.

ס'איז איר געווען זייער אומעטיג. אודאי וואָלט זי געוואָלט אַז פריינט זאָלען צו איר קומען. וואו נעמט מען אָבער אַזוינע

פריינט, וועלכע זאָלען פאַרשטיין די באַדייטונג פון איר פּערזאָן און זאָלען קענען אָפּשעצען דעם פאַקט, וואָס זי איז די און די, וועלכע איז אַמאָל... נאָר וואָס איז דאָ צו ריידען, אַזעלכע פריינט האָט זי נאָך דערוויייל ניט, און איינלאַדען סתם פריינט וויל זי ניט. איז זי טאַקע שטענדיג אַליין.

צום גליק איז מרים לעצטענס באַקאַנט געוואָרען מיט אַ יונגענמאַן, ביי וועמען זי האָט געקויפט אַ פּאָר ביכער פאַר דעם „בוק קעיס", וואָס זי האָט געדענקט אַריינצושטעלען אין איר היים. בוניז — האָט מען דעם יונגען מאַן גערופען — ער איז טאַקע געווען אַן אַגענט פון ביכער, וועלכער האָט איר גלייך פאַרטרויט אַ סוד, אַז ער שרייבט לידער אויך. אַ דיכטער, הייסט עס...

דערהערט אַ דיכטער, האָט מרים'ס האַרץ אַזש אַ שפּרונג געטאָן פון פרייד. ענדליך — האָט אין איר אַ ליכט געטאָן אַ געדאַנק — איז איר פּאַרט צוגעשיקט געוואָרען אַמענש פון אָט יענע דיכטערישע קרייזען נאָך וועלכע זי האָט שטענדיג אַזוי געבענקט.

זי האָט אים גלייך דערציילט פון דעם שייכות, וואָס זי האָט נאָך פון קליינערהייט אַן צו זיינע מענשען... ווי דער באַרימטער דיכטער פירשטיין איז באַגייסטערט געוואָרען פון איר טאַלאַנט און פאַר אַלעמען אין די אויגען זי אַ קוש געטאָן.

ווען דער אַגענט-פּאָעט האָט עס דערהערט איז ער אַזש אויפגעשפּרונגען:

— ווער, זאָגט איר, האָט אייך אַ קוש געטאָן, פירשטיין?
— האָט ער אויסגערופען איבעראַשט.

— יאָ, פירשטיין — האָט מרים מיט שטאָלץ געענטפערט.

— דאָס איז ווירקליך אַ גרויסע עהרע...

מרים'ס געזיכט האָט אַזש אַ גלי געטאָן פון פרייד, וואָס ענדליך, נאָך אַזוי לאַנג וואַרטען, האָט זיך געפונען איינער וואָס ווייסט ווי אָפּצושעצען איר גרויסקייט... און זיך רויטלענדיג פון רחבה האָט זי צופרידען אַרויסגערעדט:

— אַ דאַנק פאַר אייער אַנערקענונג.

און פאַר גרויס גליק האָט זי גלייך ביי אים באַשטעלט

א גאַנצען סעט ביכער פאַר דעם „בוק־קעים“ וואָס זי דענקט אַריינצונעמען.

זייט דאַמאָלסט איז בונין געוואָרען אַן אָפטער גאַסט ביי מרים׳ען אין הויז, מיטברייענגענדיג זיינע פריינט, דיכטער פון דעם זעלביגען שניט ווי ער...

זיי פלעגען אָפּזיצען שטונדען לאַנג און פאַרברייגנען צוזאַמען, עסען, טרינקען, רויכערען און פאַרלעזען איינע פאַר די אַנדערע זייערע נייע לידער און וועגען זיי ניט אויפגעהערט צו ריידען און דיסקוטירען.

די הויז איז פול געווען מיט רויך און מיט טומעל. פאַר מרים׳ן האָט אָבער דער רויך געשמעקט ווי גן־עדן־ריח, און דער טומעל האָט איר געקלונגען ווי זיסע מוזיק. און ווען איינער פון די „דיכטער“ איז צו איר צוגעגאַנגען און איר אַ גלעט געטאָן, איז זי געווען אַ גליקליכע. און ווען אַ דיכטער האָט זי בגנבה אַ קוש געטאָן, איז זי געווען אין זיבעטען הימעל...

גאַנץ אַנדערש האָט אָבער אויף דעם געקוקט זעלווין, איר מאַן. אַ מענש אַ פשוט׳ער, וואָס האָט דעם גאַנצען טאָג שווער געאַרבייט, „אַט ער אין אָווענט געוואָלט האָבען זיין היים, זיין אָפּרו, און אים איז אַט די „גרויסאַרטיגע“ געזעלשאַפט מיט זייערע טענות און פאַרלעזונגען אַנגעגאַנגען ווי דער פאַראַיאָריגער שניי... פאַרקערט, זייט די „טומעל־מאַכער“ — ווי ער האָט זיי אין דער שטיל גערופען — האָבען זיך אַריינגענאַדיעט צו אים אין הויז אַריין, האָבען זיי צושטערט זיין שטיל און רואיג לעבען און ער האָט ניט געקענט פאַרשטיין פאַרוואָס זיין פרוי קוועלט אַזוי אַן פון זיי..

ער האָט געשוויגען, געמיינט אַז דער טומעל וועט לאַנג ניט אַנהאַלטען, אַז די חברה וועלען אויפהערען צו קומען, עס וועט זיך איינשטילען, און אין הויז וועט ווידער ווערען רואיג ווי געווען.

ס׳איז אָבער אַוועק אַ לענגערע צייט און ס׳איז ניט נאָר ניט געקומען צו קיין ענדע, נאָר חברה האָבען זיך מיט יעדען טאָג דערפילט היימישער אין הויז, און נעענטער און צוגעלאָזענער צו זיין פרוי...

וואָס עס אַנבאַלאַנגט אים, איז ער אין גאַנצען געווען אויס־

געשלאָסען פון זייער געזעלשאַפט. זיי האָבען אויף אים געקוקט פון אויבען אַראָפּ און עס איז זיי ווייניג אָנגעגאַנגען צי ער איז יאָ דאָ אין הויז צי ניט. אַפילו זי, זיין ווייב, איז עפּעס פון אים ווי אַפּגעפרעמדט געוואָרען...

האָט זיך זעלווין אַרומגעטראָגען מיט אַ שטילען פאַרדרוס און דאָס האַרץ האָט אים געריסען פון ווייטאָג. אויף אַזאַ אָנשי־קעניש אין זיין לעבען האָט ער זיך ניט געריכט.

איין אָוועט איז דער רויך און טומעל אין הויז געווען באַ־זונדערס גרויס. חברה האָבען זיך געקאָכט וועגען אַ נייע, גרויסע פּאָעמע, וואָס איינער פון זייערע קאָלעגען האָט אָנגעשריבען און פאַרגעלייענט פאַר אַלעמען. עס זיינען אַרויסגעזאָגט געוואָרען מיינונגען פאַר און דאַגעגען און די קולות האָבען אַזש דערגרייכט צום הימעל.

מרים איז געשטאַנען לעבען די „דיכטער" אין גאַנצען אַ פאַר־כאַפּטע פון זייער ענטוזיאַזם און ווי פּערעל געכאַפּט יעדען איי־נעמ'ס רייד פון מויל. איר פּנים איז געווען צופלאַמט פון פרייד און אירע אויגען האָבען געגלאַנצט, ווי זי וואָלט געוואונען ס'גרויסע געווינס.

דער „דיכטער", וואָס האָט אָנגעשריבען די „פּאָעמע" איז געוואָרען אַזוי באַגייסטערט פון דעם גרויסען אינטערעס, וואָס זי נעמט אין זיין נייסטער שאַפונג, אַז ער האָט זי אַרומגעכאַפּט און איר אַ שטאַרקען קוש געטאָן...

זעלווין איז אויפגעשפּרונגען אַ צוקאָכטער, אַ נעם געטאָן דעם „קושער" פאַר'ן קאַרק, אַ שלעפּ געטאָן אים צום טיר און אַ געשריי געטאָן מיט'ן גאַנצען ביטערניש, וואָס האָט זיך אין אים פאַר דער גאַנצער צייט אָנגעקליבען:

— אַרויס! אַלע אַרויס!

חברה זיינען מיט אַמאָל געבליבען שטיין ווי געפּלעפּטע. זיך שטיל איבערגעוואָרפען מיט די בליקען און איינע נאָך די אַנדערע זיך אָנגעהויבען אַרויסצושאַרען פונ'ם הויז.

אויך מרים איז צוטומעלט געוואָרען פון איר מאַנ'ס פּלוצ־לונגען אָנפאַל אויף אירע „גרויסע" געסט. זי איז געשטאַנען אַ

פארווירטע און געקוקט אויף איר מאַן מיט ברייט־צועפּענטע אויגען, וועלכע האָבען אויסגעדריקט צאָרן און פאַרוואונדערונג.

ווען זי איז געקומען צו זיך, האָט זי זיך אַ בייזען קער געטאָן צו אים און מיט האַס אַרויסגערעדט:

— אידיאָט!

אין זעלווינ׳ען האָט עס אַ ברען געטאָן. ס׳ערשטע מאָל האָט ער געהערט פון איר אַזאַ וואָרט, און אַרויסגעזען פון איר אַזאַ ווילדע רציחה.

— כ׳וועל פון דיר אָוועקגיין! כ׳קען מיט דיר מער אין הויז ניט זיין! — האָט די פרוי כמעט היסטעריש געשריען — דו טרייבסט און באַליידיגסט מענשען! דו... דו... גראָבער יונג! דו נאַר!...

זעלווין האָט געוואָלט צוריקשרייען, פרעגען ביי איר אַ סך קשיות, וועלכע האָבען זיך ביי אים אָנגעקליבען פאַר דער לעצטער צייט, ער האָט אָבער געשוויגען, געווען פאַרקלעמט פון ווייטאָג.

געשוויגען און געטראַכט: אַז ס׳איז גוט אַזוי, וואָס עס האָט זיך אַזוי געמאַכט, איצט ווייסט ער, וואָס פאַר אַ מענש זיין ווייב איז, אַז עס איז ביי איר רעכט צוליב זיי, אין גאַנצען פרעמדע מענשען, וועלכע ער קען אַפילו ניט, זיך מיט אים צו קריגען, אים באַליידיגען און סטראַשען פון אים אָוועקצוגיין.

און קיין קינדער וויל זי אויך ניט האָבען צו אַלדע שוואַרץ יאָר...

ניין, ער וועט מער ניט זיין קיין פערד און פאַר איר מער ניט אַרבייטען, זאָל זי גיין צו זיי, די פרעמדע טומעל־מאַכער!

שטום, ניט אויסריידענדיג אַ וואָרט האָט ער אָנגעטאָן זיין העט און מאַנטעל און גענומען גיין צום טיר.

מרים האָט אים נאָכגעקוקט מיט ביטול... און אָט מיט דעם אַ האָט זי דאָס חתונה געהאַט — האָט זי טרויעריג ביטער פאַר זיך אַליין געשמייכעלט. — ווען פירשטיין וואָלט דאַמאָלט געוואוסט וואָס פאַר אַ מאַן זי וועט נעמען, וואָלט ער איר אסור אַ קוש געטאָן...

# אויף דער מאַמע׳ס וועג

די מוטער איז געשטאַנען פון דער ווייטען און א צושראָקענע זיך צוגעהערט ווי איר טאָכטער, א מיידעל אכצען יאר אַלט, רעדט דורכ׳ן טעלעפאָן צו א יונגענמאַן.

„גוט אדלער, כ׳וועל קומען, ס׳וועט דאַרטען, זאָגסטו, זיין פריילעך און מען וועט זיך גוט אַמוזירען. דאָס ערוואַרטע איך דאָך! דערפאַר גייען מיר דאָך אהין! איז אוואו זאָגסטו זאָלען מיר זיך באַגעגענען? ביים פּאַרק? אַלרייט! כ׳וועל דאַרטען זיין פּונקט אכט אַזייגער; גוט באַי!“

— אוואו גייסטו דאָס, מערי, היינט? — האָט די מוטער ביי איר געפרעגט נאָכדעם ווי זי האָט אויפגעהאַנגען דעם רעסיווער.

— כ׳גיי היינט אויס מיט א יונגען מאַן. — האָט מערי לוסטיג אַרויסגערעדט.

— דאָס האָב איך געהערט. כ׳פרעג דיך אוואו דו גייסט מיט אים?

— אוואו מיר גייען? הע, הע, ווילסטו דאָך שוין מאַמע צופיל וויסען... אַזא מאָדערנע מאַמע האָט באַדאַרפט וואָס ווייניגער פרעגען, — האָט דאָס מיידעל אין שפּאַס געענטפערט.

— אָבער כ׳מעג דאָך וויסען אוואו דו גייסט און ווער עס איז דער יונגערמאַן — האָט די מוטער אַרויסגערעדט ניט זיכער...

— דאָס אייגענע פרעגט דאָך אַן אַלט־מאָדישע מאַמע אויך.

— האָט מערי געלאַכט צוגייענדיג צו דער מוטער און אַרומנע־מענדיג איר, — דו באַדאַרפסט עס ניט פרעגען.

— ווילסטו מיר, הייסט עס, ניט זאָגען! האָט די מוטער ברוגז׳לאָך איר לייכט אָפּגעשטויסען פון זיך.

— נו, גוט, כ׳וועל דיר זאָגען: כ׳גיי מיט׳ן יונגענמאַן צו

א פּאַרטי. זיינער א פריינט פאַרט אוועק. מאַכען זיינע פריינט פאַר אים א שטיקעל הוליאַנקע.

— און ווער איז דאָס דער פריינט דיינער מיט וועמען דו גייסט? מעג איך וויסען ווער ער איז, און ווי לאַנג דו קענסט זיך מיט אים? און אוואו און ביי וועמען איז עס די פּאַרטי?

— דאָס, מאַמע, זעסטו, וואונדערט מיך שוין. וואס הייסט, דו נעמסט מיך אויף אזא שטרענגען „קרייץ־פאַרהער?" דאַכט זיך, געלערענט האָסטו מיך פונקט פאַרקערט — האָט דאָס מיידעל א באַדייטענדען בליק געטאָן אויף איר מוטער.

— וואָס מיינסטו מיט דעם? — האָט די מוטער א פאַרווירטען בליק געטאָן אויף איר טאָכטער.

— כ'מיין, אז מען קען דאָך א קינד ניט לערנען פון קליי־נערהייט ווי צו גיין און נאָכדעם עס פאַר האַלטען, פאַרשטעלען דעם וועג...

— ווען, און וואו האָב איך דיך געלערענט אזוי צו האַנדלען?

— האָט די מוטער ניט פאַרשטאַנען, אָדער זיך געמאַכט ניט פאַרשטייענדיג.

— דו האָסט מיר ניט באַדאַרפט לערנען, מאַמע. כ'האָב אַלעס געזען און געהערט און אויך פאַרשטאַנען... מיינסטו, אז איך בין געווען אזוי קינדעריש ניט צו באַמערקען, ווי דו פלעגסט זיצען און פאַרברייגגען מיט יונגע לייט נאָכדעם ווי דו ביסט צושיידט גע־ווארען מיט'ן פאָטער? און אפילו פריער! אודאי האָט זיך דיר געדאַכט, אז איך זע ניט און הער ניט. אז איך בין ערגיץ אין צווייטען צימער, שלאָף, אָדער שפּיל זיך, אָדער כ'לייען די קינ־דערשע ביכלאך וועלכע דו האָסט מיר געגעבען. אבער איך האָב געהאַלטען מיינע קינדערשע אויגען און אויערען אָפען. כ'האָב זיך פון דער ווייטען צוגעהערט צו די געשפּרעכען, זיך צוגעקוקט צו דעם אַרט פאַרברייגגען פון די גרויסע... ס'איז געווען אינטערעסאַנט, מאַמע. אינטערעסאַנט זיינען געווען די געשפּרעכען וועגען פרייע ליבע, וועגען דעם נייעם מאָדערנעם לעבען, און איך האָב שטענדיג געטראַכט, אז ווען איך וועל אויפוואַקסען און ווערען א גרויסע, וועל איך אויך זיין א מאָדערנע.

די גאַנצע צייט, וואָס די טאָכטער האָט גערעדט, האָט זיך דער מוטער׳ס פּנים געקנייטשט פון וויי... ווי מען וואָלט איר געריסן אַ צאָן... איר יעדער וואָרט האָט איר געשניטן ביים האַרצן... זי האָט זיך ניט געקענט פאָרשטעלן אַז איר׳ס אַ קינד זאָל איר אַזוי פריי און אָפן אויפוואַרפן וועגן דעם פּרייען לעבן וואָס זי האָט אַמאָל געפירט. זי האָט זיך געדרייט אויפ׳ן שטול, ניט געקענט איינזיצן. זי איז שיער ניט אויפגעשפּרונגען ס׳מיידעל אָנצולערנען פאַר אַזאַ חוצפּה. אָבער ווען זי האָט אַ טראַכט געטאָן, אַז אייגענטליך איז דאָך איר טאָכטער גערעכט. ס׳איז דאָך אַלץ אמת וואָס זי האָט דאָ געזאָגט... איז זי געבליבן זיצן אָפּהענדיק און נידערגעשלאָגן. נאָר כדי איר קינד זאָל זיך ניט אָנשטויסן וואָס זי דענקט און פילט האָט זי מיט אַ גע־מאַכטן כעס אַרויסגערעדט:

— דו ביסט פאַרריקט, מערי! דו ווייסט ניט וואָס דו רעדסט!

ס׳מיידעל האָט ניט געענטפערט. וואַרפענדיק פון דער ווייט אַ פול־באַדייטענדן בליק אויף דער מוטער, האָט זי אַ זאָג געטאָן:

— אַ גוטע נאַכט, מאַמע! אַ מאַך געטאָן מיט׳ן האַנט איבער די ליפּן ווי זי וואָלט איר געקושט און פאַרלאָזן די הויז.

די מוטער איז געבליבן זיצן אַליין אַ טרויעריגע, אַ פאַרטראַכטע.

זי האָט איבערגעטראַכט אַלץ וואָס זי האָט דאָ ניט לאַנג פון איר טאָכטער געהערט און ס׳איז איר געוואָרן אַזוי שווער אויפ׳ן האַרצן, אַזוי וויימוטיג אויפ׳ן געמיט.

ניט פאַר זיך אַליין האָט איר איצט וויי געטאָן. זי אַליין, האָט זי געוואוסט, איז שוין אַ פאַרשפּילטע... זי האָט פאַרשפּילט איר יונגען לעבן ווי אַ געמבלער אין קאַרטן... זי האָט געהאַט אַ גוטען, אַ געטרייען מאַן, וואָס האָט געאַרבייט שווער פאַר איר, מיט איר קינד, געמאַכט אַ פיינעם לעבן. איז איר אָבער ניט אָנגעשטאַנען איר פּשוט׳ער מאַן, איר באַלעבאַטיש היימיש לעבן, דאָס קאָכען, וואַשען, און זיך אָפּגעבען מיט הויז־ווירטשאַפט. עס האָט איר געצויגען צום גאַס צו די קאַפען, רעסטאָראַנען,

וואו ס'קומען אריין די מאָדערנע, פרויען און מענער... וואו מען רויכערט און מען טרינקט און ס'שפּילט מוזיק... און ס'ברענען אַזעלכע קאָלירטע לעמפּעלאַך... און די טישלאַך זיינען אַזעלכע קליינע, שיינע, אָפּגעפאַרבטע...

זי האָט אָנגעהויבען אַהין אריינצוקומען. אַ שיין יונג ווייבעל, האָט זי גלייך געקראָגען פאַרעהערער. מען האָט איר אָנגעהויבען „טריטען", מאַכען קאָמפּלימענטען. זי איז געווען ווי באַרוישט...

קומענדיג פון אַזוינע פלעצער צוריק אַהיים, האָט זי מער די הויז ניט געקענט אָנקוקען... איר מאַן האָט זי אָנגעהויבען האַסען: ס'קינד, איר טעכטערל, איז ביי איר געוואָרען אַ לאַסט... ס'איז ווי דער טאַטע. זי באַדאַרף שטענדיג האָבען דער מאַמען לעבען זיך, אַז זי גייט אַוועק ווײנט זי...

אין הויז איז געווען חורבן... איר מאַן האָט זיך געבעטען ביי איר, געוויינט, זי זאָל זיצען אין דער היים זי זאָל אַזוי פיל ניט ארומלויפען. אָבער זי האָט אים אויסגעלאַכט. איין טאָג האָט זי אים אין גאַנצען איבערגעלאָזען און איז מיט איר מיידעלע אַוועק וואוינען צו אירע אַ באַקאַנטע, אויך אַ מאָדערנע ווייבעל.

ערשט איצט האָט זי אָנגעהויבען צו לעבען אויפ'ן אמת'ן מאָדערנעם שטייגער. געגאַנגען ארבייטען, און אין אָוונט זיינען צו איר געקומען יונגע לייט פון די מאָדערנע קרייזען. מען האָט געהוליעט, געשטיפּט און זיך אַמוזירט אויפ'ן העכסט מאָדערנעם שטייגער.

ס'האָט איר אָבער לאַנג ניט גענומען אויסצוגעפינען אַז די גאַנצע מאָדערנע שפּיל איז ניט ווערט קיין זייפענבלאָז... די יונגעלייט האָבען זי ביסלעכווייז, איינע נאָך די אַנדערע, פאַרלאָזען. אין די קאַפּעען האָט מען זיך אויף איר אָנגעהויבען ווייניגער אומצוקוקען. ווען זי פלעגט אריינקומען פלעגט זי באַמערקען, אַז עם זיצען שוין נייע, שענערע און יינגערע פון איר... ביז זי האָט זיך געכאַפּט, אַז זי איז פאַרבליבען, איינזאַם און פאַרלאָזען פון אַלעמען...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

איצט, לעבענדיג פאַר אַ צייט צוריקגעצויגען און אָפּגעזונדערט

פון יענע קרייזן, איז איר גאנצער וואונש געווען, אז איר ביטערע ערפארונג וואס זי האט געהאט, זאל פאר איר זיין א „לעסאן“ ווי אפצוהיטען איר קינד איר שיין, אכצען־יאריג טעכטערל, עס זאל ניט ארייגפאלען און פארבלענדט ווערען פון די זעלבע פארפי־רערישע אילוזיעס ווי אמאל זי, איר מאמע... זי זאל חתונה האבען מיט א פיינעם, ערליכען יונגען מאן, וואס וועט פאר איר מאכען א שיינעם לעבען... און צום סוף, אך, גאט! זי פארנעמט זיך שוין, דאכט זיך, אויף איר, דער מאמע׳ס וועג...

זי האט שטענדיג געגלויבט, אז איר קינד איז נאך דאמאלסט געווען צו יונג צו וויסען צו פארשטיין, וואס עס גייט פאר אין איר מאמע׳ס לעבען, אבער דאס וואס זי האט היינט פון איר געהערט, האט איר באוויזען ווי נאריש זי איז געווען צו מיינען. אז קינדער האבען זייער אייגענע קינדערשע וועלט אין וועלכע זיי זיינען פאראינטערעסירט און די גרויסע גייען זיי ניט אן...

יא, איר מיידעלע האט צופיל געזען און געהערט און ס׳איז מיטגעוואקסען מיט איר שכל, מיט אירע געפילען, מיט אירע פרויען־ליידענשאפטען... און פרויען־אינסטינקטען...

וואס קען זי איצט טאן איר קינד צו העלפען, איר אפצוראַ־טעווען, פון אט די פארפירערישע, זייפען־בלאז־גענוסען?...

ס׳איז שוין געווען צוויי אזייגער ביינאכט. ס׳טעכטערל איז נאך אלץ ניט געקומען. און די מוטער איז ווי א ווילדע ארומגע־לאפען איבער׳ן צימער. צוגעלאפען יעדע מינוט צום פענסטער און ארויסגעקוקט צו זי גייט שוין. געבראכען פארצווייפעלט מיט די הענט און ניט אויפגעהערט צו זיך אליין צו ריידען און צו פרעגען: „וואס טוט מען? וואס טוט מען?“

# געוואָרען פּראַקטיש

ביטרים איז אַלט געווען אַ יאָר אַכטצען. שיין און יונג־מיידעלש קאַפּריזנע. געאַרבייט און פאַרדינט פאַר זיך פאַר אַ לעבען. ניט געזאָרגט פאַר אַ צוקונפט, און נאָך ניט געטראַכט פון חתונה האָבען.

זי איז „אויסגעגאַנגען" מיט יעדען יונגענמאַן, וואָס איז איר נאָר געווען געפעלען און וואָס האָט געוואָלט און געקענט אויסשטיין אירע קאַפּריזען. זי פלעגט מיט זיי גיין צו בעלער, קאָנצערטען, אין טעאַטער, אַוואו מען האָט זיך נאָר געקענט אַמוזירען.

געטאַנצט האָט זי ווי אַ פויגעלע, לייכט און זינגענדיג. ניט געוואוסט וואָס עס מיינט אַזוינס זאָרג. אין אירע האַנדלונגען און באַנעמונגען איז זי געווען קינדעריש: גערעדט קינדעריש, געטאַנצט קינדעריש, און געהאַט קאַפּריזען ווי אַ קינד...

ווען זי האָט עפּעס געוואָלט, עפּעס פאַרלאַנגט, האָט זי איר וואונש קיינמאָל ניט אויסגעדריקט אין ווערטער. זי פלעגט זיך בלויז קינדעריש פאַרטראַכטען, האַלטענדיג אירע בליקען געווענדעט צו דער זאַך, אַמאָל אַ צאַפּעל טאָן מיטביידע הענטלאַך, און דער יונגערמאַן וואָס האָט מיט איר דאַן שפּאַצירט האָט שוין פאַרשטאַנען וואָס זי מיינט און וויל...

און געוואָלט האָט זי ניט קיין סך... וויפיל קען דען אַ קינד פאַרלאַנגען? — אַ פּאַקעט־ביכעלע, אַ שנירעל קרעלען, אַ פינגערל, און נאָך אַזעלכע קלייניגקייטען וועלכע פלעגען איר פאַרשאַפען פאַרגעניגען, ווען מען פלעגט עס איר קויפען. לאַנג האָט זי זיך מיט דעם סיי ווי ניט אַרומגעטראָגען. עס פלעגט איר מיאוס ווערען און זי פלעגט עס ערגעץ איבערלאָזען, און ווידער זיך פאַרטראַכטען קינדעריש מיט אַזעלכע זשעדנע אויגעלאַך צו אַ נייער זאַך...

יונגעלייט האָבען פון איר, ווי פון יעדער קינד, געהאַט אי נחת, אי צרות. אפשר מער צרות ווי נחת... נאָר גיי האָב פאַר־

איבעל אויף א קינד! מען קען דאך ניט פארלאנגען אז א קינד זאל זיין אנדערש?...

זי האט זיך קיינמאל ניט געקימערט וויפיל די יונגעלייט, וועלכע זי האט געקענט, פארדינען און וואס זיי טוען. צו וואס האט זי דאס באדארפט וויסען? וואס גייט עס איר אן, אזוי לאנג ווי זיי „טריטען" איר ווי דזשענטעללייט... איר האט איבערהויפט די געלט־פראגע ניט געקימערט, אבי זי האט וואס זי באדארף.

די יונגע לייט וואס האבען איר געקענט און מיט איר ארומ־געגאנגען האבען זייער באקאנטשאפט מיט איר ניט גענומען שטארק ערנסט. עס וואלט, למשל, זיי ניט איינגעפאלען צו מאכען איר א הייראטס־פארשלאג. ס'וואלט אויסגעקומען אזוי מאדנע.

דערפאר ווען איינער פון אירע באקאנטע האט זיך איר ערקלערט אין ליבע און איר פארזיכערט, אז ער איז גרייט מיט איר חתונה צו האבען, ווייל זי געפעלט אים זייער, האט זי אויף אים אויס־געשטעלט א פאר פארוואונדערטע אויגען און אים אפגעענטפערט מיט א קינדערישען לאך...

דער יונגערמאן וואס האט זיך איר אזוי ערנסט ערקלערט אין ליבע און איז געווען גרייט מיט איר צו הייראטען, איז אין יארען דווקא שוין געווען עלטער פון איר. ער איז אלט געווען א יאר פינף־און־צוואנציג, אבער מיט'ן פראקטישען לעבען האט ער זיך אנגעקערט ווייניגער פון איר.

דאניע, ווי מען האט דעם יונגענמאן גערופען, איז געווען פון די יונגעלייט, וועלכע זארגען זיך ניט וועגען א תכלית. ער האט געלעבט א צופעליג לעבען... צופעליג אמאל געטאן עפעס אן ארבייט צו האבען אויף דאס נויטיגסטע. ער האט, צום ביישפיל, אין די זומער־חדשים געדינט אלס קעלנער אין א זומער־פלאץ, וואו ער האט אי געהאט צו עסען, אי פארדינט מיט וואס צו לעבען דאן, ווען ער טוט גארניט.

מען קען ניט זאגען אז ער איז געווען א „וואזשנער ווייטער", ווייל וואס פאר אן ארבייט עס זאל ניט זיין, איז עס ניט געווען פאר אים... וואלט ער אויף א פלאץ לאנג ניט געקענט שטיין: איז אים אבער בייגעשטאנען זיין אינטעליגענטער און אינטערע־סאנטער אויסזען.

ער איז געווען העכער פון מיטעלען וואוקס, מיט א שיינעם קאפ שווארצע געקרייזעלטע האר, אויגען גלעטענדע און ראמאנטיש צוציענדע...

ער איז אין נאטור געווען א ראמאנטיקער. געקוקט אויף אלץ מיט ראמאנטישע אויגען. אפילו די הייראט האט ביי אים מיט קיין פראקטישקייט ניט געהאט צו טאן.

ער פלעגט לעזען א סך, מערסטענס ליבע־ראמאנען. ליבע־לידער און ליבעס ־בריף...

אליין פלעגט ער אויך שרייבען א סך ליבעס־בריף, געשריבען האט ער צו יעדע מיידעל, וועלכע האט אין אים ארויסגערופען א ראמאנטישען געפיל און זיי אלעמען פארשלאגען צו הייראטען... זיינע באקאנטע מיידלאך האבען אים שוין גוט געקענט און האבען אים ניט גענומען ערנסט... פאר א געליבטען איז ער פאר זיי ניט שלעכט געווען, פאר א מאן אבער ניט.

דאניע האט זיך אבער ווייניג־וואס אפגעגעסען דאס הארץ פון דעם. זיין ליבעס־געפיל האט פון דעם ניט געליטען... ביז — ביז ער האט זיך באקאנט מיט ביטרים.

אין ביטרים׳ן האט ער באגעגענט א קינד א שטיפערישעס, א זארגלאזעס, פיל ענליך צו אים. האט עס אים צו איר א צי געטאן מיט׳ן גאנצען ברען פון זיין פארליבט הארץ און —

„קום, קינד, לאמיר חתונה האבען!“ א שפילכעלע אזא.

און ביטרים, ווי א קינד, ענטפערט אים אפ מיט א פרייליך געלעכטערעל.

און אין איר מח פלאנטערט זיך שוין א נייע שפילכעלע — חתונה האבען — נייע און אינטערעסאנט.

און שיר־שיר ענטפערט זי אים: „יא, מיר וועלען חתונה האבען!“ זי באשליסט אבער פריער צו פרעגען ביי דער מאמען...

הערט איר די מאמע אוים און איבער איר מאמע־פנים צושפרייט זיך א זיסער נחת...

— פיין, פיין, מיין קינד! — ענטפערט איר די מאמע — עס איז שוין טאקע צייט זאלסט אויסטאן די קינדערשע קליידלאך און א טראכט טאן וועגען א תכלית. ביזט שוין, מיין קינד, אכצען

יאר געוואָרען... גענוג שוין צו שפּילען קאַטאָוועס מיט די יונגע־לייט... אָבער ווער, זאָג מיר, איז דאָס דער יונגערמאַן וואָס וויל מיט דיר חתונה האָבען — עפּעס אַ ליטווישער? אַוואו האָסטו זיך מיט אים באַקענט? און ווי רופט מען אים?

— דו קענסט אים, מאַמע — רעדט ביטריס אַרויס פאַרשעמט און רויטעלט זיך — עס איז דאַניע...

— מיינסט דעם יונגענמאַן מיט די שוואַרצע קודלאַטע האָר, וואָס קומט אַמאָל אַהער אַרויף

— יעס...

— אָט דער ליידיגגייער! ווי קומט ער צו וועלען דיך הייראַ־טען. ער קען דען מאַכען אַ לעבען? ער אַרבעט דאָך קיינמאָל ניט!...

— ער איז דאָך אַזאַ שיינער, מאַמע, וואָס האָסטו צו אים?

— ביזט אַ קינד און ווייסט ניט וואָס דו רעדסט! — שרייט די מאַמע אויף איר אַן — און אַז אַ שיינער איז וואָס, וועסטו פון דעם האָבען צום עסען? און אַז מען האָט חתונה, באַדאַרף מען, מיין קינד, מאַכען אַ לעבען, ווי קען ער זיך דאָס אונטערנעמען, אַז ער טוט גאָרניט? שלאָג זיך אים אַרויס פון קאָפּ, און זוך זיך אויס אַן אַנדערען, אַ גוטען פאַרדינער — דער־ענדיגט די מוטער, גלעטענדיג די טאָכטער איבער'ן קאָפּ.

ביטריס ענטפערט ניט, ברוגז'ט זיך אויף דער מוטער וואָס וויל פון איר אַרויסרייסען אַזאַ פיין שפּילבעלע...

---

און דאַניע טרעט פון איר ניט אָפּ. רעדט צו איר אַזוי ליב, אַזוי האַרציג, מאָלט פאַר איר אַזעלכע שיינע און רייכע בילדער פון פאַמיליען־לעבען.

— האָב חתונה מיט מיר! — הערט ער איר ניט אויף צו בעטען — איך וועל מיט דיר זיין שטענדיג, אייביג... וועסט זען ווי שיין און ווי גוט עס וועט זיין, — רעדט ער איר צו ווי אַ קינד וואָס מען וויל אַז עס זאָל פאָלגען — מיר וועלען וואוינען אין אַ שיינע היים וואו עס וועט זיין ביכער, מוזיק, מיט לאָמפּען וואָס וועלען לייכטען מיט אַזעלכע פאַנטאַסטישע קאָלירען, און באַלייכטען אונזערע ליבעס־אָווענטען און ליבעס־גליק...

ביטריס הערט זיך צו און שמייכעלט טרויעריג פארקלערט. דערמאָנט זיך אַן דער מאַמעס טענות און ענטפערט:

— און אוואו וועט מען דאָס אויף אַלעם נעמען?.. דאָס אַלץ קאָסט דאָך געלט...

ארויסגערעדט די ווערטער, האָט זי זיך פארשעמט פאר זיך אַליין. עס איז דאָס ערשטע מאָל וואָס זי שטעלט וועמען אַזא פראַגע און זי פילט זיך זייער, זייער ניט אנגענעם. קען אים קוים קוקען גלייך אין די אויגען...

דאַניע ווערט פון איר פלוצלונגער געלט־פראַגע אַ ביסעל צוטור־מעלט, אָבער נאָר אויף אַ ווײַלע. ער פארגעסט זיך באַלד און רעדט ווייטער באַגייסטערט:

— דו וועסט זען, ביטריס, ווי אינטערעסאַנט עס וועט זיין — סיי ביי אונז אין דער היים, סיי אין געזעלשאַפט... יאָ, וועגען דער רייזע... עס וועט זיין, זאָג איך דיר, איינע פון די אינטערע־סאַנטסטע רייזעס, אונזער „האַנימון“. מיר וועלען זיך אָוועקלאָזען קיין קאַליפאָרניע, מיר וועלען שפּאַצירען אויף די הויכע בערג וואו עס איז אַזוי שטיל און אנגענעם און מען קען זיצען רואיג, אומגעשטערט און זיך ליבען...

וואָס מער ער רעדט אַלץ מער הויבט ביטריס אָן צו באַגריי־פען, אַז דאָס זיינען בלויז ווערטער, שיינע ווערטער פון אַ פאַנטאַסטישען פארליבטען, וועלכע קענען אונטער די אומשטענדען קיינמאָל ניט פארווירקליכט ווערען. און ווידער קומען איר ארויף אויפ'ן זינען דער מאַמע'ס ווערטער: „אַז מען האָט חתונה באַדאַרף מען, מיין קינד, מאַכען אַ לעבען!“ און ער, דאַ, רעדט וועגען פאַרען, וועגען בערג, קאַליפאָרניאַ, אָבער וועגען דאָס נויטיגסטע — עסען... וועגען דעם פאַלט אים גאָרניט איין אַ טראַכט צו טאָן...

זי דערמאָנט זיך ווי דאָ ניט לאַנג איז זי געווען ביי אירע אַ פארהייראַטע פריינדין, אַ געוועזענע שיינהייט. זי איז אינ־גאַנצען פארהייראַט אַ יאָר, אָבער ווי פארענדערט זי איז געוואָרען פונ'ם אָרימען לעבען וואָס זי פירט. איר מאַן, אַ געוועזענער „ספּאָרט“ וואָס פלעגט גיין צו אַלע בעלער און זיך דרעסען און טאַנצען אַזוי שיין, איז אַלס פארהייראַטער מאַן אַ דורכפאַל. זי,

איר פריינדין, פלאגט זיך זייער, און דאס קינד, וואס זי האט ניט לאנג געבוירען, האט זייער לאנג נאך פארערגערט.

האט טאקע די פריינדין, ווען זי איז ביי איר געווען אויף באזוך, איר געווארענט:

— לאז זיך, ביטריס, ניט פארפירען פון א שיינעם יונגען־מאנ׳ס פנים און פון זיינע זיסע ריידעלאך!...

דאמאלסט האבען איר פריינדינ׳ס ווערטער אויף איר קיין ווירקונג ניט געמאכט. איצט אבער הויבט זי אן צו פארשטיין זייער באדייטונג...

און זי פילט ווי איר קינדערשער חלום הויבט אן צו פארגיין... די גראבע, גרויס־מענשישע ווירקליכקייט הויבט אן צו פארנעמען דעם פלאץ פון איר ביז אהעריגער יונגקייט און קינדערשע זארגלאזיגקייט...

דאס „קינד” האט געעפענט די אויגען און זיך פארטראכט, פארזארגט, ווי א גרויסער מענש...

אבער דאניע, דאס שפילכעלע איר׳ס מוז ביי איר בלייבען — ווייל זי האט אים אויף אן אמת ליב געקראגען...

---

און זי, ביטריס, דאס געוועזענע קינד, האט מיט איר גאנצען יונגען כח און ענערגיע גענומען פון אים מאכען א דערוואקסענעם מענשען מיט פאראנטווארטליכקייטען און פליכטען...

פון א קינד איז זי מיט אמאל געווארען א מאמע, מיט א מאמעס זארגען און הארץ־קלעמענישען... די ערציערין און אויפפאסערין פון איינעם, מיט וועמען עס האט זיך איר אמאל פארגלוסט זיך צו שפילען ווי קינדער... יא, דאמאלסט איז עס געווען א פרייד און א פארגעניגען — די זארגלאזע יוגענט האט איינע מיט די אנדערע געשפילט, ביז... ביז פון דער שפיל איז געווארען אן ערנסט...

און וואס קען זי איצט טאן? זי מוז ווייטער שפילען, כאטש זי ווייסט, אז די שפיל איז ניט מער קיין גלייכע... זי האט דערפילט די ערנסטקייט פון לעבען און איז געווארען אן אנדערע. ער אבער, איז געבליבען ווי געוועז, און די גאנצע שווערינקייט וועט איצט פאלען אויף איר, אויף איר שוואכען און צארטען ווענען...

פיר יאָר האָט ביטרים אָפּגעגעבען איר כח און איר ענערגיע צו ווירקען אויף איר געליבטען, ער זאָל זיך ענדערען, אויפהערען צו פליען אַזוי הויך אין די הימלען. ווערען פּראַקטישער, געפינען עפּעס אַ שטיקעל וועג אין לעבען, וואָס זאָל זיי געבען די מעג־ליכקייט זיך צו פאַראייניגען אין אַ פאַמיליען־לעבען. זי האָט געוואָרט, געוואַרט מיט געדולד, מיט זעלטענער אויפאָפּפערונג, געאַרבייט שווער און אים געהאָלפען מיט וואָס זי האָט נאָר געקענט. זי איז דורך דער צייט פיל פאַרעלטערט געוואָרען, פון דער אַמאָ־ליגער לוסטיגער מיידעלע איז געוואָרען אַן ערנסטע פרויענצימער מיט איבערלעבונגען און ערפאַרונגען פון אַ מאַמען, וואָס זעט איר קינד גיין ניט אויפ׳ן גלייכען וועג...

פיר יאָר זיינען אַוועק.

דאַניע האָט זיך טאַקע געענדערט, אָבער אַנדערש ווי ביטרים האָט געוואָלט און געהאָפט.

זיין ראָמאַנטישע נאַטור האָט מער ניט געקענט פאַרטראָגען איר מוסר. ער האָט ניט געקענט פאַרליידען וואָס זי איז אויס־געוואַקסען געוואָרען אַזוי פּראַקטיש, אַזוי מוטערליך פאַרזאָרגט...

ניט אַט די ביטרים האָט ער דאָך דערקענט און ליב געקראָגען.. די ביטרים איז דאָך אַן אַנדערע... אַ מאַמע, וואָס רעדט צו אים שטענדיג וועגען תכלית.

און ער, דאַניע, זוכט ניט קיין תכלית. פאַר אים איז די גאַנצע וועלט פריי... וואו מען קומט, טרעפט מען אַזוינע שיינע און יונגענקע מיידלאַך, שטיפערישע און זאָרגלאָזע...

---

איין טאָג האָט זיך דאַניע פּלוצלונג אַוועקגעלאָזען „הייקען“, איבערלאָזענדיג ביטרים׳ן אַ צובראָכענע, אַ צעוווייטאָגטע, מיט אַ טיפע וואונד אין הארצען... ער האָט זיך אַוועקגעלאָזען אויף אַ ווייטען וועג.

און ערגעץ־וואו וועט זיך דאַניע מן הסתם ווידער טרעפען מיט אַ יונגענקער, און שיינינקער, פאַר וועלכער ער וועט זיך ערקלערען אין ליבע און טענה׳ן:

— „איך בעט אייך, האָט חתונה מיט מיר, איך וועל מיט אייך זיין שטענדיג... אייביג...“

# אָפּגענאַרט...

— גיי, מיין קינד, גיי, דיינע פריינט ווארטען אויף דיר!
— האט זיך די מוטער געבעטען ביי איר טעכטערל.

— אָבער, ווי קען איך, מאמע, אוועקגיין און דיר איבער־לאָזען אליין? — האט אסתר גע׳טענה׳ט צו איר מוטער.

— כ׳וועל ניט זיין אליין. עס וועט קומען צו מיר קאמפּאניע.

— קאמפּאניע! — האט אסתר א פאר׳צער׳טען שמייכעל געטאן, ווי זי וואלט געזאגט:

— כ׳פארשטיי דיר, מאמע, ווילסט מיר מאכען פילען גרינ־גער, דערציילסטו מיר א מעשה מיט קאמפּאניע. אבער אין אמת׳ן ווייס איך, אז דו וועסט זיין אליין.

זי האט עס אָבער ניט געזאגט. זי האט בלויז דער מאמען ארומגענומען, זיך שטום צוגעטוליעט צו איר און זי געקושט מיט אויסערגעוויינליכער ליבשאפט.

— נו, גיי שוין, קינד, — האט די מוטער איר אונטערגעגעבען חשק — דיינע פריינט וועלען נאך ווערען אומגעדולדיג. זיי קענען נאך בייז ווערען, וואס דו לאזט זיי אזוי לאנג ווארטען. פארגעס ניט קינד, אז ס׳איז היינט ס׳ערשטע מאל, וואס דו גייסט מיט זיי אויס צוזאמען.

— ס׳איז אלרייט, מאמע, זיי מעגען אביסעל ווארטען!—האט אסתר ניט אפּגעלאזט דער מוטער.

— אָבער לאז מיך שוין אמאל אפּ! — האט זיך די מוטער געבעטען ביי איר טעכטערל, זיך כלומר׳שט רייסענדיג פון איר.

— אי לאוו יו, מאטהער!—האט אסתר ניט אויפגעהערט זיך צו ערקלערען אין ליבע צו איר מוטער.

— נו, ניי, הער שוין אויף מיט דיינע נארישקייטען. מיינסט נאך אלץ אז דו ביזט א קליין מיידעלע. פארגעסט, אז דו ביזט שוין א „יאנג לעידי", וואס גייט שוין אוים מיט יונגעלייט, און דו באנעמסט זיך ווי א אכט־יאריג מיידעלע! — האט איר די מוטער גוטמוטיג פארגעווארפען.

— שור בין איך נאך א קליין מיידעלע, און כ'וועל עס שטענדיג זיין, — האט זיך אסתר נאך מער צוגעטוליעט צו דער מוטער און זי נאך מער געקושט, ווי זי וואלט וועלען ארויסקושען דעם צער און דעם ווייטאג פון דער מאמע'ס עלענטען און איינזאמען לעבען.

— נו, אז דו ווערסט שוין א נאריש מיידעל, וועל איך זיך מוזען מיט דיר צוקריגען, — האט די מוטער צארט אפגעשטויסען איר טעכטערל פון זיך.

אסתר האט ענדליך דער מוטער אפגעלאזען, זיך מיט איר נאכאמאל צוקושט און פארלאזען די הויז.

די מוטער איז געבליבען אליין...

ערשט נאך איר טעכטערל'ס אוועקגיין האט זי אויף אן אמת דערפילט דעם טיפען אומעט און עלענט, וואס האט איר ארומגענומען.

„וואס טוט מען? וואס הויבט מען אן צו טאן? מען קען דאך משוגע ווערען צו זיצען דעם גאנצען טאג אליין אין הויז. ס'איז איצט צען אזייגער אינדערפרי און ווי צו להכעיס אזא שיינער, זוניגער זומער־טאג. א טאג וואס גלוסט זיך צו גיין, פארען, פארברייננגען אויף דער פרייער לופט. ס'איז דאך דער איינציגער טאג אין דער וואך, זונטאג, ווען זי איז פריי. א גאנצע וואך איז זי דאך פארנומען ארבייטענדיג אין שאפ, און דא מיט אמאל גאר אליין." — האט זי מיט ווייטאג געטראכט.

קיינמאל ביז היינט האט זיך אט די פראבלעם פון „אליין זיין" פאר איר ניט אוועקגעשטעלט אזוי שארף און ווייטאגדיג, ווי אט אין דער מינוט נאך איר טעכטערל'ס אוועקגיין. ביז היינט האט זי עס גאר ניט געפילט.

נאך דעם טויט פון איר מאן מיט צען יאר צוריק, האט זי

בלויז געוואוסט איין זאַך, אַרבייטן און מאַכן אַ לעבן פאַר זיך מיט איר קינד, וואָס איז דאַמאָלסט אַלט געווען זיבן יאָר. איר מיידעלע, איר טעכטערל, איז געווען איר גאַנץ לעבן. פון קיין אַנדערע פאַרגעניגענס האָט זי ניט געוואוסט און ניט געוואָלט וויסן. וואָס גייט איר אָן די וועלט מיט אירע פאַרגעניגענס, אַז זי האָט נאָר איין אויפגאַבע: געבן איר קינד די בעסטע ערציאונג, וואָס איז נאָר מעגליך אונטער די אומשטענדן. ווען די מאַמע איז געצוואונגען גאַנצע טעג צו אַרבייטן אין אַ שאַפּ און בלויז אין די אָוונטן זיך אָפּגעבן מיט איר קינד.

אַזוי איז אַוועק צען יאָר.

און ניט צו פאַרזינדיגן. זי האָט זיך ניט צו באַקלאָגן.

אמת, זי אַליין האָט דורך די צען יאָר אַ סך דורכגעמאַכט. די אַרבייט אין שאַפּ האָט פון איר גענוג כחות אַרויסגעצויגן, איר פּנים פאַרעלטערט, אירע האָר פאַרווייסט. דערפאַר אָבער האָט זי אויפגעצויגן אַ טעכטערל, מיט וועלכער זי קען שטאָלצירן: שיין, געראָטן, געלערנט און סתם אַ וואויל קינד, אַ קינד וואָס איז צו איר אַ חבר, פאַרשטייט און פילט מיט דער מאַמע׳ס שווערן לעבן און שעצט אָפּ מיט זעלטענער פאַרשטענדעניש דעם גרויסן אָפּפער וואָס זי ברענגט פאַר איר.

ניט איינמאָל פאַלט איר מיידעלע׳ס קאָפּ אַוועק אויף איר, דער מאַמע׳ס, שויס און זי וויינט זיך שטאַרק פאַנאַנדער:

— מאַמע טייערע, דו אַרבייטסט אַזוי שווער, ס׳טוט מיר ווי פאַר דיר.

באַמיט זי זיך צו שמייכלען פון איר קינד׳ס געטריישאַפט און ענטפערט גערירט:

— זיי ניט קיין נאַר, מיין קינד. די אַרבייט פאַלט מיר ניט שווער, ווייל דאָס גיט מיר די מעגליכקייט אונז ביידען אויפצוהאַלטן.

— אַ־יאָ, מאַמע, מיר וועלן שטענדיג זיין צוזאַמען? — פרעגט דאָס טעכטערל זיך טוליענדיג צו דער מוטער.

— געוויס, קינד, — גלעט זי איר מיידעלע איבער די האָר — געוויס. וואָס פאַר אַ פראַגע! ווי קען דאָס דען אַנדערש זיין?

און בשעת זי ענטפערט איר אזוי, מיינט זי גאר ניט אנדערש. געווים וועט זי מיט איר מיידעלע שטענדיג זיין צו־זאמען. ווי קען עס גאר אנדערש זיין! אז זי מיט איר טעכטערל זיינען ווי צוויי געטרייע חבר'טעס. זי, די מאמע, גייט אין ערגעץ ניט אן איר טעכטערל, און איר טעכטערל וויל אין ערגעץ ניט גיין אן דער מאמען. ווען זיי זיינען צוזאמען איז זיי ביידען פריילין און זיי פארברייינגען ביידע זייער גוט.

די מוטער האט קיינמאל ניט געפילט עלענט, קיינמאל ניט געווען אליין, ווען זי האט מיט זיך איר טעכטערל.

* * *

איינמאל, ווען דאס מיידעל איז געשטאנען ביים שפיגעל און זיך אזוי פאריכט די האר און די מוטער איז געלעגען אויפ'ן "קאוטש" און מיט ליבשאפט געקוקט פון דער ווייטענס אויף איר טעכטערל, האט די מוטער מיט אמאל א שטארקען צאפעל געטאן. ווי זי וואלט פלוצלונג ענטדעקט אין איר טעכטערל עפעס וואס זי האט ביז איצט ניט באמערקט.

„איר קינד, איר מיידעלע, איז דאך שוין א גאנצע „יאנג לעידי", — האט זי זיך אי דערפרייט אי ס'האט איר א קלאפ געטאן אין הארצען...

זי איז דאך שוין זיבעצען יאר אלט.

זיבעצען יאר... שוין צייט איר צו אנטוויינען פון זיך, ווי מען געוואוינט אפ א קינד פון דער מוטער'ס ברוסט...

אפשר האט זי איר שוין פון לאנג באדארפט פון זיך אפגע־וואוינען... מיט'ן האלטען איר טעכטערל שטענדיג לעבען זיך טוט זי איר קיין גוטס ניט. דאס פנים איז ביי איר צופיל פאר־זארגט, די אויגען פאר'צער'ט און איר גאנצער גאנג עפעס אזוי מיושב'דיג, ווי ביי א געזעצטען מענשען. ביי וועמען די וועגען פונ'ם לעבען זיינען שוין קלאר אנגעצייכענט — גארניט קיין מעלה פאר א מיידעל אין איהרע יארען. יוגענט וויים זי, מוז האבען חברים און געזעלשאפט, אייגענארטיגע פארגעניגענס. זי, איר מוטער, איז פאר איר ניט מער קיין קאמפאניאן. לעבען איר ווערט זי פארעלטערט...

זי באַגייט אַז אומרעכט אַנטקעגנען איר קינד אַ גרויסען אומ־רעכט, וואָס זי לאָזט איר אַזוי.

אַזוי האָט די מוטער געקלערט, און אַ געפיל פון פרייד און שרעק האָט איר אַרומגעכאַפּט. פרייד פאַר איר קינד׳ס געראַטענער, אויפגעוואַקסענער גרויס־מיידעלשקייט, און שרעק פאַר דעם עלענ־טען און איינזאַמען לעבען, וואָס הויבט זיך איצט אָן פאַר איר...

* * *

זייט דאַן האָט די מוטער אָנגעהויבען איר טעכטערל אָפּצור־געוואוינען פון זיך:

— פאַרוואָס זיצסטו, ווי אַ בעיבי, שטענדיג ביי דער מאַמע׳ס פאַרטוך? פאַרוואָס גייסטו ניט אוים מיט חברים, מיט חבר׳טעס, ווי אַלע גרויסע מיידלאַך,—פלעגט זי די מוטער „טרייבען" פון זיך..

— ווייל איך וויל זיין מיט דיר!... — פלעגט דאָס מיידעל ענטפערען לאַכענדיג, צולויפענדיג צו דער מוטער איר אַרומ־כאַפּענדיג מיט ביידע הענט אַרום האַלז.

— אָבער דו ביזט שוין ניט מער קיין קינד. ביזט שוין אַ גרויסע מויד. גיי זוך דיר דיין גלייכען, — פלעגט די מוטער פּראָ־טעסטירען און זיך רייסען פון איר.

— איך בין נאָך יאָ אַ קינד, דיין מיידעלע... פלעגט דאָס טעכטערל ניט וועלען אָפּטרעטען פון דער מוטער, און אין אירע אויגען פלעגען אַ פינקעל טאָן טרערען...

* * *

דעם גאַנצען זונטאַגדיגען טאָג איז די מוטער געווען אַליין. זיך שרעקליך געלאַנגווייליגט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט זיך..

אַ פּאָר מאָל האָט זי פּרובירט אַרויסגיין אין גאַס נעמען אַ שפּאַציר. זי האָט זיך אָבער גלייך צוריקגעקערט. שפּאַצירענדיג אַליין אָן איר טעכטערל האָט זי געהאַט דאָס געפיל, ווי אַרום איר וואָלט עפּעס ליידיג געוואָרען, ווי מען וואָלט ביי איר אַרונטער־גענומען אַ האַנט...

אַריינקומענדיג צוריק אין הויז, האָט זי געפּרואווט זיך אַביסעל צולייגען. זי איז אָבער גלייך צוריק אויפגעשטאַנען. אַפילו ניט געהאַט קיין געדולד צו טאָן עפּעס אַ הויז־אַרבייט. פון לייענען אַ בוך אָדער אַ צייטונג איז דאָך שוין אָפּגערעדט.

ס'איז געווען דאָס ערשטע מאָל, וואָס איר טעכטערל איז היינט אויסגעגאַנגען אַן איר, און ס'ערשטע מאָל איז איר היינט אויסגעקומען צו בלייבען אַליין אין הויז. איר ניי לעבען, וואָס זי האָט איצט באַדאַרפט אָנהויבען צו פירען, איז נאָך ניט געווען איינגעאָרדענט. זי האָט זיך גאָר ביז איצט וועגען דעם ניט פאַרטראַכט...

איז איר געווען שרעקליך אומעטיג און טרויעריג אויפ'ן האַרצען. דער עלענט און די איינזאַמקייט האָט איר אַ גאַנצען טאָג אויף אַ מינוט ניט אָפּגעלאָזען, געדריקט שווער אויף איר געמיט און געצויגען אַן אַ שיר טרערען פון אירע אויגען...

ערשט אין אָווענט, ווען זי האָט זיך געריכט, אַז איר טעכ־טערל באַדאַרף שוין באַלד אָנקומען, האָט זי זיך גוט אָרומגע־וואַשען זיך פאַרפּוצט, אַוועקגעשטעלט פרוכט אויפ'ן טיש, דאָ און דאָרט אַוועקגעלייגט אַ צושניטענעם האַלבען עפּעל, אַן אַרענדזש, אָנגעגאָסען צוביסלעך טיי אין די גלעזער, צוגעריכט אַלץ אַזוי, אַז ס'זאָל אויסווייזען, אַז ס'איז דאָ געווען קאָמפּאַניע און מ'איז נאָר־וואָס אַוועקגעגאַנגען....

ווען דאָס טעכטערל איז אַריינגעקומען, האָט זי געטראָפען דער מוטער שטיין אַ פאַרפּוצטע אַפּראַמענדיג פון טיש. ס'מיידעל איז געווען בלאַס און צוטראָגען. זי איז אַריינגעפאַלען אין הויז קוים אַ לעבעדיגע.

ניט אויסריידענדיג אַ וואָרט איז זי צוגעפאַלען צו דער מוטער און זיך שטאַרק צואוויינט.

— וואָס איז מיט דיר, קינד? וואָס איז געשען? — האָט די מוטער איר אַרומגעכאַפּט אַ דערשראָקענע.

— גאָרניט, מאַמע, כ'האָב ניט געקענט... פאַרשטייסט, מאַמע, כ'האָב דעם גאַנצען טאָג געטראַכט וועגען דיר... כ'האָב געמיינט אַז דו ביזט אַליין... — האָט זי ניט אויפגעהערט צו שלוכצען.

— ביזטו דאָך טאַקע, מיין קינד, אַ נאַריש מיידעל! — האָט די מוטער אויף איר אָנגעשריען — וואָס הייסט איך בין געווען אַליין? זעסט דאָך אַז דאָ איז געווען קאָמפּאַניע, אַ סך קאָמפּאַניע!

מען האָט גענעסען, געטרונקען, פאַרבראַכט... כאַ־כאַ־כאַ! ס׳געהערט אַן איינפאַל פון אַ קינד? אַליין גאָר! — האָט די מוטער זיך שטאַרק און הויך צולאַכט, ווי זי וואָלט געוואָלט אַרויסלאַכען פון זיך איר גאַנצען וויי און פּיין פאַר׳ן גאַנצען טאָג...

זי האָט מיט אַמאָל אויפגעהערט לאַכען, ווי זי וואָלט זיך געכאַפּט, אַז איר געלעכטער קען זיך נאָך אַמאָל פאַרוואַנדלען אין אַ געוויין, און אַנעמענדיג איר טעכטערל פאַר די הענט האָט זי אַ זאָג געטאָן:

און איצט, אסתר׳ל, וועסטו עפּעס עסען, ביזט דאָך אודאי שטאַרק הונגעריג און נאָכדעם וועסטו מיר דערציילען ווי דו האָסט היינט פאַרבראַכט. אַ־יאָ, קינד?

— גוט, מאַמע! — האָט דאָס טעכטערל אָפּגעענטפערט אַ פריי'ליכע און באַרואיגטע.

און מאַמע און טאָכטער האָבען זיך אוועקגעזעצט צום טיש. זיי האָבען געגעסען און אסתר׳ל האָט פאַר דער מאַמען דערציילט ווי גוט זי האָט פאַרבראַכט דעם גאַנצען טאָג...

# זוכענדיגע

# פאַטער און קינד

אַ דיז, בלאַס צוועלף־יאָריגע מיידעלע, מיט קלוגע פאַרקלערטע קינדערשע אויגעלעך. אַ בלאָנדע און חנ׳עוודיגע, מיט זומער־שפּרענקעלעך, וואָס האָט צוגעגעבן איר בלאַס פּנימ׳ל נאָך מער חן, איז געזעסן אויף אַ באַנק, וואָס פירט צום אַריינגאַנג אין פּאַרק און מיט שטומער פאַרקלערטקייט געקוקט צו איין און דעם זעלבען פּונקט, ווי זי וואָלט אימיצען דאָרט ערוואַרטעט.

עס איז געווען אַרום זיבען פאַרנאַכט, אָבער די זון האָט נאָך אַלץ געגאָסען מיט טאָגיגער ליכטיגקייט. עס האָט זיך גאָר ניט געוואָלט גלויבען, אַז איין אַ שעה אָדער אַ שעה און האַלב אַרום, וועט שוין ניט זיין קיין סימן פון טאָג.

אַנטקעגען אין פּאַרק אויפ׳ן גראָז האָבען זיך קינדערלאַך געשפּילט און געשטיפט. קינדערשע קולות האָבען אָפּגעקלונגען און אַרויסגעזונגען די קינדערשע גליקען און פרייד.

דאָס מיידעלע, וואָס האָט נאָך אַליין אויסגעוויזען ווי אַ קינד, האָט זיך אָבער צו אָט די אַלע קינדערשע שפּילערייען און שטיפע־רייען ניט צוגעקוקט. זי איז געזעסען פאַרטיפט אין זיך, און מיט זיך, גלייך ווי די קינדערשע וועלט וואָלט איר ניט אָנגעגאַנגען. ווי זי וואָלט קיינמאָל ניט געשטיפט און געלאַכט מיט קינדערשען האַרציגען געלעכטער.

אַ טרויער, אַ גרויס־מענטשישער, אַ טיף־פילענדער, האָט פאַרנעבעלט דאָס קינדערשע פּנים, ניט דערלאָזט דורכרייסען זיך קיין שמייכעל...

זי האָט נאָך אַלץ געקוקט צום זעלבען פּונקט. און ווען זי האָט געזען, אַז די זון הויבט שוין אָן צו פאַרגיין, איז זי געוואָרען אומרואיג... אָנגעהויבען קוקען אויפ׳ן קליין זייגעריל, וואָס איז

געוועז ארומגעבונדעז ארום איר דיז הענטעל. טרערעז האבעז זיך איר געשטעלט איז די אויגעז.

נאר אט האט זי דערזעז אנקומעז דעם, אויף וועמעז זי האט געווארט. און זי איז מיט אמאל לעבעדיג געווארעז. אירע אויגעלעך האבעז אויפגעלויכטעז, איר קינדערשע הארץ האט זיך אנגעהויבעז האסטיג צו באוועגעז... מיט פרייד איז זי אים אנטקעגעז געלאפעז, אנגעכאפט פאר די הענט:

— פאפא!

— קינד מיינס!

דער פאטער, וואס האט אויסגעוויזעז צו זייז אלט א יאר עטליכע און דרייסיג, מיט אז אינטעליגענטעז און אויסגעליטענעם פנים, א פארארבייטער, און א פארשמייעטער, האט דאס טעכטערל ארומגענומעז, איר געקושט און געגלעט איבער די האר.

פאטער און קינד האבעז זיך אוועקגעזעצט אויף א באנק.

— נו, האסט זיך היינט פארשפעטיגט, פאפא! — האט דאס קינד געזאגט, ווי מיט א פארוואורף.

— ניט מייז שולד, טעכטערל — האט זיך דער פאטער פארענטפערט — ווייסט דאך, שטענדיג קום איך צו דער מינוט. היינט האב איך ניט געקענט.

— פאר וואס ניט היינט? — האט דאס טעכטערל זיך נאך אלץ גע'ברוגז'ט.

— היינט האב איך געארבייט אווערטיים. פארשטייסט, מייז קינד, די אויסגאבעז ווערעז גרעסער, מוז מעז שווערער ארבייטעז. כדי מעז זאל האבעז פוז וואנעז צו נעמעז.

— פאר וואס עפעס ווערעז גרעסער די אויסגאבעז? — האט דאס קינד ניט געקענט פארשטייז.

— פארשטייסטו, קינד, „דייז" מאמע האט מיר געשיקט א בריוועל, וואו זי ערקלערט מיר, אז זי קעז מיט פופצעז דאלאר א וואך ניט אויסקומעז, דו ביזט שויז, שרייבט זי א גרויס מיידעל, באדארפסט שויז האבעז יעדעז מאל א נייע דרעס, ביזט דאך שויז עפעס א לײדי! — האט דער פאטער מיט שטאלץ ארויסגערעדט צום קינד, — און איר דערלאנגט דער מאמעס בריף.

דאס טעכטערל איז דורכגעלאפען מיט די אויגלאך דעם בריף און געשוויגען...

— נו, איצט זעסטו שוין, קינד, אז מען דארף שווער ארבייטען? — האט דער פאטער ווייטער געדעדט — וויפיל, א שטיינער, פארדין איך דען אין גאנצען שוין אפילו מיט די אווערטיים? דיין מאמע וויל אבער פון דעם ניט וויסען. גלייך ווי איך וואלט געהאט און וויל ניט געבען מער... גלייך ווי איך אליין וואלט ניט באדארפט לעבען... און וואס איז מכח די שיכלעך, וואס איך קויף דיר יעדען מאל, וואס דאס קומט ניט אריין אין רעכענונג?.. און אנדערע זאכען וואס איך קויף פאר דיר?... דאס, זאגט זי, איז ביי איר גארניט... אמת, זי זאגט אזוי?...

— זי זאגט ניט!—האט זיך דאס טעכטערל א בייזער געטאן.

— און אז דו זאלסט ניט גיין מיך זען, זאגט זי אפשר אויך ניט? מיינסט אז איך ווייס ניט, אז זי לאזט דיך ניט גיין מיך זען? רעדט אן אויף מיר פאר דיר... וויל איינפלאנצען א האס אין דיין יונג הערצעלע צו דיין פאטער... ווארפט ארויף די גאנצע שולד אויף מיר... איך בין, הייסט עס, דער גאנצער שולדיגער, און זי איז דאס די גוטע, די וואוילע, די פיינע...

— פאפא, רעד ניט אזוי! — האט זיך דאס קינד געבעטען.

— פאר וואס זאל איך ניט ריידען אזוי?... פארוואס זוכט זי דיר פון מיר צו דערווייטערען... אוועקרייסען פון מיר די איינציגע טרייסט, וואס איז מיר פארבליבען אין מיין עלענטען לעבען? באשער דו ביזט א פארשטענדיג קינד, הערסטו זיך צו איר ניט צו. פארשטייסטו, אז זי איז ניט די גאנצע גערעכטע און איך דער גאנצער אומגערעכטער... אבער, ווען דו וואלסט געווען ניט אזא קלוג קינד, וואלט איך דיר שוין לאנג פארלארען... ווייל וואס ווייסט א קינד דעם אמת? מ׳זאגט ס׳איז אזוי איז אזוי...

— די מאמע זאגט מיר גארניט!...

— יא, פארוואס האט דיר די מאמע א פאר מאל פארהאלטען און ניט געלאזט גיין מיך זען?... איך בין דאמאלסט שיר משוגע געווארען פון הארץ־ווייטאג... עפעס א קלייניגקייט, ניט זען מיין שיין און קלוג טעכטערל! ווען האב איך אויף דער וועלט

אַ חוץ דיר ?... ביזט דען אַ קינד? ביזט דאָך אַ גרויסער מענש... מ׳קען מיט דיר ריידען ווי מיט אַ חבר... וועסט מיר גלויבען, מיין קינד, אַז עס גייען אוועק טעג מיט נעכט, וואָס איך רעד מיט קיינעם ניט אַ וואָרט... איך בין אַזוי ווי שטום... ניט איך וויל ריידען און ניט איך האָב מיט וועמען צו ריידען. איז ווען איך דערזע דיר, ווערט מיר ליכטיג אין די אויגען... איך רייד פאַר דיר אויס מיין האַרץ, ווי פאַר מיינם אַ גלייכען... ווען דו וואָלסט וויסען, קינד, ווי איך פיל...

דער פאָטער איז אַנטשוויגען געוואָרען און געבליבען זיצען פאַרטראַכט...

דאָס גאַנצע לעבען, די הייראַט, און נאָכדעם דאָס צוגיין זיך, האָבען זיך ווי שנעל־לויפענדע בילדער פאַרבייגעטראָגען דורך זיין געדאַנק.

אָט איז אַרויסגעשוואומען איין בילד, אָט אַ צווייטע... קיין קלאָרקייט אין דעם בילד האָט ער אָבער ניט געזען... בילדער אָפּגעהאַקטע, פאַרטונקעלטע און פאַרפּלאָנטערטע, ווי דאָס גאַנצע לעבען זיינס איז געווען פאַרפּלאָנטערט... און פּלאָנטערענדיג זיך האָט ער זיך אַריינגעפּלאָנטערט אין זיין אומגליקליכע הייראַט...

און קיין גליק אין לעבען האָט ער נאָך קיינמאָל ניט געהאַט...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

דאָס קינד איז געזעסען אַ שטילע, אַ פאַרטראַכטע... פון וואָס קען אַזאַ קינד טראַכטען? געוויס פון דעם, אַז זי איז דאָך דאָ גאָרניט שולדיג... וואָס גייען איר אָן אַלע חשבונות פון די גרויסע... פון פאָטער מיט דער מוטער.. אַבי איר איז ניט גוט.. איר היים איז צושטערט, איר קינדערשע פרייד איז פאַר׳סמ׳ט... זי איז אַ לעבעדיגע יתומה... — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

מיט אומעטיגע אויגעלעך האָט זי געקוקט אויפ׳ן פאָטער... באַמערקט די טיפע קנייטשען וואָס האָבען זיך אוועקגעלייגט אויף זיין פּנים... דעם אומעט, דעם טרויער אַרום זיינע אויגען... געהערט זיינע שטילע זיפצען....

איר קאָפּ איז פּלוצלונג אוועקגעפאַלען אויפ׳ן פאָטער׳ס ברוסט

אירע קליינע קינדערשע אקסלען האבען געצוקט, זיך געוואָרפען, ווי אין קאַנוואולסיע... אירע אויגען זיינען געווען אריינגעגראָבען אין פּאַטער'ס קליידער... אַ פאַרשטיקטער שלוכצען האָט זיך געריסען און זיך דורכגעטראָגען צום פאַטער'ס אויערען...

דער פאַטער האָט איר געהאַלטען ארומגענומען, שטום אָן ווערטער איר געגלעטּ און באַרואיגט... געקושט אירע האָר, אירע הענטלעך, איר אָפּגעגעבען די גאַנצע צערטליכקייט, וואָס האָט זיך אָנגעקליבען אין זיין פאַרבענקטער פאַטער־הארץ...

עס האָט גענומען אַ לענגערע צייט ביז דאָס קינד האָט זיך באַרואיגט.

אויסגעוויינט די אויגעלעך, איז דאָס קינד פרייליכער געוואָרען... אָנגעהויבען צו ריידען גאָר אַנדערע זאכען... אים דערציילט, ווי זי לעבט און פאַרברייננגט די צייט. ווי די מאַמע האָט איר געמאַכט אַ נייע ווייסע דרעס צו איר „גראַדואיישאָן" און ווי שיין די דרעס האָט אויף איר אויסגעזען.. און אַז נעקסטע וואָך גייט זי צו אירע אַ חבר'טע אויף אַ „פּאַרטי", האָט זי שוין אָבער פאַרגעסען באַלד צו שפּילען אויף דער פּיאַנאָ, ווייל זי האָט שוין לאַנג קיין לעסאָנס ניט גענומען...

— טאַ פאַרוואָס נעמסטו טאָקע ניט קיין לעסאָנס ? — האָט זיך דער פאַטער אָנגעכאַפּט — כ'האָב דאָך דיר געזאָגט, אַז דו זאָלסט נעמען פּיאַנאָ לעסאָנס און איך וועל צאָלען פאַר די לעסאָנס.

— מען דאַרף ניט ! — האָט דאָס קינד מיט געפיל ארויסגערעדט — האָסט דאָך ניט צו באַצאָלען !

— ס'איז אַלרייט ! נעם לעסאָנס, זאָג איך דיר, ס'וועט שוין זיין ! וועט מען ארבייטען נאָך אַ שטונדע אָווערטיים. פאַר דיר איז מיר קיין זאַך ניט שווער ! — האָט דער פאַטער באַפעלעריש ארויסגערעדט.

— גוט, איך וועל שוין נעמען ! — איז דאָס טעכטערל געווען צופרידען.

ס'איז שוין געווען פינסטער.

פאַרלעך האָבען פאַרבייגעשלייכט אַהין און צוריק, געפירט צווישען זיך הארציגע געשפּרעכען, זיך געקוקט איינע די אַנדערע

אין די אוינען און גאר אנגעקוואלען פון גאט'ס וועלט, וואו אפילו אין דער פינסטערניש זיינען דא אזוי פיל ליכטיגע מינוטען...

ביים שיין פון עלעקטרישען ליכט, וואס איז געפאלען אויף דער באנק, וואו פאטער און קינד זיינען געזעסען, האט עס אויס־געוויזען ווי א פאר געליבטע וואלטען געזעסען צוגעטוליעט איינע צו די אנדערע...

— איך דארף שוין גיין אהיים! — האט זיך דאס קינד פלוצלונג א כאפ געטאן — די מאמע וועט ניט וויסען וואס איבערצוקלערען.

פאטער און קינד האבען זיך אויפגעהויבען פון זייערע ערטער און געשלאסען האנט אין האנט זיינען זיי מיט א פרייליכען און באלעבטען געמיט אוועק איבער'ן ברייטען וועג, וואס פירט צו איר הויז...

# זיין פרוי׳ס שוועסטער

גרינשפאַן איז געשטאַנען ביים שיף און מיט אומגעדולד ערוואַרטעט זיין שוועגערין אסתר, וועלכע האָט באַדאַרפט אַנקומען פון דער אַלטער היים.

ער איז געווען אַנגעטאָן אין זיינע בעסטע קליידער, אָרום־געוואַשען און אָפּגעראַזירט, וואָס האָט אים געמאַכט אויסזען פיל אינגער ווי ער איז אין אמת׳ן געווען.

ער האָט געקוקט אין דער אומענדליכער ים־ווייטקייט און געטראַכט וועגען דעם, ווי איבעראַשט זיין שוועגערין וועט ווערען פון זיין איצטיגען אויסזען און שטאַנד. ס׳וועט זיך איר גאָרניט וועלען גלויבען, אַז דאָס איז ער, דער זעלבער, וועמען זי האָט געקענט פינף־און־צוואַנציג יאָר צוריק, דעמאָלסט ווען ער איז אָראָפּגעקומען זען איר שוועסטער חנה, מיט וועלכער מען האָט אים דאַן גערעדט א שידוך.

ער איז דאַן אַלט געווען פיר־און־צוואַנציג יאָר, א מאָגערער, מיט אַן אָפּגעצערט פּנים, א שעמעוודיגער, און ניט־זיכערער... האָט אויסגעוויזען אָרים און דערשלאָגען.

חנה, וועלכע איז שפּעטער געוואָרען זיין פרוי, איז געווען ניט קיין איבעריגע שיינהייט, כאָטש א גוטע און א וואוילע. פאַרליבט אָבער איז ער אין איר ניט געווען. ליב געקראָגען האָט ער דאַמאָלסט גאָר איר שוועסטער. ער האָט עס אָבער קיינמאָל אויף זיינע ליפּען ניט אַרויפגעבראַכט, ווייל ער האָט גוט געוואוסט, אַז ער וועט זיך נאָר נאַריש מאַכען, ער וועט אסתר׳ן ניט קריגען.

אסתר איז געווען א שיין יונג מיידעל, א פריילֿיכע, מיט א גוטען מזל. אַלע אין הויז האָבען איר ליב געהאַט, זי האָט עס געוואוסט, און האָט פון זיך שטאַרק געהאַלטען. די שענסטע, די רייכסטע יונגעלייט האָבען זיך צו איר גע׳שדכנ׳ט.

חתונה געהאט האט זי מיט א רייכען געשעפטסמאן, געוואוינט און געלעבט אויף א רייכען שטייגער, פון זיך געבלאזען, און מיט אים, גרינשפאנ'ען, וואס האט נאך דער חתונה מיט איר שוועסטער געלעבט זייער ארים, זיך געהאלטען פון דער ווייטען.

אפמוטשענדיג זיך א פאר יאר און ניט זעענדיג פאר זיך קיין בעסערע צוקונפט, האט ער ווי־עס־איז צונויפגעקליבען אויף הוצאות און מיט זיין פרוי אוועקגעפארען קיין אמעריקע.

אויף די פיר־און־צוואנציג יאר וואס ער איז אין אמעריקע האט ער זיך ניט צו באקלאגען. ער האט זיך דא גאנץ פיין ארויפגעארבייט, איז רייך, האט דריי פיינע קינדער, פון וועלכע איין טאכטער האט שוין חתונה געהאט. ווען עס וואלט אים נאר ניט געטראפען דער אומגליק מיט זיין פרוי, וואלט אים שוין געווען גאר גוט.

זיין פרוי'ס טויט איז פאר אים געווען אן אמת'ער אומגליק. ער איז טאקע ניט געווען אין איר פארליבט, זי איז אבער געווען א גוטע פרוי צו אים און א געטרייע מאמע צו די קינדער און זי האט זיי איצט אלעמען אויסגעפיילט.

נאר אט האט ער פלוצלונג דערהאלטען א בריף פון זיין שוועגעריןן, אין וועלכען זי שרייבט אים, אז זי איז דורך דער מלחמה רואינירט געווארען, איר מאן איז פון הארץ־ווייטאג גע־שטארבען, זי איז געבליבען אן א היים און האט ניט פון וואנען א טאג איבערצולעבען. קיין קינדער האט זי מיט אים ניט געהאט און זי איז עלענט ווי א שטיין.

זי גיט צו, אז זי האט אים פון איר אומגליק ניט געוואלט שרייבען, און בעטען שטיצע אודאי ניט, ווייל זי האט זיך די גאנצע צייט געהאלטען פון זיי פרעמד, זיך אפילו ניט דורכגע־שריבען, איצט אבער האט זי ערגעץ אויסגעפונען זיין אדרעס און שרייבט אים, ווייל זי האט קיין אנדער ברירה ניט... דאס איבע־ריגע לאזט זי צו אים...

איר בריף, כאטש מיט א ווענדונג נאך שטיצע, איז געווען געשריבען אין דעם שטאלצען, אנגעצויגענעם טאן פון איינער, וואס איז נאך אלץ ניט געפאלען ביי זיך, און וואלט זי זיך געקענט

העלפֿען וואָלט זי צו אים, דעם היימישען שנאָרער, ניט געשריבען...

ער האָט געלעזען איר בריף און עפּעס אַן אומבאַוואוסטע פֿרייד האָט אים אַרומגעכאַפּט. אַ פֿרייד ניט פֿון נקמה־געפֿיל, נאָר פֿון אַ געפֿיל וואָס איז יאָרען־לאַנג געלעגען באַהאַלטען טיף בּיי אים אין האַרצען וועלכען ער האָט ביז איצט גאָר מורא געהאַט אַפּילו אָנצורירען — אַ געפֿיל פֿון לאַנג געגאַרטער ליבע צו איר.

איצט איז אָט דער געפֿיל אַרויסגעשפּרונגען פֿון׳ם באַהעל־טעניש ווי אַ געפֿאַנגענער וואָס איז יאָרען־לאַנג פֿאַרשפּאַרט געווען אין תּפֿיסה, אַ לויכט געטאָן פֿאַר אים אין העלע זונען קאָלירען, זיך צוטאַנצט און צוזונגען מיט דעם געזאַנג פֿון הונדערטער פֿויגעלאַך ביים אָנקומען פֿון׳ם פֿרילינג.

פֿרילינג איז מיט אַמאָל געוואָרען אין זיין האַרץ: אין׳ם האַרץ, וועלכע האָט שוין איבערגעלעבט באַלד פֿופֿציג פֿרילינגען, זומערען און הערבסטען; דער ווינטער איז שוין לעבען אים גע־שטאַנען גרייט מיט זיין אָנגסטליכער גרויקייט.

ער האָט זיך מיט אַמאָל ווידער דערפֿילט יונג, און ס׳איז פֿאַרשוואונדען די מחיצה פֿון פֿינף־און־צוואַנציג יאָר, ווען זיין ערשטער בליק איז געפֿאַלען אויף דער שטאָלצער, שיינער אסתּר, ביז איצט.

איצט איז ער ווידער יונג, און ווידער איז זיין האַרץ אַרומ־געכאַפּט געוואָרען מיט דעם אַלט־יונגען פֿאַרלאַנג — מיט ליבע צו זיין שוועגעריז.

* * *

נאָך אַ קורצער דורכוועקסלונג פֿון בריף איז באַשטימט געוואָרען זי זאָל אַריבערקומען צו אים אין אַמעריקע, וואו זיי וועלען הייראַטען און זי וועט פֿאַרנעמען איר שוועסטער׳ס פּלאַץ אַלס מוטער פֿון אירע קינדער.

---

די שיף איז שוין געווען ניט ווייט פֿון׳ם ברעג.

ווי אַ ים־פֿויגעל האָט זי זיך געטראָגען איבער דער ווייטער וואַסער־פֿלאַך, זיך געהויבען אַרויף און אַראָפּ איבער די שוימיגע ים־כוואַליעס.

אסתר איז געשטאַנען ביים פֿאַרענץ פֿון'ם דעק אַן אומעטיגע, אַ פֿאַרזאָרגטע, געטראַכט וועגען דעם וואָס זי, די אַמאָליגע רייכע, שיינע אסתר, וועט זיך באַלד טרעפֿן מיט איר שלים־מזל'דיגן שוואָגער, מיט וועמען אומשטענדען צווינגען איר צו הייראַטען. און זי האָט מיט גרוים אַנגסט ערוואַרטעט די מינוט פֿון זייער באַגעגעניש. — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

די שיף איז צוגעקומען צום ברעג.

גרינשפּאַנ'ס יעדער נערוו איז געווען אַנגעצויגען. אַ ניי לעבען האָט צו אים אַרונטערגעוואָונקען פֿון שיף, אַ באַנייט לעבען מיט דער, נאָך וועמען ער האָט אַלע יאָרען אין דער שטיל געבענקט.

יעדער מינוט האָט אים אויסגעוויזען אַ יאָר. ער האָט זיך ניט געקענט דערוואַרטען ביז די פּאַסאַזשירען וועלען אַרונטער־קומען. ער האָט זיך דורכגעשטופּט דורכ'ן עולם נאָענט צום שיף, און דורך זיינע פֿאַרגרעסערונגס־גלעזער גענומען אַרויספּוקען צום דעק, געזוכט דעם שיינעם פּנים פֿון זיין באַליבטער אסתר.

די פּאַסאַזשירען פֿון צווייטען קלאַס האָבען איינע נאָך די אַנדערע פֿאַרלאָזען די שיף, אויפֿגעזוכט די נאָענטע און ליבע, וועלכע האָבען געוואַרט אויף זיי, געפֿאַלען איינע די אַנדערע אויף די העלזער, געקושט, געהאַלזט.

גרינשפּאַן איז ווי אַ ווילדער אַרומגעלאָפֿען צווישען עולם. געזוכט דאַ, דאָרט, ער האָט אָבער אסתר'ן אין ערגעץ ניט באַמערקט. ביסלעכווייז זיינען אַלע זיך צונאַנגען און ער, אַ פֿאַרצווייפֿעלטער, איז געבליבען שטיין אַליין. אומעטיג און ענטוישט, טראַכטענדיג אַז עפּעס האָט מיט זיין שוועגערין פּאַסירט. מעגליך, אַז זי איז אפשר צוליב אירגענד וועלכע אורזאַכע פֿאַר־האַלטען געוואָרען אויף יענער זייט ים.

מיט אַמאָל האָט ער באַמערקט ווי אַן עלטערע, שווערע, פֿולע אידענע שאַרט זיך צו אים. שלעפּענדיג אין אירע הענט אַ גרויסען טשעמאָדאַן. צוקומענדיג צו אים איז זי שטיין געבליבען און עפּעס געוואָלט פֿרעגען, אָבער אַזוי שנעל ווי זי האָט אויף אים אַ קוק געטאָן, האָט זי ווי ניט מיט איר שטימע אויסגערופֿען:

„שלמה, ס'איז דאך שלמה! און איך האב זיך ארומגעדרייט און דיך געזוכט".

זי איז געווען אנגענעם איבעראשט צו דערזען גאר אן אנדער שלמה'ן, ווי זי האט זיך די גאנצע צייט פארגעשטעלט. א שיינער, פארהעלטניסמעסיג יונגער, רייך־געקליידעטער מאן איז געשטאנען פאר איר.

א געפיל פון פרייד האט איר ארומגעכאפט.

— נו, וואס שטייסטו, שלמה, אזוי שטיל? פארוואס זאגסטו גארנישט? פרייסטו זיך גארנישט מיט דיין גאסט? — האט אסתר ענטוישט פון איר שוואגער'ס קאלטער אויפנאמע געפרעגט.

גרינשפאן האט זיך ניט גערירט פון ארט, ווי א פאראליזירטער איז ער געשטאנען און געקוקט אויף דער פרעמדער אלטער אידענע, וואס רופט אים „שלמה" און געפילט א ווידערגעפיל אין אלע זיינע גלידער.

„איז דאס די אסתר, וועלכע איך האב אלע מיינע יארען געליבט?" האט ער מיט וויי געטראכט און געפילט ווי א חלום. אפשר דער זיסטער חלום פון זיין לעבען איז פאר אים פלוצלונג אפגעשטארבען.

דער פרילינג אין זיין הארצען איז מיט אמאל פארגאנגען.

# נאָכ'ן גט

ס'איז געווען אין אַז אָוונט נאָכדעם ווי אייבראַם האָט באַקומען אַ געזעצליכע שיידונג פון זיין פרוי.

מיט'ן גט אין קעשענע האָט ער זיך אַרומגעדרייט איבער די גאַסען פון דער גרויסער, קאָכעדיגער שטאָט און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט זיך; געטראַכט וואו און צו וועמען אַריינצוגיין פאַרברענגען דעם אָוונט.

ערשט ניט לאַנג האָט ער נאָך געהאַט אַ היים וואו צו קומען. אַפילו ניט אַזאַ זיסע היים, אָבער פאָרט אַ היים מיט איינגעאָרדענטער און איינגעפונדעוועטער באַלעבאַטישקייט. איצט איז ער עפּעס געבליבען הענגען אין דערלופטען.

אמת, ער איז באַפרייט געוואָרען פון זיין אומגליקליך פאַמיליען־לעבען, וואָס איז פינף יאָר אויף אים געלעגען ווי אַ באַרג און אים שווער געדריקט. אודאי איז ניטאָ נאָך וואָס צו בענקען, טרויערען. אָבער פרייען זיך איז ניטאָ מיט וואָס. זיין לעבען איז סיי ווי איבערגעריסען געוואָרען.

איז אים עפּעס ניט זיס, ניט ביטער, נאָר סתם קאַלעמוטנע אויפ'ן האַרצען. אין אַזעלכע מינוטען איז דער בעסטער מיטעל זיך צו פאַרטומלען, פאַר'שיכור'ן... אָבער מיט וואָס, אַז קיין טרינקער איז ער ניט, און קיין קאָרטען שפּילער אויך ניט. און אַריינגיין פאַרברענגען צו זיינע נעכטיגע הויז־פריינט קען ער אונטער די אומשטענדען אויך ניט, — עס וועט זיך אָנהויבען אַ סדרה מיט פראַגען, וואָס ניט ער וויל, ניט ער קאָן פאַרענטפערען...

ער האָט שוין געהאַלטען אין אַריינגיין אין אַ מואַווי־טעאַטער, ווי ער טוט עס די לעצטע צייט, ווען ער געפינט זיך אין אַ געפרעסטען געמיטס־צושטאַנד. איז אים איינגעפאַלען ער זאָל אפשר גאָר אַריבערפאָרען צו פאַניע'ן, זיינע אַ גוטע באַקאַנטע פון אַמאָל. ער איז שוין טאַקע ביי איר לאַנג ניט געווען. — — —

פאניע איז א יונגע און שיינע ווייבעל, וועלכע האט זיך געגט מיט איר מאן, ווייל זי האט א קורצע צייט נאך דער חתונה זיך דערוואוסט, אז איר מאן איז איר אומטריי. זייט דאן האט זי אלע מענער געהאסט . . . ניט געהאט צו זיי מער קיין ברעקעל צוטרויען . . . אויב א מאן האט געקאנט פאלש זיין צו איר, אזא יונגע און שיינע, מעגען זיי אלע גיין צום טייפעל!

זי איז אבער ניט געווען פון די פרויען, וועלכע קענען זיך איינגאנצען אפזאגען פון מענער געזעלשאפט, אפילו ווען זי זאל וועלען. ס׳איז אודאי שלעכט מיט זיי, ס׳איז אבער נאך ערגער אן זיי.

האט פאניע ביי זיך אפגעמאכט, אז זי וועט זיך שוין מיט זיי, איבערהויפט מיט די פארהייראטע מענער, אפרעכענען אויף איהר אייגענעם פרויען־שטייגער.

מיט אלע אירע פרויען־מיטלען האט זי זיי געזוכט ארייננצור־ציען אין איר נאענטקייט, ברייננגען זיי צו א שטופע ווען זיי זיינען געלעגען לײדענשאפטליכע ביי אירע פיס. דאן, מיט א גאליק גע־לעכטערעל זיי אפשטויסען, אויסרופענדיג מיט טריאומף:

— גייט, איר זייט ניט בעסער איינער פאר׳ן אנדערען! ס׳איז ניטא קיין איין רעכטער מאן צווישען אייך! אלע, אלע, זייט איר פארדעטער צו אייערע אייגענע פרויען! . . .

און ס׳איז איר ניט אנגעקומען שווער די מענער צו פאר־נארען. זייענדיג יונג, שיין, פול מיט לײדענשאפטליכען גלי און אימפעט, האט זי זיי לייכט געקאנט פארפירען. ניט איין פא־מיליען־טראגעדיע האט זיך צוליב איר אפגעשפילט.

דער איינציגער, וועמען עס איז איר ביז היינט ניט געלונגען ארייננצוציען אין איר טייפעלשען שפיל, איז געווען אייבראם, וועמען זי האט נאך אלס מיידעל שטארק ליב געהאט און געדענקט, אז זיי וועלען הייראטען. געהייראט האט ער אבער מיט אן אנ־דערע, פארדריסט עס איר טאקע ביז היינטיגען טאג.

די ערשטע פאר יאר, וואס אייבראם איז געווען פארהייראט, האט זי אים אפילו קיין איינמאל ניט געזען; ווי ער וואלט איר מיט א כיון אויסגעמידן. נאכדעם האט זי זיך יא מיט אים א

פּאָר מאָל באַגעגנט, מיט אים גערעדט, אים אַפילו איינגעלאַדען צו קומען צו איר אין הויז אַריין. ער איז אָבער קיין איינמאָל ניט געקומען.

ערשט אַ פּאָר יאָר שפּעטער האָט זי אים צופעליג באַגעגנט און אים ווידער אַמאָל איינגעלאַדען צו קומען צו איר אין הויז. דאָס מאָל איז ער דוקא יאָ געקומען, אָבער . . .

ער איז אָפּגעזעסען שטונדען לאַנג, גערעדט, געלאַכט, אָבער ניט פון'ם אָרט . . . זי האָט אָנגעווענדעט אַלע אירע מיטלען אים צו פאַר'שיכור'ען, צוברעכען אין אים די ליידענשאַפט; געווען גרייט זיך אַפילו אים איבערצוגעבען, נאָר ער זאָל זיך פאַרלירען, אויפהערען צו זיין דער געטרייער פאַמיליען־מאַן . . . אירע אַלע אָנשטריינגונגען האָבען אָבער ניט געהאָלפען — ער איז געבליבען זיצען אַ רואיגער, טרינקענדיג זיין טיי מיט צובייסען.

אוועקגעגאַנגען איז ער מיט דער זעלבער רואיגקייט און פיינער באַנעמונג, ווי ער איז געקומען, איבערלאָזענדיג איר אַן אומבאַפרידיגטע, אַ צורייצטע.

אודאי האָט זי אים דאַן געהאַסט, באַוואונדערענדיג צו דער זעלביגער צייט זיין שטאַרקייט, זיין וואונדערבאַרען קאָנטראָל איבער זיך. און זי האָט זיך עס בלויז געקענט ערקלערען מיט דעם, אַז ער מוז אין זיין פרוי זיין שטאַרק פאַרליבט און ער וויל איר ניט ווערען אומטריי . . . און דאָס האָט איר שטאַרק גענערגערט און וויי געטאָן.

„הייסט עס — האָט זי מיט פאַרדרוס געטראַכט — אַז זי האָט פאַרשפּילט. עס איז פּאַרט פאַראַנען אַן ערליכער און געטרייער מאַן. און ווי איר אויף צופוקעניש איז עס דוקא אייבראַם, וועמען זי האָט ליב. און זי, זי איז אַזוי מיאוס אַריינגעפאַלען מיט אַ מאַן, וואָס האָט איר אַזוי שנעל נאָך דער חתונה פאַרראַטען. איז עס ניט אַ מאָדנע צו להכעיס שפּיל פון לעבען? זי וועט זיך ניט באַרואיגען ביז זי וועט אים אויך אַריינציען אַט אין דער שפּיל. זאָל זי נאָר האָבען כאָטש נאָך איין געלעגנהייט.“

זייט דאַן איז אָבער אייבראַם צו איר מער ניט געקומען.

ווען דער טעלעפאָן האָט געקלונגען און פאַניע, נעמענדיג דעם רעסיווער אין האַנט האָט דערהערט אייבראַמ'ס נאָמען, איז זי געווען איבעראַשט — אויף אַזאַ פּלוצלונגען באַזוך האָט זי זיך ניט גערעכנט.

— כ'וועל באַלד זיין אין אייער געגענט, וועל איך אַרויפקומען צו אייך — האָט ער צו איר געזאָגט דורכ'ן טעלעפאָן.

— איר זייט ביי מיר שטענדיג אַן אָנגענעמער גאַסט — האָט זי אָפּגעענטפערט, קוים איינהאַלטענדיג איר איבעראַשונג.

פאַניע איז גלייך געוואָרען באַשעפטיגט מיט'ן צוגרייטען זיך אים צו באַגעגענען. דאָס מאָל נאָך מער ווי אַלע מאָל האָט זי געוואָלט אויסזען באַזונדערס שיין און רייצענד. זי האָט זיך אָנגעטאָן אין איר שענסטער רויט-דעקאָלטירטער קלייד, באַהאַנגען איר האַלז און אויערען מיט בליצענדע קאָלירטע קאָרעלען און אויערינגלעך, אַזוי אַז אַלץ אויף איר זאָל רופען, רייצען און וועקען די מאַנסבילשע בלוטען . . .

ווען זי איז פאַרטיג געוואָרען מיט איר טואַלעט און זיך באַטראַכט אין שפּיגעל, איז זי מיט זיך אַליין געווען צופרידען — אַזוי שיין און רייצענד האָט זי אויסגעזען.

דערנאָך האָט זי גענומען גרייטען צום טיש, אוועקגעשטעלט וויין און אַלערליי זיסע און געשמאַקע צובייסעכצען; אפילו בלומען האָבען ניט געפעהלט אויפ'ן טיש.

„הייגט!" איז איר דורכגעלאָפען אַ געדאַנק, און אירע הענט האָבען זיך צוזאַמענגעלייגט ווי ביי אַ פעסטען באַשלוס, און אירע מויל-ווינקלען האָבען נערוועז אַ ציטער געטאָן . . . — — —

עס האָט זיך דערהערט אַ קלונג.

אייבראַם איז אַריינגעקומען מיט'ן געוויינליכען שמייכעל אויף זיין געזיכט, עס איז ניט געווען אויף אים צו דערקענען, אַז עפּעס איז געשען אין זיין לעבען, וואָס ווערט געוויינליך באַצייכענט אַלס אַ זייער ערנסטער שריט: אַ שריט, וואָס קערט מיט איין מאָל איבער אַלץ וואָס מען האָט יאָרענלאַנג אויסגע'חלום'ט — דער חלום פון הייראַט און גליק.

— אַ, אייבראַם! — האָט זי אויף אַ היימישען אופן צו אים

א זאג געטאן, צו מאכן אים פון דער ערשטער מינוט פילן נאענט און היימיש — עס פרייט מיך זייער אייער באזוך; איר קומט אזוי זעלטן . . . הפּנים אז מען האט ליב די פרוי, איז מען שטענדיג פארנומען מיט איר — האט זי לייכט און שפּאסיג אים פארגעווארפן.

— נו, יא . . . כ׳מיין . . . וואס איז דען דער אונטערשייד?

אלץ איז באגרייפענד און אינטערעסאנט — האט ער אפגעענט־פערט אין א שפּראך, וואס מען האט געקענט אויסטייטשן אהין און אהער, אדער ניט אהין און ניט אהער.

— זיצט פריינט, זיצט! — האט זי אים צוגעפירט צו דער ווייכער סאפע, אויף וועלכער עס זיינען געלעגן אלערליי קאלירטע זיידענע קישעלאך און פון ווינקעל פון סאפע האט זיך דורכ׳ן אבאזשור דורכגעריסען א טונקעל פאר׳חלומ׳טער שיין, וואס האט אנגעפילט דעם צימער מיט א פאר׳חלומ׳טע ראמאנטישע אטמא־ספערע.

זי האט זיך אוועקגעזעצט נאענט לעבן אים און ארייקוקענ־דיג אים מיט ליבשאפט אין די אויגען אריין, ארויסגערעדט:

— איר ווייסט, כ׳האב נאך אייך געבענקט.

ער איז געבליבן זיצען ווי ניט אים מיינט מען עס, זיך געשפּילט מיט די קישעלעך, איבערגעלייגט זיי פון איין ארט אויפ׳ן אנדערן, ארויסגענומען א סיגארעט און פארויכערט.

— איהר וועט טרינקען א ביסעל ווייץ? — האט זי אים פארגעשלאגען, באמערקענדיג אז ער איז אין זיין פולער ניכטער־קייט, און ס׳וועט אים שווער זיין צו בויגען.

— מיט פארגעניגען! — האט אייבראם געענטפערט, דער־פילענדיג א ברענענדיגען דורשט אט נאך דעם געטראנק, ווי נאך קיינמאל ניט פריער.

זי האט אים דערלאנגט א גרויסע גלאז מיט וויין, וועלכע אייבראם האט מיט איינמאל אויסגעטרונקען.

— איר טרינקט היינט גערן וויין — האט פאניע מיט ענט־ציקונג אויסגערופען — איר מוזט היינט זיין זייער גוט אויפ־געלייגט.

— א, זייער, א גרויס גליק האט מיך געטראפען . . . — האט ער געענטפערט, אצי טוענדיג שטארקער פונ'ם סיגארעט.

— אזוי, א גרויס גליק! מעג איך אפשר אויך וויסען פון אייער גליק און זיך מיט אייך מיטפרייען — איז זי געווארען צו אים צוגעלאזענער.

— ניט איצט . . . אן אנדערש מאל וועל איך עס אייך דערציילען . . . איצט וויל איך טרינקען, איר פארשטייט, א סך טרינקען פאר גרויס גליק . . .

— גוט, טרינקט, טרינקט, אייבראם, וויפיל אייער הארץ גלוסט; ניט אפט מאכען זיך אין לעבען גליקען.

אייבראם האט אויסגעטרונקען נאך אמאל.

— און איצט טרינקען מיר צוזאמען! — האט פאניע אנגע־נאסען נאך א פאר גלעזער.

— פאר אייער גרויס גליק — האט פאניע געדריקט זיין האנט און אויסגעטרונקען.

— יא, פאר מיין גרויס גליק . . . — האט איר אייבראם נאכגעזאגט, שוין אין דער אמת'ן אביסעל אויפגעלעבט, א שטארקען דריק טוענדיג איר האנט.

נאך קיינמאל האט אייבראם ניט געהאט אזא פארגעניגענדיגען געפיל, דריקענדיג א פרוי'ס האנט, ווי איצט; נאך קיינמאל האט ער זיך ניט גענויטיגט אין א ליבען, פריינטליכעןווארט, ווי איצט. און נאך קיינמאל האט ער זיך אזוי ניט גענויטיגט און געגארט צו זיצען אין א ליבען היימישען ווינקעל ווי איצט, ווען ער איז פלוצלונג ווידער געווארען א נע־ונד'ניק, אן א היים. אלץ, אלץ האט אים דא אויסגעוויזען אזוי ליב און היימיש, דער שיינער, אויסגעפוצטער צימער, דער צוגעגרייטער טיש, די ווייכע סאפע, די קישעלעך, דער רויטער אבאזשור, און זי . . .

ער האט געקוקט אויף איר, ווי זי איז געשטאנען ביים שפיגעל און זיך פאררירכט אירע האר, און געטראכט, אז זי ווייזט אויס וואונדערליך שיין, און ס'האט אים געוואונדערט פאר וואס ער איז ביז איצט געווען אזוי גלייכגילטיג צו איר.

„און וואס אייגענטליך וואונדערט ער זיך — האט ער וויי־

טער געטראַכט — האָט ער דען ניט געהאַט מיט זיך אַן אָפּמאַך, אַז אַזוי לאַנג ווי ער וועט „שטיין" מיט זיין פרוי, זאָל ער איר ניט ווערען אומטריי? איצט איז עפּעס אַנדערש, איצט קערט ער זיך מיט זיין פרוי גאָרניט אָן, זיי זיינען פרעמדע, און ער מעג טאָן וואָס ער וויל.

„און פאַר וואָס טאָקע ניט בלייבען וואוינען מיט איר, פאַניע'ן, אפילו מיט איר חתונה האָבען? דאָ איז דאָך אַזוי ליב און אַנגענעם.

„אָט האָט זי דאָך אים ביי זיין אַריינקומען אַליין געזאָגט, אַז זי האָט נאָך אים געבענקט, הפנים זי האָט אים נאָך היינט אויך אַביסעל ליב.

„מ'עט זען"... — — — — — — — — — — — — — — —

— איר ווייזט היינט אויס אַזוי פאַרטראַכט — איז זי צו אים צוגעגאַנגען און אַרויפגעלייגט אירע וואַרימע, ווייכע הענט אַרום זיין האַלז.

ער האָט אַ שטילען ציטער געטאָן.

און ווען זי האָט באַמערקט, אַז ער איז דאָס מאָל ניט דאַגעגען אירע לאַסקעס, האָט זי זיך אַוועקגעזעצט נאָענט לעבען אים, מיט ביידע הענט אַרומגענומען זיין האַלז און צודריקענדיג אים שטאַרק צו זיך מיט איר גאַנצער גליענדער ליידענשאַפט אַריינגעגראָבען אירע ליפּען אין זיינע... — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

זי איז געשטאַנען אַנטקעגען אים און געלאַכט מיט איר גאַלינגען גילעכטער און געשריען מיט טריאומף:

— גייט, איר זייט אַלע ניט בעסער איינער פאַר'ן אַנדערען. ס'איז ניטאָ קיין איין רעכטער מאַן צווישען אייך, פריער אָדער שפּעטער מוזט איר ווערען פאַלש צו אייערע פרויען!...

— וואָס מיינט איר מיט דעם? איז ער געשטאַנען און איר אַנגעקוקט אַ בלייכער ניט פאַרשטייענדיג וואָס דאָ קומט פאָר.

— וואָס איך מיין? כאַ־כאַ! ווי אומשולדיג איר זייט, אַליין ווייסט איר ניט, אַז איר, אַלע מענער זיינען פאַרעטער צו זייערע פרויען? אָט נעמט אַ שטייגער אייך אַליין. כלומר'שט אַ געטרייער

מאַן, וואָס האָט כלומר׳שט ליב זיין פרוי, און אַנטלאָפן פאַר מיר ווי פאַר׳ן מלאך־המות, איר געדענקט לעצטענס, ווען איר זייט דאָ געווען, אפילו אַנרירען האָט איר זיך ניט געלאָזט און מיט אַמאָל... כאַ־כאַ־כאַ! האָט זי זיך טיפליש ווילד צולאַכט — שעמען מעגט איר זיך צו פאַרראַטען אייער געזעצליכע פרוי!

אייבראַם האָט אָנגעהויבען צו באַגרייפען וואָס דאָ קומט פאַר און אַוועקשטעלענדיג זיך אַנטקעגען איר, מיט אַ שטאָלצען אויפ־געהויבענעם קאָפּ אַריינקוקענדיג איר גלייך אין די אויגען, האָט ער סאַרקאַסטיש אַרויסגערעדט:

— אַזוי איז דאָס, הייסט עס, אייגענטליך געווען אייער צוועק, מיך צו באַזיגען, איבערצייגען מיר, אַז איך בין ניט קיין געטרייער מאַן צו מיין פרוי. אויב דאָס איז געווען אייער צוועק, מוז איך אייך זאָגען, אַז איר האָט אייער ציל ניט דערגרייכט, איך בין מיין פרוי געווען בוכשטעבליך געטריי ביז היינט.

— ביז היינט... אודאי ביז היינט... וואָס גייט מיר אָן אייער נעכטען! האָט זי ניט אויפגעהערט מיט טריאומף צו לאַכען — דער פאַקט אָבער איז, אַז היינט...

— היינט האָב איך שוין געמעגט, איר פאַרשטייט, מאַדאַם, געמעגט, אויב ניט מאָראַליש איז געזעצליך. נאָר ערט איין דען די מאָראַל? דער עיקר איז דאָך ביי אייך, איר זאָלט מיר קענען אויפוואַרפען, אַז איך האָב פאַרראַטען, מיין געזעצליכע פרוי, נו, מוז איך אייך זאָגען, אַז איך בין פון מיין פרוי זייט אַ קורצע צייט געזעצליך געשיידט.

ער האָט אַרויסגענומען דעם גט פון קעשענע, אים אַ וויילע געהאַלטען פאַר אירע אויגען און אַרויסגערעדט:

— און איצט, מאַדאַם, שעמט איר זיך!...

דאָס אָפּזאָגענדיג, האָט ער זיך שנעל אַ קער געטאָן צו דער טיר און איז אַרויסגעלאָפען פונ׳ם הויז.

פאַניע איז געבליבען שטיין אַ פאַרשעמטע, אַ דערשלאָגענע...

# אַ „טריל“

העלדמאַן איז געשטאַנען ביים אַריינגאַנג פון פּאַרק און געוואַרט אויף זיין נייע באַקאַנטע, מיט וועלכער ער האָט אָפּגערעדט זיך דאָ צו טרעפען.

ס'איז געווען אַ שיינער, זומערדיגער אָווענט. פּאַרלאַך האָבען זיך געצויגען צום פּאַרק צו די טונקעלע אַלייען, וואו יונגע פּאַרלאַך לעבען איבער די ליכטיגסטע מינוטען.

העלדמאַן, וואָס האָט ניט לאַנג אָפּגעגעסען סאָפּער און זיך געזוכט אַרויסצודרייען פון דער היים מיט אַ תירוץ אַז ער מוז אוועקגיין צוליב ביזנעס, האָט דאָ שטייענדיג און וואַרטענדיג ניט געפילט גאָר באַקוועם. פאַר זיינע אויגען האָבען נאָך געשוועבט זיין יונגער פרוי'ס פרעגענדיגע בליקען, וועלכע, ווי אים האָט אויסגעוויזען, האָבען אים אָנגעקוקט מיט חשד ווי זי וואָלט דער־קענט אין זיינע אויגען, אַז ער זאָגט ניט דעם אמת...

ער, העלדמאַן אַליין, איז נאָך עפּעס אויך ניט איינגעוואוינט צו זאָגען פאַר זיין פרוי אַ ליגען. צו וואָס? אַז ער האָט זיך ביז אַהער אין דעם ניט גענויטיגט. אין די דריי יאָר, וואָס ער איז פאַרהייראַט, איז ער געווען צופרידען: צופרידען מיט זיין פרוי, מיט'ן קינד, וואָס זי האָט אים אַ יאָר נאָך זייער חתונה געבוירען; צופרידען מיט זיין היים און מיט אַלע היימישקייטען אַרום אים.

אויך איצט איז ער מיט זיין פאַרהייראַטען לעבען ניט אומצו־פרידען. ער וואָלט אין קיין פאַל זיין היים ניט אויפגעגעבען. ער האָט ליב אַלע באַקוועמליכקייטען פון פאַרהייראַטען לעבען און קיין אומבאַקוועמליכקייטען האָט ער נאָך דערווייל ניט געפילט.

וואָס אים האָט לעצטענס יאָ גענומען אויספיילען, איז אַ „טריל“, עפּעס אַן אָפּוועקסלונג פון דעם טאָג־טעגליכען לעבען. דאָס

וואס עס פּאסירט מיט אים יעדען טאָג איז שוין ניט מער ניי. אַלץ איז איינגעאָרדענט אויף אַ שטייגער, וואס רופט מער ניט ארויס קיין נייעם אינטערעס. זיין ביזנעס גייט ניט שלעכט. זיין פרוי איז צו אים גוט, און ס'קינד האט ער ליב מיט דער געוויינליכער פאָטער־געטריישאפט. קיין „טריל" אָבער האט ער שוין לאַנג ניט געהאט.

מיט איוואַ'ן, זיין נייע באַקאַנטע, האט ער זיך באַקענט דורך אַ צופאַל. ער האט זי ניט געזוכט ווי ער האט ביז אהער איבערהויפּט ניט געזוכט קיין פּרוויעז־באַקאַנטשאפט. אָבער אַז עס איז אים געקומען צו דער האַנט, האט ער ניט געקענט פאַרביילאָזען די געלעגענהייט ניט צו מאַכען מיט איר קיין „אַפּאָינטמענט". זי איז אַזאַ שיינע רייצענדע מיידעל, אַז דורכגיין זיך מיט איר בלויז פאַר אַ שפּאַציר אין פּאַרק איז שוין אַ גרויסער „טריל".

איצט, שטייענדיג און וואַרטענדיג אויף איר, האט ער זיך געפילט עפּעס מאָדנע, וואס ער, אַ מאַן פון אַ גוטער, געטרייער פרוי, און אַ פאָטער פון אַ קינד, שטייט דאָ ביים אריינגאַנג פונ'ם פּאַרק ווי אַ יונג בחור'ל און וואַרט אויף אַ מיידעל... „פּע, ס'איז ניט שיין און ניט ערליך פון אים אַזוי צו האַנדלען", — האט ער זיך אַליין געמאַכט פאַרוואורפע און ס'האט אים שוין פאַרדראָסען דער גאַנצער אויפטו. ער האט אַ טראַכט געטאָן, אַז די גלייכסטע זאַך וואָלט געווען, ווען ער נעמט אַט איצט, איידער זי קומט, און מאַכט פּליטה אַהיים און לאָזט זיך ניט אריין אין קיין „אוואַנ־טיורעס", וועלכע קענען אים נאָך פאַרפירען ווער ווייסט אַוואו...

אינסטינקטיוו האָבען זיך ביי אים די פיס אַ ריר געטאָן, ווי ער וואָלט זיך געוואָלט אַפּרייסען פונ'ם פּלאַץ און אַהיים גיין. ער איז אָבער שטיין געבליבען, זיך פאַרקוקט אויפ'ן פּאַרק, וואס איז געווען איינגעהילט אין אַזעלכע טונקעלע אָווענט־סודות... ס'איז אים איינגעפאַלען, אַז באַלד, באַלד וועט ער דאָרט זיצען מיט זיין נייער באַקאַנטער, באַהאַלטען ערגעץ אין אַ טונקעלען פּאַרק־ווינקעל און געניסען פונ'ם „טריל", וואס נאָר אַזעלכע מינוטען הינטער דעם שלייער פון דער נאַכט קענען פאַרשאפען...

זי איז מיט אַמאָל אָנגעקומען, אָנגעקומען מיט לייכטער,

יונג־מיידעלשער גראַציעזקייט, מיט שטילע, אָבער זיכערע טריט. ווי זי וואָלט געווען זיכער, אַז מען וועט אויף איר וואַרטן, אַפילו ווען זי האָט זיך פאַרשפּעטיקט...

העלדמאַן, דערזעענדיק איר, האָט אַן אָנגענעמען ציטער געטאָן — אַ ציטער, וועלכן ער האָט שוין לאַנג ניט איבערגעלעבט; אַ ציטער, וואָס האָט אים דערמאָנט אין די בחור'ישע יאָרן, ווען ער פלעגט אין די זומער־נעכט זיצן טאָקע אָט דאָ אין דעם פּאַרק מיט זיין מיידעל...

— כ'האָב זיך אַביסעל פאַרשפּעטיקט, — האָט זי אַרויס־גערעדט מער צו באַטאָנען, אַז זי איז דאָ, ווי זיך צו ענטשולדיקן.

— אַ, עס מאַכט ניט, ס'איז מיר געווען גאַנץ אָנגענעם אויף אייך צו וואַרטן.

— איז אַוואו גייען מיר? — האָט זי פּלוצלונג אַ פרעג געטאָן.

— לאָמיר אַריינגיין אין פּאַרק! — האָט ער איר לייכט אַ נעם געטאָן פאַר'ן האַנט און גענומען גיין.

— וואָס, אין פּאַרק גאָר! — האָט זי, אַרויסציענדיק איר האַנט, אַרויסגערעדט אין אַזאַ טאָן ווי ער וואָלט זי מיט עפּעס באַליידיקט.

— כ'מיין, — האָט ער איר אָנגעקוקט פאַרוואונדערט, — אַז אין פּאַרק איז איצט זייער אָנגענעם צו זיין...

זי האָט אַ לאַך געטאָן:

— ווער, שוין איינמאָל אַ „גוט טאַים!“

— איז וואו דען וואָלט איר איצט געוואָלט גיין? — האָט ער ניט זיכער ביי איר אַ פרעג געטאָן.

זי האָט אים עפּעס מאָדנע אָנגעקוקט און געענטפערט:

— כ'וואָלט איצט געוואָלט זען עפּעס אַ שיינע „שאָו“...

— ס'איז אָבער צו הייס אין אַזאַ וואַרימען זומער־אָוונט צו זיצן פאַרשפּאַרט אין טעאַטער, — האָט ער געפּרואווט איינוווענדן.

— „נעווערמאַינד“, אינווייניק אין טעאַטער איז גאַנץ קיל...

העלדמאַן איז געווען אין אַ פאַרלעגנהייט. ניט דאָס איז געווען זיין כונה... ער האָט געמיינט, אַז זיי וועלן זיך טרעפן,

זיך אביסעל דורכגיין אומבאמערקט אין פארק, אביסעל א ראמאנ־סיר טאן, א כאפ טאן דעם „טריל“ און אנטלויפען אהיים צו זיין פרוי און קינד. און דא מיט אמאל „אויסגיין“ גאר אין דער עפענטליכקייט צווישען מענשען, וואו ס'איז ליכטיג, און מען קען יעדע מינוט זיך אנשטויסען אן א באקאנט געזיכט... א שיינעם פנים וועט ער האבען, ווען זיין פרוי וועט פון דעם געוואר ווערען: ער וועט זיך גאר ניט קענען פארענטפערען, ער וועט ארייגפאלען אין א „טראבעל“, פון וועלכען ער וועט זיך ניט קענען אויסקויפען ס'גאנצע לעבען...

ס'מיידעל איז געווארען אומגעדולדיג:

— איז וואס שטייען מיר? — האט זי אומצופרידען געפרעגט.

— נו, יא, כ'מיין, מיר וועלען גיין... כ'מיין פארען... — האט ער זיך צוטומעלט און פלעגמאטיש געגעבען א צייכען מיט דער האנט צו א טעקסי, זי זאל זיך אפשטעלען...

זיצענדיג מיט זיין באקאנטער אין טעקסי אויפ'ן וועג צום טעאטער, איז העלדמאנ'ען געווען זייער שווער אויפ'ן הארצען. עפעס האט ער געפילט ווי איינער, וואס איז אויפ'ן וועג אפצוטאן א פארברעכען. „נו, טאקע, צו וואס באדארף ער עס? — האט ער זיך ניט אויפגעהערט צו מאכען פארווירפע, — צו וואס שלעפט ער זיך איצט מיט א פרעמדער מיידעל, וועלכע מיינט פאר אים גארניט צו א „שאו“? וואלט ער איצט בעסער געזעסען אין דער היים מיט זיין פרוי און קינד, אדער בעסער געגאנגען מיט זיין פרוי ערגעץ צו א „שאו“. א „טריל“ האט זיך אים פארגלוסט. ניט אנדערש, ער איז פון זינען ארונטער...

די טעקסי האט זיך אפגעשטעלט ביים טעאטער. צו „זיין גליק“ איז שוין געווען שפעטלאך, און קיין מענשען אין לאבי זיינען שוין ניט געווען. ער האט שנעל געקויפט צוויי טיקעטס און איז מיט זיין באקאנטער אריין אין טעאטער.

אין טעאטער איז געווען טונקעל. עס איז געווען פאר'ן אויפהויבען דעם פארהאנג. דער אשער האט זיי צוגעפירט צו די „סיטס“.

העלדמאן האט זיך ווי אויטאמאטיש אוועקגעזעצט אויף זיין

„סיט", וואָס האָט זיך צופעליג געפונעןביים ברעג פון אַ דורכגאַנג. אין אַ ווײַלע אַרום האָט זיך די „שאָו" אָנגעהויבען.

העלדמאַנ'ען איז אָבער די „שאָו" אין זינען ניט געלעגען. אַן אומרואיגער איז ער געזעסען אויף זיין „סיט" און זיך געדרייט אויף אַלע זייטען, ווי ער וואָלט געהאַט קרעמפּפען... זיך געשראָקען פאַר דער ליכטיגקייט, וואָס וועט אַ לויכט טאָן גלייך ווי דער אַקט וועט זיך ענדיגען... און — ווער ווייסט ווער עס זיצט אים דאָרט אונטער די פּלייצעס... אָדער אין פראָנט פון אים... מעגליך אפשר אַ שכן, אַ פריינט, אַ באַקאַנטער, ס'קען זיך אַלץ טרעפען... זיי זיינען שוין דאָ די „גוטע פריינט" אומעטום, ווען מען דאַרף זיי אמווייניגסטען... מען וועט עס גלייך „אָפּטראָגען" צו זיין פרוי... זיין רואיגע היים וועט זיך אַ טרייסעל טאָן, אָנהויבען וואַקלען און אפשר אין גאַנצען צוזאַמענפאַלען...

ניין, ער טאָר ניט דערלאָזען, אַז זיין היים זאָל צובראָכען ווערען. און צוליב וואָס? צוליב וועמען?

— אַ „טריל" האָט זיך אים פאַרגלוסט, אַ „טריל", — האָט ער ניט אויפגעהערט זיך צו מאַכען פאַרווירפע. — אַ „טריל"... נו, האָט ער שוין דעם ריכטיגען „טריל"...

ער האָט אַ קוק געטאָן אויף זיין באַגלייטערין און דורך דער טונקעלקייט האָט ער באַמערקט, ווי זי זיצט שטאַרק פאַרטיפט מיט די בליקען צום סטעידזש. און ס'איז אים איינגעפאַלען, אַז זי האָט אים אפילו אין זינען ניט, אַז זי איז מער אויסען געווען די „שאָו", די "גוט טאַים" ווי אים...

„אָט וועל איך דיר געבען אַ „גוט טאַים", אַז דו וועסט מיר האָבען צו געדענקען!" האָט ער מיט פאַראַכטונג אָפּגעקערט זיינע בליקען פון איר און שטילערהייט אין דער טונקעלקייט אומבאַמערקט פאַר איר זיך גענומען שאַרען פון זיין „סיט", און פלינק ווי אַ קאַץ זיך אַרויסגעשאַרט פון טעאַטער...

# דער רויטער צייכען

שבת נאָך האַלבען טאָג איז טרייגער אהיים געקומען פון דער אַרבייט, אַראָפּגעוואָרפען פון זיך די אָוועראָלס, אָפּגעטרייסעלט פון זיך דעם שטויב און גענומען אַראָפּוואַשען פון זיך די אַ גאַנצע וואָך איינגעגעסענע ברודיגקייט, וואָס האָט זיך ביי דער אַרבייט אָנגעקליבען.

ער איז געשטאַנען אַ האַלב־נאַקעטער, אַ פעסט־געבויטער, מיט ברייטע שולטערען און געזונטע מוסקולען. געריבען מיט זיינע ווי דעמבען־שטאַרקע הענט די שוואַרצע פאַרשמירטע פלעקען פון זיין שטייפען פּנים, וואָס האָט אויסגעוויזען ווי אויסגעהאַמערט. ווי די שטיקער אייזען, וועלכע ער האַמערט אַ גאַנצע וואָך.

ווען די ברודיגקייט פון זיין פּנים איז אַרונטער, האָט זיך איבער אַ האַלבען שטערען באַוויזען אַ קרומער, רויטער צייכען, וואָס האָט אויסגעקוקט ווי אַ דיקער רויטער וואָרעם... דאָס האָט ער זיך אַמאָל ביי דער אַרבייט אַ ברען געטאָן מיט אַ גליענדע שטיק אייזען, איז אים פאַרבליבען אַ שטענדיגער סימן...

טרייגער האָט דערפילט אַ טיפען שטאָך אין האַרצען. און אַזוי פילט ער שטענדיג ווען ער דערזעט אָט דעם רויטען סימן. דער כעס צוברענט זיך אין אים. ער ווערט אַן אָנגעצונדענער. ער האָט דאַמאָלסט דאָס געפיל אַ כאַפּ צו טאָן דעם שפּיגעל און אים צושמעטערען אין פּיצלאַך.

— וואָס פאַר אַן אומגליקליכען שפּיצעל דער טייפעל האָט אים אָפּגעטאָן! — טראַכט ער, און קריצט אַזש מיט די ציין. — אַרומטראָגען זיך מיט קיין׳ס צייכען אויפ׳ן שטערען דעם גאַנצען לעבען. פאַרוואָס? פאַר ווען? קיין מענשען האָט ער נאָך דערוויילע ניט גע׳הרג׳עט.

אַמייסטען דערפילט ער עס, ווען עס קומט זיך אים אויס צו באַגעגענען מיט פרויען... דאַמאָלסט ברענט אויף אים

די הויט... ווען עס עפענט זיך א קבר וואלט ער, דאכט זיך, אהין אריינגעשפרונגען... ער קען ניט פארטראגען די פרויען־בליקען, וועלכע קוקען, דאכט זיך, אויף אים מיט שפאט.. עס פארדריסט אים און עס טוט אים וויי... פילט זיך טיף געקריינקט און באליי־דיגט... שילט זיי אין הארצען און פארהאסט זיי, האט אפטמאל דאס געפיל אז ער וואלט זיי דער׳הרג׳ט..

דערפאר זוכט שטענדיג טרייגער אויסצומיידען פרויען־געזעל־שאפט, לעבט אן איינזאמען צוריקגעצויגענעם לעבען. מיט פריינט, מיט גוטע ברידער טרעפט ער זיך אפילו יא. מען גיט צוזאמען א הוליע, מען טרינקט וויין צוזאמען און מען שפילט א קערטעל...

אבער ער איז אומרואיג, צורייצט... זיין אייזען־שטארקער גוף בענקט נאך א פרוי, נאך א היים, וואו ער זאל פריי און אומגע־שטערט קענען צולאזען זיינע געזונטע, מענשליכע אינסטינקטען....

נאר גיי האב חתונה, אז ער ווייס פריער אז זיין פרוי וועט אים זיין פאלש. זי וועט ניט קענען פארטראגען דעם רויטען צייכען אויף זיין פנים. און ווען זי וועט אויף אים קוקען וועט עס אים שטעכען... אים אויפרעגען, אריינברייננגען אין רציחה. ער קען נאך אמאל א מארד באגיין.. — — — — — — — — — — — — —

זיצענדיג לעצטענס אין א קעלער מיט גוטע ברידער ביי א גלעזעל וויין, איז ער צופעליג באקאנט געווארען מיט א פרוי שוין אין די מיטעלע יארען

איבעריג שיין איז די פרוי ניט געווען. א דיקליכע מיט א הויכען בוזים. א פאר וואסערדיגע אויגען און א ברייטלאך צור־שוואומען פון פארב־רויטליכען געזיכט.

דערפאר אבער א לאכענדיגע, און א צוגעלאזענע, און מיט בליקען וועלכע מאכען באלד פילען נאענט און היימיש.

דאס איז אפשר געווען דאס ערשטע מאל, וואס טרייגער האט געפילט גוט אין דער אנוועזענהייט פון א פרוי. איר גוטסקייט און איר פריינטליכקייט האט שנעל געוואונען זיין צוטרוי. און איר פיל־וויבליכקייט האט אים אנגעהויבען רייצען און ציען צו איר..

— — — — — — — — — — — — — — — — —

זייט דאמאלסט איז טרייגער צו איר געקומען יעדע וואך. כמעט יעדען שבת אוונט. נאכדעם ווי ער פלעגט זיך גוט ארומ־וואשען, אויסשלאפען, און נעמען א גוטען „רעסט", פלעגט ער אנטאן זיינע שענסטע קליידער און אוועק צו איר.

ער פלעגט זי שוין טרעפען זיצען אן אויסגעפוצטע און וואר־טען אויף אים. ביי זיין אריינקומען פלעגט זי אים לויפען אנטקעגען, ארומכאפען אים מיט אירע ווארימע פליישיגע הענט און צודריקען אירע פולע רויטע ליפען צו זיין פנים.

אין הויז האט אלץ אויסגעזען שיין און ריין. א טונקעל רויט־פארביגע ליכט האט זיך ארומגעהוידעט איבער'ן צימער, וואס האט צוזאמען מיט אלע אנדערע זאכען אויסגעזען אזוי פאנ־טאסטיש אנגענעם. א ווייכע סאפע אויף וועלכע עס איז געלעגען א פאר פארשיידענפארביגע אויסגעשטריקטע קישעלעך, וועלכע האבען פארכאפט דאס אויג, איז געשטאנען אין א ווינקעל, נית וייט פונ'ם פענסטער איבער וועלכען עס זיינען אריבערגעהאנגען א פאר דיקע ראזעווע קוירטענס.

דאס עסען פלעגט שוין זיין געגרייט. עס האט געשמעקט מיט ווייז, און געבראטענס... און מיט טייכען פארפיום... די שטילקייט און די רואיגקייט און די גאנצע אומגעבונג האט נאך דער וואך שווערע ארבייט פון האמערען און שמידען אייזען, זייער גוט געווירקט אויף זיין געמיט.

ער פלעגט זיצען א פארטראכטער און פילען ארום זיך די רואיגקייט און געמיטליכקייט, פון האבען אן אייגען ווינקעל, א היים, א ריכטיגע און א שטענדיגע... און א פרוי, וואס זאל אים מאכען פילען גוט און היימיש... עס פלעגט אים ווערען זיס און אומעטיג פון דעם געדאנק... — — — — — — — — — — —

די פרוי פלעגט אים אבער לאנג נית לאזען טראכטען. זי פלעגט צו אים צוגיין, א שטיפערישען טרייסעל טאן און ארויסלאכען:

— וואס טראכט איר? עסט בעסער!

— געוויים עסט מען... וועט מען עסען... — פלעגט ער זיך א כאפ טאן ווי פון שלאף.

און מען פלעגט זיך א נעם טאָן צו די געשמאַקע מאכלים, פאַרטרינקען מיט וויין.. און די פרוי, ניט לאַנג וואַרטענדיג, פלעגט זיך אוועקזעצען אויף זיין שויס און זיך שטאַרק איינקלאַמערען אין אים...

טרייגער׳ס פאַרבענקטע, מיט שטענדיגען צער־אנגעזאַפּטע האַרץ, פלעגט מיט א מאָל אויפברויזען, זיך צופלאַמען אין גלור־טיגער ליידענשאַפט. זיין פעסטער, אייזען־געזונטער קערפּער פלעגט אויפציטערען, ווי דער ים אין א ווילדען שטורם... — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —

טרייגער האָט אנגעהויבען טראַכטען גאַנץ ערנסט וועגען דעם, צו עס וואָלט געווען אמאָל א פּלאַן, ער זאָל מיט דער פרוי חתונה האָבען אויף אַן אמת.

קאָסטען, קאָסט אים, כמעט אַלץ איינס, ווי זי וואָלט געווען זיין אמת׳ע פרוי.

האָט ער געטראַכט און געטראַכט און ניט געקענט קומען צו קיין באַשלוס.

געוואָלט וואָלט ער אודאי חתונה האָבען מיט אַן ערליך אַנ־שטענדיג מיידעל. ער האָט נאָך א מאַמען אין דער אַלטער היים. שיקט איר געלט אויף צו לעבען און וואָלט איר נאָך וועלען נחת פאַרשאַפען, זי וואַרט דאָך שוין אַזוי לאַנג און האָפט אויף דעם...

און מיט איר וועט ער מוזען שווייגען... איר ניט שרייבען א וואָרט וועגען דעם... ווי וועט ער איר קענען שרייבען, אַז ער האָט חתונה געהאַט מיט א פרוי וואָס...

ווערט ער שיר משוגע טראַכטענדיג ... — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —

דעם שבת איז ער ווי געוויינליך אוועק פאַרברייננגען דעם אָוונט מיט דער פרוי.

געפונען האָט ער איר ליגען אין בעט א קראַנקע אָן שום פאַרב אויף איר געזיכט, ניט קיין אייגענע און ניט קיין פרעמדע. די פרעמדע פאַרב איז געווען אַראָפּגעשווייינקט און קיין אייגען פאַרב האָט זי ניט געהאַט... אירע האָר וועלכע זיינען געווען צוואָוואָרפען איבער׳ן קישען האָבען קיין שום קאָליר ניט געהאַט.

אדער אַלע קאַלירען מיט אַמאָל... בייז, פרעמד, און פאַרשטאַרט האָבען געקוקט אירע וואַסערדיגע אויגען... און איר פּנים האָט זיך ווי אויסגעצויגען נאָך ברייטער און זיך פאַרקרימט אַן אַ זייט...

ביי איר בעט איז געזעסען עפּעס אַן אַלטע פרוי מיט אַ צורונ־צעלטען אויסזען... מיט אירע ביינערדיגע הענט האָט זי געהאַלטען אין אַריינגיסען מעדיצין פאַר דער קראַנקער... און גיסענדיג האָבען אירע ביינערדיגע הענט געציטערט און פאַרגאָסען העלפט איבער דעם צודעק דורך וועלכען עס האָט אַרויסגעשטאַרצט דער קראַנ־קער׳ס האַלב קיילעכדיגער ווי מיט בליי אָנגעגאָסענער גוף.

אין הויז איז אַלץ געווען אָנגעוואָרפען, צושליידערט איבער אַלע עקען, ווי גנבים וואָלטען נאָר וואָס געווען און אַנטלאָפען ווען מען האָט זיי אין מיטען איבערגעשלאָגען... אפילו דאָס רויט־קאַלירענדיגע פייער האָט עפּעס ווי אונטערגעהונקען און פאַר־שפּרייט טונקעלקייט, פוסטקייט און שרעק איבער אַלע ווינקעלעך... גלייך ווי ניט גוטע וואָלטען באַפאַלען דאָס הויז און ליגען ערגעץ פאַרבאָרגען אין פינסטערער באַהעלטעניש און לויערען אויף וועמען...

טרייגער איז געבליבען שטיין ווי אַ פאַרשטיינערטער... ניט געקענט אַ טראָט טאָן ווייטער... געפילט ווי אַלץ גליווערט אין אים...

פון ווייטען האָט ער געקוקט אויף דער קראַנקער... געפילט אויף זיך אירע בייזע און פרעמדע פאַרשטאַרטע בליקען... באַטראַכט דער קראַנקערס ניט נאַטירליכען און ביז צום עקעל פאַרענדערטען פּנים... געזען דער אַלטער פרוי׳ס מכשפה׳דיגען שטומען פראַגע־צייכען, ווי זי וואָלט פרעגען ביי דער קראַנקער: ווער איז ער אָט דער פרעמדער און וועמען זוכט ער דאָ?...

ער האָט אויפגעציטערט... דער אַרומיגער אָנבליק האָט אויף אים אַרויפגעוואָרפען אַ שווערקייט און אַ מורא... און מער פון אַלץ אַן עקעל, אַ טיפען, אַ פאַראַכטענדען, צו אַלץ, וואָס האָט זיך נאָר געפונען אין הויז.

„און אָט מיט דער פרוי, וואָס ליגט דאָרט אין בעט האָב איך זיך דאָס אַזוי גוט געקענט, געווען אַזוי נאָענט און אפילו שוין נעקלערט מיט איר חתונה צו האָבען?" — איז אים דורכגעלאָפען

א געדאַנק און ער האָט דערפילט ווי זיין פנים האָט אזש אַ ברען געטאָן פאַר שאַנד...

ער האָט אַ שפרונג געטאָן אויף צוריק...

זיינע בליקען האָבען זיך אַנגעשלאָגען אין שפּיגעל, וואָס איז געהאַנגען אויפ'ן וועג צום טיר...

ער האָט דערזען דעם רויטען צייכען... און זיך אַ שטאַרקען טרייסעל געטאָן... עס האָט זיך אים געדוכט, אַז דער רויטער צייכען אויפ'ן שטערען איז געוואָרען רויטער, אויסגעקרימטער און מיאוס'ער....

עס האָט זיך אין אים אַנגעצונדען דאָס בלוט...

„טייפעל!" — האָט ער אויסגעשריען — און מיט זיינע ווי אייזען־שטאַרקע הענט אַ זעץ געטאָן איבער'ן שפּיגעל און אים צושמעטערט אין פיצלעך..

ביידע פרויען האָבען אויפגעציטערט...

ער האָט אַ שטאַרקען שפּיי געטאָן, זיך אַ ווילדען ריס געטאָן צום טיר און פאַרשוואונדען...

# זינגער׳ס אַדרעס...

מיט שטילע, ניט זיכערע טריט, האָט זיך גאָלדין צוגעשאַרט צום טיר, וואו עס האָט געוואוינט איינע פון זיינע אַמאָליגע גוט באַקאַנטע מיידלאַך. אַרויפגעלייגט דעם פינגער אויפ׳ן עלעקטרישען קנעפּעל און געוואָלט אַ דריק טאָן, האָט ער זיך אָבער גלייך צוריקגעכאַפּט... ער האָט דערפילט, ווי ער וואָלט געהאַלטען אין האַנט אַ ברענענדען סיגאַרעט, פון וועלכען ער וואָלט נאָך חשק געהאַט אַ פּאָר שטאַרקע ציי צו טאָן, אָבער עס איז שוין ניטאָ פון וואָס. דאָס לעצטע שטיקעל פון דעם אויסגערויכערטען סיגאַרעטעל ברענט שוין אין די פינגער...

ער איז געשטאַנען הינטערן טיר און ניט געקענט באַשליסען צי זאָל ער אַריינגיין אָדער צוריקגיין. ער האָט געקוקט פון אַלע זייטען צי קומט אימיצער פון ערגעץ ניט אָן, און טרעפט אים שטיין אָט דאָ הינטערן טיר ווי אַ נאַר. און דאָס האַרץ האָט אים געקלאַפּט, ווי ער וואָלט זיך געקליבען אימיצען צו באַ׳גנב׳ענען...

ער האָט דערהערט טריט. אינסטינקטיוו האָט ער אַ דריק געטאָן דאָס קנעפּעל, און עס איז שוין געווען פאַרפאַלען... ער האָט דערהערט אַ קלונג און עס האָבען זיך פון יענער זייט טיר דערנעענטערט טריט.

עס איז אים אַנטקעגען געקומען מאַלי.

ווען דאָס מיידעל האָט אים דערזען איז זי געבליבען שטיין איבעראַשט און פאַרוואונדערט. אים אַזוי מאָדנע אָנגעקוקט, ווי זי וואָלט מיט די בליקען געפרעגט: וואָס טוט איר איצט דאָ?

גאָלדין האָט דאָס באַמערקט און זיך גענומען פילען אומהיימליך. עס האָט אים פאַרדראָסען און באַליידיגט, ווי איינער וואָס וויל זיך זעצען און מען כאַפּט שטילערהייט אַרויס דאָס בענקעל פון אונטער אים...

ער האָט געמאַכט אַ באַוועגונג אַוועקצוגיין.

— שטייט, וואָס לויפט איר צוריק? — האָט זי אים אָפּגע־האַלטן. — איר זייט דאָך געקומען מיך זען!

— יאָ... אייגנטליך בין איך אייך געקומען פרעגן וועגן עפּעס... עס פיילט מיר אויס... יאָ... אַן אַדרעס פון...

— אָבער וואָס שטייט איר ביים טיר? קומט אריין!

זי איז געגאַנגען פאָראויס און ער איז איר שטיל נאָכגעגאַנגען, ווי ער וואָלט מורא געהאַט צו לאָזן הערן זיינע טריט, וועלכע האָבן שוואַך אָפּגעקלונגען איבער'ן קאָרידאָר אויפ'ן וועג צו איר צימער, און יעדע ווײַלע האָט ער זיך אַרומגעקוקט...

אריינקומענדיג אין איר צימער, איז ער געבליבן שטיין ווי א פרעמדער, ווי איינער וואָס איז ניט זיכער צי ער איז גענוג היימיש זיך צו זעצן איידער מען בעט אים זיצן.

— זיצט, פאַרוואָס זיצט איר ניט? — האָט צו אים מאַלי האַלב היימיש און האַלב פרעמד א זאָג געטאָן.

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפ'ן ראָקינג־טשער, אויפ'ן זעלבן ראָקינג־טשער, וואו ער איז אַזוי פיל צענדליגע מאָל געזעסן, ווי א נאָענטער און ליבער פריינט זיצט אין א מיידעלשן צימער.

זיי האָבן געשוויגן.

זי האָט זיך אַרומגעדרייט איבער'ן צימער, פּראָבירט טאָן נויטיגע און ניט נויטיגע זאַכן. דאָ האָט זי עפּעס אָראָפּגענומען, דאָ האָט זי עפּעס אַוועקגעשטעלט, אויסגעגלייכט...

ער איז געזעסן און מיט נייגעריגע בליקן באַטראַכט דאָס צימער, וואָס איז אים געווען אַזוי גוט באַקאַנט... זיך צוגעקוקט צו יעדער זאַך, וואָס האָט זיך דאָרט געפונען — אַלץ היימישע און באַקאַנטע זאַכן, און דאָך האָט אים אַלץ אויסגעוויזן אַזוי פרעמד. ער האָט געפילט, ווי ער וואָלט געווען אַוועקגעפאָרן ערגעץ אויף א לאַנגע צייט און איז איצט צוריקגעקומען צו גאַסט צו אַלטע באַקאַנטע. אַלץ האָט זיך דורך דער צייט געענדערט. עפּעס איז אים אַלץ היימיש און דאָך פרעמד; נאָענט און דאָך אַזוי ווייט...

און דאָך איז אין גאַנצען אַזאַ קורצע צייט אַוועק. ווי לאַנג איז עס דען, ווי ער איז דאָ, אין דעם צימער געזעסן, ניט ווי א פרעמדער גאַסט, נאָר ווי א היימישער, אויף אַזוי פיל היימיש, ווי עס פילט זיך א יונגער מאַן, ווען דאָס מיידעל דענקט אַז אפשר...

— און ווי גייט עס אייך אין פארהייראטען לעבען ? — האט אים מאלי פלוצלונג א פרעג געטאן.

— א, יא, ווענגען אדרעס... — האט ער זיך פלוצלונג א כאפ געטאן, — איך מיין טאקע... צוליב דעם בין איך דאך טאקע געקומען... איז אפשר טאקע אמאל מעגליך איר זאלט מיר געבען דעם אדרעס פון זינגער'ן.. זיין אדרעס, פארשטייט איר, איז מיר פארלארען געגאנגען און איך מוז אים נויטיג האבען... איר מוזט אודאי האבען דעם אדרעס ?...

— זינגער'ס אדרעס וועט איר קריגען, פארוואס ניט ? — האט מאלי אויף אים א שטעכיגען בליק געטאן...

— יא, ווירקליך... אז אלטער פריינט זינגער... א פארטי מאך איך, וויל איך אים האבען צו מיין פארטי. איר קענט אויך קומען אז איר ווילט... קומטביידע צוזאמען...

— א דאנק, א דאנק פאר אייער איינלאדונג !.. אז איך וועל נאר קענען, וועל איך קומען. אבער פארוואס ענטפערט איר ניט אויף מיין פראגע, ווי עס גייט אייך אין פארהייראטען לעבען ?...

— אין פארהייראטען לעבען ? געווים, א פיינע פראגע... אז מען וויל זאגען, איז דאס פארהייראטע לעבען גארניט אזוי שלעכט...

— זייט איר, הייסט עס, צופרידען ? — האט אים מאלי שטארק אנגעקוקט.

— צופרידען, פארוואס עפעס ניט ? א וואוילע זאך צו זיין פארהייראט... אויף אלע אידישע טעכטער געזאגט געווארען...

— און וואס איז ווענגען די מיידלאך וואס איר האט איבער־געלאזט ? נעמט איר מיט אמאל און לאזט אלעמען איבער און גייט זיך אוועק...

— ס'איז טאקע אפשר א שטיקעל עולה געווען... אלע וואוילע מיידלאך געווען, אזא יאר שוין אויף מיר...

— און וואס, א שטייגער, וואלט אייער פרוי געזאגט, ווען זי ווייסט, אז איר זיצט איצט ביי א מיידעל אין צימער ?

— מיין פרוי ? א וואוילע פרוי מיינע !... וואס זאל זי זאגען. וואס ? זי איז ניט קיין פאנאטישע...

— טא פארוואס האט איר זיך אזוי געשראקען, ווען איר זייט אהער ארויפגעקומען ?

— געשראָקען גאָר!... ס'רעדט זיך נאָר אַזוי... וואָס איז זיך דאָ צו שרעקען?

— וועט איר טרינקען טיי?

— אָ, ניין, אַ דאַנק.

— ווילט איר אפשר אַרונטערגיין, נעמען אַ שפּאַציר? אַ שיינער אָוונט היינט... און איר, ווייס איך, האָט דאָך אַזוי ליב צו שפּאַצירן... און אין פּאַרק מוז איצט זיין אַזוי גוט..

— עט, צו וואָס טויג איצט דער פּאַרק? ס'איז צו קיל, — האָט ער זיך געזוכט אַרויסצודרייען.

— כאַ־כאַ, — איר זאָלט עס זאָגן? — האָט זיך מאַלי צולאַכט, — זייט ווען האָט איר דאָס מורא פאַר קעלט?

— עט, וואָס ס'איז געוועז...

— פאַרהייראַט לעבען, הא? — האָט מאַלי געלאַכט.

— פאַרשטייט זיך, כ'מיין...

— און דאָך ציט עס אייך נאָך אַלץ צו מיידלאַך...

— ענטשולדיגט, איר באַדאַרפט עס ניט זאָגן... צו אַלעמען ציט מיך, צו אַלעמען... אַלעמען וויל איך זען, אַלעמען... אָט זוך איך איצט זינגער'ס אַדרעס, זוך איך... געוועזן אַזוי לאַנג פריינט...

— זייט איר, הייסט עס, געקומען נאָכ'ן אַדרעס?... — האָט זי אים אַריינלאַכענדיג אין די אויגען דערלאַנגט דעם אַדרעס.

— אַ דאַנק!... נו, איצט מוז איך שוין גיין... — האָט גאָלדין מיט אַמאָל זיך אומרואיג אַ קער געטאָן צום טיר.

— וואַרט, איך גיי נאָך אויך אַביסעל אַרונטער אין גאַס, וועל איך אייך שוין צופירען צום קאַר...

— אַ דאַנק, צו וואָס זאָלט איר זיך באַמיען...

— ס'מאַכט ניט. דורכגיין זיך אַביסעל קען קיינמאָל ניט שאַדען.

זיי זיינען צוזאַמען אַרונטערגעגאַנגען.

זי איז געגאַנגען ביי זיין זייט און געהאַלטען פעסט זיין אָרעם... ער האָט געפילט ווי איר האַנט בריט אים... הויבט אים פון אָרט... האָט זיך געשראָקען אַז אימיצער פון זיין פרוי'ס באַקאַנטע זאָל אים ניט באַגעגענען...

אַ פּאָר מאָל האָט ער זיך מיט אַ תירוץ פּראָבירט איינבויגען,

זיך א דריי טאָן אַן א זייט... זי אָבער האָט זיין אָרעם ניט אָפּגע־לאָזען און זיך אַלץ נעענטער צו אים געטוליעט...

זי האָט אים געפירט דורך שטילע און רואיגע גאַסען, ווייט פון מענשען און פון א קאר... ער איז נאָכגעגאַנגען, ווי א פאַרלאָרענער, און מיט יעדע מינוט איז אים איר אָנוועזענהייט שווערער און דריקענדער געוואָרען...

און אָט, ניט ווייט לינקס, דערזעט זיך שוין דער פּאַרק, דער אַלט־באַקאַנטער פּאַרק, מיט זיינע טונקעלע וועגען, איינגעהילט אין נאַכטיגע שאָטענס אין א שווייגענדיגען חלום, וואָס וועקט אַזוי פיל אַלטע זיסע ערהינערונגען, פאַרגאַנגענע ראָמאַנטישע איבערלעבונגען...

און זי שלעפּט אים, און זי ציט אים און זיי קומען אַלץ נעענטער צום פּאַרק...

ער פילט, ווי ער ווערט שוואַך... קינדעריש הילפלאָז... נאָך א פּאָר טריט און...

די מינוט איז אָנגעלאָפען א טעקסי. ניט לאַנג טראַכטענדיג, האָט ער א שטאַרקען צי געטאָן זיין אָרעם פון איר האַנט, א זאָג געטאָן: גוט נאַכט! און האַסטיג אריינגעשפּרונגען אין טעקסי...

פאָרענדיג איז ער געוועזען שטאַרק נערוועז... ניט געקענט רואיג איינזיצען... געטראַכט וועגען דעם אַז ער האָט זיך נאַריש און קליין געמאַכט, אַז זיין באַגעגעניש מיט מאַלי'ן איז געוועזען א נאַרישע, אַן אומגעלומפּערטע, און נאָך נאַרישער איז געוועזען דאָס אַוועקלויפען פון איר...

און זי, מאַלי, מוז איצט פון אים לאַכען, לאַכען שטעכיג, חוצפה'דיג... און א טיפער פאַרדרוס האָט ניט אויפגעהערט צו נאַגען זיין הארץ...

„צו וואָס, צו וואָס, האָט ער דאָס באַדאַרפט?

„און צו וואָס טויג אים זינגער'ס אדרעס? צו וועלכען שוואַרץ יאָר באַדאַרף ער אים?...“

מיט כעס האָט ער געריסען שטיקלאַך פון זינגער'ס אַדרעס און געוואָרפען דורכ'ן קליינעם פענסטערל פון דער פליענדער טעקסי. די שטיקלאַך פּאַפּיר זיינען פון ווינט פאַרטראָגען געוואָרען ערגעץ איבער די נאַכטיגע גאַסען...

# טײלען...

ער איז געזעסען אין איר צימער אַן אומגעדולדיגער, געקוקט װי זי פּאַרעט זיך אַרום איר קינד, פּוצט עס און װאַשט עס, און גיט עס אַלע װײלע אַ צי צו איר האַרץ און יעדען מאָל װי זי טוט דאָס, גיט זיך איר האַרץ אַ הויב פון תענוג און גענוס. אירע אויגען פלאַמען אויף מיט מוטערליכער גליקזעליגקייט און פרייד.

דער אָװענט האָט אָנגעהויבען צופאַלען, און די שװערע טאָג־היץ איז נאָך אַלץ ניט פאַרשװאונדען. פאַרקערט, עס איז נאָך געװאָרען שװערער און דריקענדער; װאַרימע כװאַלכעלעך האָבען זיך אַרומגעטראָגען, געפּרעסט די לופט, געמאַכט שװער צו אָטעמען.

ער איז געזעסען אַן אָנגעגליטער, אי פון דער היץ, אי פון דער ליבע... געװוּנשט אַלע װײלע דעם שטערען און גלייכצייטיג ניט אַרונטערגענומען די אויגען פון איר ענטבלױזטער האַלז, פון אירע בריסט, װאָס האָבען אַדורכגעשטאַרצט דורך דער לייכטער קימאָנע... אַראָפּגעהאַנגען אומזעבאַר װי צװײ גרויסע צייטיגע עפּעל פון אַ בוים, פאַרשטעלט אונטער בלעטער...

פאַרטיג געװאָרען מיט'ן קינד'ס אָנטאָן, האָט זי דאָס קינד דערלאַנגט עטליכע שטאַרקע קושען, אַזױ אַז דער קלאַנג האָט אַזש דערגרייכט צו זיינע אויערען... עס האָט אים אַזש אַ הויב געטאָן פון אָרט און אַ שטאָך געטאָן אין אַלע אבֵרים... הינטערװײלעכטס, זי זאָל עס ניט באַמערקען, געװאָרפען אַ פּאָר שאַרפע בליקען אויפ'ן קינד, אויפ'ן קליינעם „קאַראַפּוזיק", װי ער האָט אים אין געדאַנק גערופען, שטיל, װי צו זיך, דורכגעזייט צװישען די ציינער עטליכע אומפאַרשטענדליכע װערטער... מיט באַהאַלטענעם און איינגעהאַל־טענעם כעס אַ רייב געטאָן אַ שװעבעלע, פאַררויכערט אַ סיגאַרעט...

— און איצט גיי איך זיך אָנטאָן! — האָט זי געזאָגט, און אויף אים אַ קוק געטאָן, װי זי װאָלט זיך פּלוצלונג אַן אים דער־מאָנט — איר װעט מיר ענטשולדיגען, מיסטער הערמאַן! גיט אַכטונג אויף מיין קינד ביז איך װער פאַרטיג.

— אַלראַיט, איך וועל שוין אויפפּאַסען! — האָט ער איר אָפּגעענטפערט רואיג.

זי איז פאַרשוואונדען אין צווייטען צימער.

ער איז געזעסען און געראויכערט.

דער קליינער פיר־יאָריגער „קאַראַפּוזיק", אַן אויסגעפּוצטער און אַן אויסגעצוואַגענער, איז דערווייל אַרומגעלאָפען אַרום צימער, איבערגעקערט אַ וועלט, אַרומגעטאַנצט אַרום טיש, פאַנאַנדערגע־רוקט די טשערס, דערטאַפּט ערגעץ אַן אַלטען „פערד" און זיך אוועקגעזעצט רייטענדיג אויף אים... איין לייצע איז געווען אָפּגעריסען, האָט ער אַ רוף געטאָן דעם „אַנקעל" ער זאָל עס אים פאַריכטען... און ווען דאָס איז אים נמאס געוואָרען, האָט ער זיך אַ וואָרף געטאָן צום „אַנקעל", צו אים גערעדט, אים עפּעס דער־ציילט אויף זיין קינדערשע, אומפאַרשטענדליכע שפּראַך וועגען זיינע קינדערשע גליקען און ענטוישונגען... און אָט האָט ער דערזען דעם „אַנקעל'ס" גילדענע קייטעל פון'ם זייגער. האָט זיך דאָס קינדערש הארץ ממש מחיה געווען... ער האָט עס אַ נעם געטאָן אין די הענטלאַך, עס געדרייט פון אַלע זייטען, באַקוקט, באַטאַפּט, און אַנגעקוואַלען פון פרייד... פאַר גרויס שמחה האָט ער זיך גאָר גענומען אַרויפדראַפּען צום „אַנקעל" אויפ'ן שויס, איינריכטענדיג אים די ווייסע הויזען...

הערמאַן איז געזעסען אַ צוטראַגענער... געקוקט מיט בייזע און שטעכעדיגע אויגען אויפ'ן קליינעם „קאַראַפּוזיק", וואָס פאַר־שמירט אים די ווייסע הויזען. ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט אים, צי זאָל ער אים צוציען צו זיך, מאַכען אים פילען נעענטער און צוגעלאָזענער, אַזוי אַז די מוטער זאָל גלויבען אַז ער האָט אים ווירקליך ליב און דאָס קינד האָט אים ליב, אָדער ער זאָל אים אַננעמען אָט אַזוי פאַר'ן קעפּעל און אַ דריי טאָן, אַז...

הערמאַן האָט אַליין ניט געפילט, ווי אינסטינקטיוו האָט זיין האַנט אַ דריק געטאָן דאָס קינד איבער'ן העלזעל... דאָס אינגעלע האָט זיך צוואויינט און צו שריען אויפ'ן קול, און האַסטיג אַראָפּ־געשפּרונגען פון הערמאַנ'ס שויס.

די מאַמע איז אַריינגעלאָפען אַ צושראָקענע, צוגעלאָפען גלייך

צום קינד, אים ארומגעכאַפּט מיט מוטערליכע ליבשאַפט און אים גענומען אויספרעגן וואָס אים איז.

— אַנקעל! אַנקעל! — האָט דאָס קינד געשטאַמעלט, און אַנגעוויזען אויף הערמאַנ׳ען.

— ס׳איז גאָרניט! ס׳איז גאָרניט! בארואיגט אייך! — האָט הערמאַן איר געזוכט צו בארואיגען — פאַרשטייט איר, דאָס קינד איז געזעסען אויף מיין שויס און זיך געשפּילט, האָט זיך עס אַ שטאָך געטאָן אין אַ פינגער, וואָס געפינט זיך שטענדיג ביי מיר אונטער׳ן לאַץ — מען גייט דאָך עפּעס מיט אַ לידי — האָט ער לאַכענדיג דערענדיגט — נישקשה, עס וועט אים גאָרניט זיין!

ער האָט דאָס קינד אַ פּאָר מאָל אַ גלעט געטאָן איבער׳ן קעפּעל, ארויסגענומען אַ פּאָר שטיקלאַך טשאָקאָלאַד פון קעשענע. דאָס קינד דערזעענדיג די טשאָקאָלאַד איז ווידער אַמאָל פריילין געוואָרען און זיך גלייך איבערגעבעטען.

— נאָך אַמאָל ווען איר נעמט מיין קינד אויף דער האַנט, האָט וואָס וויינינגער פינם מיט זיך, ווייל איך וויל ניט אַז מיין קינד זאָל זיך לעבען אייך צושטעכען — האָט די מוטער האַלב אין שפּאַס און האַלב אין ערנסט ארויסגערעדט.

— אַ צווייטען מאָל וועל איך שוין פאָרזיכטיגער זיין! — האָט ער איר אָפּגעענטפערט, און איר אַ שטאַרקען קוש געגעבען איבער׳ן האַלז... — — — — — — — — — — — —

דעם זעלבען אָוונט זיינע ביידע געזעסען ביים ים.

געזעסען שווייגענדיגע און געהערט ווי דער ים רוישט, שלאָגט זיך אָן אַן דעם טונקעלען ברעג מיט ווילדען און קאַכיגען אימפּעט. און מיט דעם זעלבען אימפּעט רייסט ער זיך גלייך צוריק און פאַרלירט זיך אין דער ווייטער טונקעלער אומענדליכקייט...

דאָס קינד איז געזעסען נאָענט ביי דער מוטערס זייט און זיך געשפּילט מיט׳ן זאַמד און מיט די „שעלס“ וואָס דער ים האָט ארויסגעוואָרפען.

אַ פּאָר מאָל האָט הערמאַן צו זיין געליבטער אָנגעהויבען צו ריידען, געוואָלט פאַרבינדען אַ שמועס וועגען זייער ווייטערדיגען לעבען און צוקונפט... דאָס געשפּרעך האָט זיך אָבער בשום אופן ניט געקענט פאַרבינדען, ווייל זי האָט כסדר געקוקט אויפ׳ן קינד,

עס א מינוט ניט אפגעלאזען פון אויג, בסדר מורא געהאט עס זאל ניט ערגעץ פארלארען גיין...

— איר זייט א וואונדערבארע מאמע, אבער זייער א שלעכטע געליבטע! — האט ער מיט א טאן פון רוגזה ארויסגערעדט, ניט קענענדיג זיך צוריקהאלטען.

— ס'קען זיין! — האט זי אויף אים געווארפען א שניידענ־דען בליק — אבער א געליבטער איז ניט קיין קינד.

— יא, אבער אלץ מוז דאך האבען א גרענעץ.

— ניטא קיין גרענעץ צו דער ליבע פון א מוטער צו איר קינד — האט זי שארף ארויסגערעדט.

— און וואס איז מכח דער ליבע צווישען צוויי פארליבטע?

— דער וואס וועט ליב האבען מיך, וועט ניט ווייניגער מוזען ליב האבען מיין קינד — האט זי געענטפערט ענטשלאסען.

— איר גיט דאך אבער די גאנצע ליבע און טרייהייט דעם קינד אוועק, וואס בלייבט שוין פאר'ן געליבטען?

— דער געליבטער מוז צופרידען זיין אט אזוי ווי עס איז.

— צופרידען זיין? דאס קענען נאר די, וועלכע זיינען שוין אמאל געוועזען פארהייראט, געהאט דאס גליק און פארגעניגען צו האבען זייערע געליבטע אין גאנצען, מיט'ן גוף און מיט דער נשמה און מיט'ן גאנצען בלוט, וואס איז אין זיי דא... אבער די וועלכע זיינען נאך ניט געוועזען פארהייראט, קענען ניט צופרידען זיין מיט דאס ביסעלע וואס בלייבט נאכדעם ווי מען גיט אפ די ליבע צו עפעס אנדערש...

— אויב אזוי, האט איר מיר דאך ניט ליב.

— איר רעדט אלץ פון מיין ליבע צו אייך. און וואס איז מכח אייער ליבע צו מיר?

— כ'האב אייך אזוי פיל ליב וויפיל איך קען.

— עס איז פאר מיר ווייניג...

— זיינען מיר ניט קיין גלייכע פאר! איר וועט מיך פון מיין קינד ניט אפרייסען. איך האב גענוג צוליב דעם געאפפערט און געליטען... כ'האב צוליב דעם א לעבען צובראכען... איר פאר־שטייט! — האט זי פארענדיגט אין א הארציג ציטערענדיגען טאן.

ער האָט געשוויגן, ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערן. עפּעס האָט אים ווי געטאָן, געקריינקט און באַליידיגט זיין בחור׳ישן „איך". פאַרוואָס ניט האָבן די גאַנצע פרייד, דאָס גאַנצע גליק צו וואָס זיין בחור׳שאַפט באַרעכטיגט אים?

ער האָט געטראַכט וועגן זיין לעבן, וועגן זיינע בעסטע יונגע יאָרן, וואָס זיינען אַוועק אָן עפּעס גאַנצעס, אייגענס; זיין לעבן איז שטענדיג געווען איינגעטיילט אין שטיקלאַך, אין ברעקלעך... אַוואו ער האָט זיך ניט אַ ריר געטאָן, האָט ער זיך שטענדיג אָנגעשטויסן אָן עפּעס, וואָס האָט צופּערטעלט און צו־פּיצעלט זיין לעבן אויף גרעסערע און קלענערע טיילן... האָט ער געליבט, האָט ער שטענדיג באַדאַרפט מיט אימיצן זיך טיילן... האָט מען אים געליבט, האָט ער זיך באַדאַרפט טיילן... און איצט, ווען ער וויל זיין מזל פאַרבינדן מיט זיין געליבטער פּערזאָן אויף שטענדיג, מוז ער זיך ווידער אַמאָל טיילן... נאָר טיילן טיילן און טיילן... — — — — — — — — — — — — — —

עס איז שוין געווען שפּעט. אויפ׳ן ים־ברעג זיינען דאָ און דאָרט נאָך געלעגן איינגעקנוילט געליבטע פּאָרלעך און געשוויגן...

אַ קיל ווינטעל האָט געבלאָזן פון ים. געזאַלצענער ים־ריח האָט זיך געטראָגן אין דער לופט און באַלעבט און דערפרישט די מידע מענשן, וועלכע זיינען פאַרבליבן אויפ׳ן ים־ברעג.

דער קליינער „קאַראַפּוזיק" איז שפּילענדיג אָנשלאָפן געוואָ־רען אויפ׳ן זאַמד.

די מוטער האָט מיט צאַרטקייט און געטריישאַפט אים אַוועקגעלייגט ביי זיך אויפ׳ן שויס, אָנגעשפּאַרט זיין קעפּעלע אויף איר ברוסט, מיט די הענט אַרומגענומען זיין קליין און ווייך קער־פּערל, אים געגלעט, געקושט איבער זיינע פאַרשלאָפענע אויגעלעך.

פון צייט צו צייט האָט זי געוואָרפן אַ בליק צו איר באַגליי־טער, וואָס איז געלעגן ווי איינגעגראָבן אין זאַמד מיט שטומער אָפּגעקערטקייט... זיין פּנים האָט זי ניט געקענט זען צוליב דער פינסטערניש, וואָס האָט איינגעהילט דעם ברעג... אָבער פון זיינע ליפּן האָט זי דאַכט זיך געהערט מורמלענדיג די ווערטער: טיילן, טיילן, טיילן... — — — — — — — — — — — — — —

# אַ טאַטע

עטליכע חדשים נאָך דער חתונה האָט דייוו אָנגעהויבען צו באַמערקען ווי זיין עני'ס פיגור ענדערט זיך פון טאָג צו טאָג. ווערט רונדער, ברייטער, אַזוי אַז פון איר מיידעלשע שלאַנקע פיגור איז שוין באַלד קיין סימן ניט געבליבען.

מיט שרעק און פאַרוואונדערונג האָט ער אויף איר געקוקט מיט עפּעס אַזעלכע מאָדנע בליקען... איר גאַנצער אויסזען איז אים פאַרגעקומען אַזוי פרעמד, אַז עס איז אים שווער געווען צו גלויבען, אַז דאָס איז זי, די זעלבע עני, מיט וועלכער ער האָט ערשט מיט עטליכע חדשים צוריק חתונה געהאַט. ער האָט זיך אויף קיין פאַל ניט געקענט צוגעוואוינען צום געדאַנק, אַז ס'איז דאָך גאַנץ נאַטירליך, אַז נאָך דער חתונה זאָל מיט זיין פרוי געשען דאָס, וואָס געשעט געוויינליך מיט יעדע יונגע פרוי נאָך דער חתונה — די ערוואַרטונג פון ווערען אַ מוטער.

דייוו האָט זיך קיינמאָל וועגען דעם ניט פאַרטראַכט. ער איז איבערהויפּט ניט געווען פון די מענשען, וועלכע טראַכטען. עס האָט אים ווייניג געקימערט ווי אַזוי אַ מענש קומט אויף דער וועלט, ווי אַזוי עס מערען זיך און פרוכטבאַרען זיך די מענשליכע באַשעפענישען. ווי עס וואַקסען פון קליינע אוים גרויסע, און פון גרויסע קליינע. פאַר אים איז די וועלט געווען אַ פאַרטיגע. ער האָט פיינט געהאַט זיך גריבלען אין וועלט־פּראָבלעמען. אין לעבענס־פראַגען. פאַר אים איז גענוג געווען דער פאַקט, אַז אויף דער וועלט זיינען פאַראַנען פרויען מיט שיינע פּנים'ער און רייצענדע פיגורען, וועלכע פאַרשאַפען אים פרייד און פאַרגעניגען. וואָס שענער דאָס פּנים, וואָס רייצענדער די פיגור, אַלץ מער פאַרגעניגען פאַרשאַפט עס אים.

דייוו איז געווען אַ לעבע־יונג פון דעם סאָרט, וועלכע שעצען ניט אָפּ אין דער פרוי אירע גייסטיגע אייגענשאַפטען. ער האָט

אין דער פרוי געליבט בלויז די קערפערליכע שיינהייט, איר זינגען און איר טאנץ. וואס שנעלער און רירעוודיגער איינע האט גע־טאנצט, געגאנגען, גערעדט, געזונגען, אלץ מער ליב האט ער זי געהאט און אלץ מער אינטערעס האט ער אין איר געפונען. פון ערנסטע פרויען איז ער אנטלאפען ווי פאר פייער... ער האט פיינט געהאט שטילע און רוהיגע פרויען מיט פארטראכטע פנים׳ער... זיי פלעגען אויף אים ארויפוואַרפען א מרה־שחורה... ער פלעגט זיין רופען: „די פארזויערטע“, און ער האט זיי אויסגעמידען.

---

מיט עני׳ן האט דייוו געהייראט דערפאר, ווייל זי איז געווען שענער, רייצענדער, און לעבעדיגער פון אלע אנדערע. זי האט געהאט א שיינע, דינע פיגור, געווען א פריילילכע, און געטאנצט אויסגעצייכענט. ער האט אין איר געפונען זיין „אידעאל“. אז זיין עני׳ס פיגור זאל זיך אמאל ענדערען, אז איר שטענדיג לאכע־דיגע געזיכט זאל ווערען ערנסט, — דאס איז אים קיינמאל ניט איינגעפאלען.

דערפאר איז אים איצט אויסגעקומען אזוי קאמיש ווען ער האט זי פלוצלונג דערזען גאר אין א גאנץ אנדער געשטאלט... יעדען מאל, ווען ער האט אויף איר א קוק געטאן, האט זיך אים געגלוסט צו לאכען פון איר מאדנעם אויסזען און לעבערליכען גאנג... גלייכצייטיג האט אים געקריינקט, וואס אים, דייוו׳ן, האט אזוינס געטראפען... זי איז אים געווארען אפשטויסענד און דערווידער. און ער האט וויפיל ס׳איז נאר מעגליך געווען זי געזוכט אויסצו־מיידען... זעלטען ווען איז ער מיט איר ערגעץ געגאנגען, ווייל יעדער גאנג האט אים פארשאפט הארצווייטאג און חרפה. ער האט געפילט, אז יעדען מאל ווען ער גייט מיט איר, ברענט אויף אים די הויט... איבערהויפט ווען ס׳פלעגט זיך אים אויסקומען צו באגעגענען מיט זיינע אמאליגע באקאנטע, ווען עס עפענט זיך דאמאלסט א גרוב, וואלט ער אריינגעשפרונגען.

---

די צייט ווען עני האט באדארפט געלעגען ווערען האט זיך דערנענטערט. און עני׳ס ליידען זיינען מיט יעדען טאג געווארען אלץ שווערער און אומערטרעגליכער. זי איז געווארען שוואכער

און בלאסער... אפשטער און אפטער האבען איר אנגעכאפט ווייען, אז זי איז שיר ניט צוריסען געווארען. עס האט זיך איר געוואלט שרייען, קרעכצען זי האט זיך אבער אפגעהאלטען מיט אלע כחות. זי האט זיך געראנגעלט מיט איר שמערץ טיף אין זיך, כדי איר מאן זאל עס ניט באמערקען...

דייוו האט עס אבער יא באמערקט... און דאס ערשטע מאל האט זיך אין זיין הארץ א ריר געטאן א געפיל פון רחמנות, זעענדיג ווי זיין עני ליידעט, און זיין געפיל צו איר האט זיך גענומען בייטען...

ער האט דערזען, אז זיין עני קען נישט נאר טאנצען און שפרינגען, נאר קען אויך ליידען אויסערגעוויינליכע שמערצען פאר עפעס, וואס איז נאך ״ימבאשטימט, פאר עפעס וואס באדארף קומען און דאס, וואס באדארף קומען, וואס איז דאס אזוינס?...

דייוו האט זיך פארטראכט... דאס ערשטע מאל איז אים ארויפגעקומען אויפ׳ן זינען די פראגע פון מענשליכען געבורט און די גרויסע ראליע, וואס די פרוי שפילט דערביי...

„אט — האט ער א טראכט געטאן — איז ער דאך אויך א מענש, און ניט שטענדיג איז ער דאך געווען אזוי גרויס און דערוואקסען ווי ער איז איצט. ער האט דאך אויך אמאל געמוזט געבארען ווערען. און זיין מוטער האט דאמאלסט אזוי געליטען ווי עס ליידעט איצט זיין פרוי, עני, ביים געבורט פון זייער קינד...

״פון „זייער״ קינד! הייסט עס אז ער, דייוו, האט א נאענטע שייכות מיט עני׳ס איצטיגע ליידען, און אז פון די ליידען באדארף ארויסקומען דאס, וואס עס איז ארויסגעקומען פון זיין מאמעס ליידען — א מענש. פריער א קליינס, נאכדעם אזא גרויסער מענש ווי ער, דייוו, איז איצט אליין.״

---

אין דעם אווענט, ווען עני איז געלעגען געווארען, האט דייוו דורכגעלעבט אלע גיהנם׳ס. דאס ערשטע מאל אין זיין לעבען איז אים אויסגעקומען צו הערען אזעלכע געשרייען און געוואלדען פון א פרוי ביים געבורט. ער איז געשטאנען א דערשראקענער און ביי יעדען געשריי האט ער א ציטער געטאן.

ער האט געזען ווי דער דאקטאר און די נוירס אנגעטאן אין ווייסע פארען זיך דארט ארום עני׳ן. אלע אין הויז זיינען צו-

טראָגעז און אומרואיג... אָבער מער פון אַלעמעז צוטראָגעז און אומרואיג, האָט ער געפילט, איז ער אַליין... עס האָט אים אַזוי ווי געטאָז פאַר איר, און ער וואָלט, דאַכט זיך, די מינוט אַלע געטאָן צו לינדערעז אירע שמערצעז...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

א דונערענדער געשריי האָט אַ ציטער געטאָן אין דער לופט... דער לעצטער ווילדער געשריי פון דער געווינעריז... דייוו איז געשטאַנעז ווי געפּלעפט, זיך ניט געקענט אַ ריר טאָן פון אָרט פון שרעק...

צו זיין אויער האָט זיך פּלוצלונג דערטראָגעז דאָס געוויין פון אַ ניי־געבוירענעם קינד... און אַ מאָדנער געפיל האָט אים פּלוצלונג אַרומגעכאַפּט, אַ געפיל אַ הייליגער... אַ געלייטערטער.

ער איז געווען ווי אין חלום, קוים געהערט ווי מען ניט אים אָפּ „מזל טוב".

ווען מען האָט אים צוגעפירט צו דער קינפּעטאָריז, איז ער אַ מינוט געשטאַנען ווי אָן לשון און אויף איר געקוקט מיט אַזעלכע שטאַרע בליקעז. באַלד אָבער איז ער געקומען צו זיך, באַגריפעז וואָס עס קומט פאַר אַרום אים, דערפילט ווי אַ ניי לעבען האָט זיך אַרום אים אַרומגעוועבט, אַ לעבען אַזוי ווייט און פאַרשידען ווי ביז איצט, און אַז דאָס ניי לעבען האָט זי עס געבראַכט, זי, זיין עני, וועלכע ליגט איצט אין בעט כמעט אַ פאַר'חלש'טע, אָבער מיט אַ גליקליכען שמייכעל אויף אירע פאַרשמאַכטע ליפּעז...

מיט אַ פאַרזינדיגטען אַראָפּגעלאָזענעם קאָפּ איז ער געשטאַנען פאַר איר, מיט'ן הייליגען דרך ארץ וואָס מען האָט פאַר מענשען, ווען מען דערזעט זייער מאַרטירערשאַפט, פאַר עפּעס וואָס מאַכט רייכער און שענער דאָס לעבען. ער איז געשטאַנען פאַר איר בעט און ניט געוואָגט איר אָנצורירען...

באַלד אָבער האָט ער זיך אַ וואָרף געטאָן אויף די קני לעבען איר בעט, און אַרויסגעפּלאַצט אין אַ געוויין, און וויינענדיג האָט ער געקושט אירע הענט, אירע פינגער; זי געגלעט איבער די האָר, אויגען און האַלז; ער איז שיר ניט משוגע געוואָרען פון פרייד און גליק....

די יונגע קינפּעטאָרין האָט גליקליך געשמייכעלט...

# פינגער

אַלץ וואָס איז ניומאַנ׳ען פאַרבליבען אין זכרון פון זיין געוועזענער פרוי נאָכדעם ווי זיי זיינען שוין געווען עטליכע יאָר גע׳גט, זיינען געווען אירע פינגער, אירע שיינע, דינע, עלאַסטישע פינגער מיט די שפּיציג־אויסגעטאָקטע פאַרשאַרפטע נעגעלאַך, וועלכע האָבען אים צו זיך געצויגען ווי מאַגנעטישע צווענגלאַך...

דאָס זיינען געווען עפּעס מאָדנע פינגער; אַזעלכע לאַשצענדיגע, גלעטענדיגע, ווי סאַמעט־ווייסער זייד. אין איר גרעסטען כעס, ווען אירע אויגען פלעגען אַ שאָס טאָן מיט ברענענדיגען האָס אויף אים, אַז ס׳האָט אים געדאַכט, אַז אַלץ אַרום אים צופלאַמט זיך מיט רויטע, צינגעלדיגע פייערלאַך, איז גענוג געווען זיינע בליקען זאָלען מיט אַמאָל פאַלען אויף אירע פינגער, וועלכע פלעגען דאַן נערוועז אַרומטאַנצען ווי די פינגער פון אַ פידעל־קינסטלער איבער די סטרונעס, עס זאָל זיך מיט אַמאָל ענדערען זיין בייזער געפיל צו איר. די לופט אַרום אים פלעגט זיך נעמען אויסלייטערען, און זיינע בליקען פלעגען אָנהויבען אַרומצושווימען ווי אין אַ ווייסען, דורכזיכטיגען נעבעל דורך וועלכען ער האָט קיין געשטאַלט ניט געזען, נאָר פינגער, זיין פרוי׳ס ליבע, צאַרטע, ליכטיגע און שפּי־לעוודיגע פינגער...

און אַ שטאַרקע ליבשאַפט פלעגט אים באַפאַלען צו זיי... ער האָט זיך מער ניט געקאָנט צוריקהאַלטען, ער פלעגט אַ כאַפּ טאָן אירע פינגער און זיי קושען, קושען אָן אויפהער, מיט׳ן גאַנצען ווייטאָג און פייער פון זיין צוברענטע האַרץ... — — — — — — — — — —

זי, זיין פרוי, פלעגט אים אָנקוקען פאַרוואונדערט, ווי ער

וואַלט פּלוצלונג פון זינען אַרונטער און זיך קוים איינגעהאַלטען זי זאָל זיך ניט צולאַכען...

— — — — — — — — — — — — — — — — —

איצט, שוין אַ לאַנגע צייט נאָכ'ן גט, הערען אים אירע פינגער ניט אויף צו פאַרפאָלגען. אַלץ, אַלץ, איז שוין באַלד ווי אָפּגעווישט געוואָרען פון זיין זכרון: זיין פאַרגאַנגען אומגליקליך לעבען מיט איר, אפילו די וויינינגע מינוטען פריידען, וואָס ער האָט מיט איר געהאַט. ער האָט שוין, דאַכט זיך, באַלד פאַרגעסען ווי זי האָט אויסגעזען. אירע פינגער אָבער שוועבען פאַר זיין גדאַנק, ווי אויסגעקריצטע אויף ווייסען מאַרמאָר... שווימען אַרום ביי זיין יעדער באַגעגעניש מיט אַ פרוי צו וועלכע ער וויל זיך דערנענטערען, ווערען אינטים, און אפשר חתונה האָבען.

אָט קאָן ער אַ פרוי, וועלכע איז אים זייער געפעלען; אַ זיס, ליבליך פּנים, מיט שיינע גדזיכטסציגע, אַ יונג־רייצענדע פיגור און אַן אַנציענדער, לייכטער גאַנג, און אין אַלגעמיין אַן אינטערעסאַנטע פרוי, וועלכע שיינט צו האָבען אַ גוטען, עדעלען כאַראַקטער. צו דעם אַלעמען איז זי אַ שטילע, אַ באַשיידענע. אַזאַ פרוי קאָן מען ליב האָבען, און מען קען מיט איר גליקליך זיין. זי וועט אים אויסהיילען זיינע אַלטע וואונדען. ער קאָן נאָך מיט איר האָבען עטליכע גליקליכע און גוטע יאָרען...

ער איז שוין בערייט זיך איר צו ערקלערען אין ליבע, דער־ציילען איר, וואָס פאַר אַ גוטען איינדרוק זי האָט אויף אים געמאַכט, אַז ער שעצט אָפּ אירע מעלות אויף אַזוי פיל, אַז ער איז בערייט מיט איר חתונה צו האָבען. ער ווייסט, אַז זי וואַרט אויף אָט דער ערקלערונג, ווייל ער האָט זיך איבערצייגט, אַז זי האָט אים אויך ליב. עס פיילט בלויז דאָס וואָרט, די פאַרשטענ־דעניש, און עס הויבט זיך פאַר אים אָן אַ נייַ לעבען...

ס'מויל עפענט זיך, זיינע ליפּען נעמען עפּעס מורמלען... מיט אַמאָל פאַלען זיינע בליקען אויף אירע פינגער, וועלכע זי האָט צופעליג אַ הויב געטאָן פאַר זיינע אויגען ווי מיט זיי אים אַ

גלעט צו טאָן... ער ציטערט שטיל אויף... די ווערטער בלייבען אים שטעקען אין האַלז, ווי ער וואָלט זיך מיט עפּעס אַ וואַרג געטאָן...

ער דערזעט פאַר זיך פינגער... קורצינקע, פעטינקע, פּוכיג־אויפגעבלאָזענע, אין וועלכע עס קנייטשען זיך אַזעלכע דינע, ווי פון זשאַווער־איינגעגעסענע רינגעלעך... נעגעל ברייט־שפּיציגע... און ס׳ווערט אים מיט אַמאָל אַזוי אומהיימליך אויפ׳ן האַרצען.. ער זעט ניט מער איר שיינעם פּנים, איר רייצענדע פיגור: ער זעט בלויז אירע פינגער, וועלכע דענערווירען אים, שלאָגען אַזוי פּריקרע אויף זיין געפיל...

גלייכצייטיג שווימען פאַר אים אַרויס יענער׳ס, דער געוועזענער׳ס פינגער... שווימען אַרויס פון ווייטע, באַהאַלטענע טיפקייטען, ווי באַזונדערע אברים פון אַ גוף, וואָס איז צו אים אַמאָל געווען אַזוי נאָענט, אָבער איז שוין לאַנג, לאַנג פאַר אים ווי געשטאָרבען, און פאַרבליבען זיינען אים פאַר אַן אנדענקען אירע פינגער, אירע ליכטיגע, כשופ׳דיגע פרויען־פינגער...

# פ י ם

לערנער איז געווען שטארק פארליבט אין זעלמא'ן, נאך איר געבענקט, און געגארט זי צו זען.

ער האט קיינמאל ניט א טראכט געטאן פאר וועלכע באזונדערע מעלות ער האט זי אזוי שטארק ליב, פונקט ווי ער האט זיך ניט צוגעקוקט צו אירע באזונדערע חסרונות. פארליבטע, זאגט מען, זיינען בלינד, און ער האט דעם כלל אין גאנצען אויסגעהאלטען.

קיין גרויס נחת פון זיין ליבע האט לערנער ניט געהאט, ווייל זעלמא, פון איר זייט, איז אין אים ניט געווען פארליבט, און זי האט עם אים אויף שריט און טריט ארויסגעוויזען, און ער האט פון דעם שטארק געליטען.

ווען לערנער איז געוואר געווארען, אז זעלמא האט פלוצלונג חתונה געהאט, איז ער שיר פון זינען ארונטער. עס האט זיך אים געדאכט, אז אלץ האט זיך פאר אים געענדיגט, אז זיין לעבען אן איר האט מער ניט קיין זין. ער האט פארלארען זיין רו, זיין לעבענס-לוסט, געפילט ווי עפעס דריקט אויף אים מיט אזא כח, אז ס'איז אים שווער צו אטעמען, ווי די גאנצע וועלט וואלט אים ענג געווארען...

ס'הארץ האט אין אים ניט אויפגעהערט צו וויינען און צו בלוטען ווי ביי אן אבל, וואס האט פארלארען דאס ליבסטע און טייערסטע אין לעבען...

— — — — — — — — — — — — — — — — —

פינף יאר זיינען אוועק.

לערנער האט זיך מער-וויי ניגער בארואיגט, אבער נאך אויסער-ליך, אינווייניג האט נאך אין אים אלץ געברענט א פלאם פון ליבע. און בענקשאפט נאך איר...

ער האָט זעלמאַ'ן דורך דער גאַנצער צייט קיין איין מאָל ניט באַגעגענט. ער איז זעלטען געקומען צווישען געזעלשאַפט, האַ־בענדיג דאָס געפיל, אַז ער וועט סיי־ווי אין ערגעץ ניט געפינען וואָס ער זוכט...

לערנער האָט זיך ניט געקענט פאָרשטעלען, אַז אַן אַנדער מיידעל זאָל אים פאַראינטערעסירען. עפּעס האָבען זיי אים אַלע אויסגעוויזען אַזוי פרעמד, אַזוי ניט ליבענסווירדיג. זי, זעלמאַ, איז די איינציגע וועלכע ער האָט ליב, מיט וועלכער ער וואָלט געקענט גליקליך זיין, געפינט זי זיך גאָר ערגיץ אין אַנדערע, אין פרעמדע הענט...

---

איינמאָל, אַ זונטאָג בייטאָג, ווען לערנער האָט שפּאַצירט אין אַ פּאַרק, פאַרזונקען אין טרויעריגע געדאַנקען, איז אים פּלוצלונג אַנטקעגען געקומען זעלמאַ, פירענדיג אַ קינדערש וועגעלע...

ווען ער האָט זי דערזען איז ער געבליבען שטיין אַ פאַרצי־טערטער... דערפילט ווי יעדער אבר וואָלט זיך אין אים אָפּגעריסען און זיך אַ צי געטאָן צו איר... זיין פּנים האָט באַקומען אַלערליי קאָלירען, און זיין גאַנצער קערפּער האָט זיך אַ בויג געטאָן, ווי ער וואָלט פאַרלאָרען ס'גלייכגעוויכט...

אַ סעקונדע זיינען זיי ביידע געשטאַנען שטיל און זיך שטום אַנגעקוקט, ווי זיי וואָלטען ניט געפונען קיין ווערטער...

— איז וואָס־זשע מאַכט איר, לערנער? — האָט זעלמאַ ענדליך אַרויסגערעדט, באַמערקענדיג די שרעקליכע ענדערונג אין זיין אויסזען, און אַ רחמנות־געפיל האָט זיך אין איר, פאַר אים, אַ וועק געטאָן.

לערנער האָט געשוויגען, ניט געקענט אַרויסריידען אַ וואָרט, ווי דאָס לשון וואָלט ביי אים געוואָרען אָפּגענומען.

— איר ווילט גאָר מיט מיר ניט ריידען? — האָט זי אים ווי מיט פאַרוואורף אַ פרעג געטאָן.

— כ'מיין... וואָס איז דאָ פאַראַן צו ריידען?... — האָט לערנער קוים אַרויסגערעדט, דערפילענדיג אַזאַ שאַרפען דריק אין האַרץ, ווי דער גאַנצער ווייטאָג און פּיין פון אַלע יאָרען ליידען

דורך איר, וואָלט אים מיט אַמאָל אַ קלעם געטאָן.. ער האָט זיך קוים איינגעהאַלטען, ער זאָל זיך ניט צורעוועז אויפ׳ן קול...

זעלמאַ איז אומרואיג געוואָרען...

— ווי איך זע, זייט איר איצט ניט אויפגעלייגט פאַר קאָמפּאַניע... — האָט זי אויף אים עפּעס אַ מאָדנעם קוק געטאָן, און אָנעם טועענדיג דאָס הענטעל פונ׳ם קינדערשעז וועגעלע, האָט זי צו אים אַ זאָג געטאָן: „גוט באַי!" און גענומען אַוועקגיין.

לערנער האָט אפילו ניט געקענט ענטפערען אויף איר „גוט־באַי". אַזוי פאַרקלעמט איז ער געווען. ווי אַ פאַרגליווערטער איז ער געשטאַנען, די אויגען איינגעגראָבען אין איר און שטום נאָכגעקוקט ווי זי גייט אַוועק...

פּלוצלונג האָבען זיך זיינע בליקען אָן עפּעס אָנגעשטויסען. זיינע אויגען האָבען זיך מיט אַמאָל ברייט צועפענט. זיינע שוואַרץ־אַפּלען האָבען אָנגעהויבען ארומטאַנצען אויף איין פּונקט — אירע פיס... ווי ער וואָלט זיי איצט דערזען צום ערשטען מאָל...

ער האָט זיך אַ ציי געטאָן, ווי ער וואָלט זיך געוואָלט אויפטרייסלען פון זיין פאַרגליווערטען צושטאַנד, אַ שפּאַן געטאָן אַ פּאָר טריט אין פאָראויס ווי ער וואָלט זיך געוואָלט איבערצייגען, צי זיינען אָט די פיס, וועלכע שטאַרצען ארויס פון הינטער די גראָע זאָקען, טאַקע אירע, זעלמאַ׳ס...

„יאָ, געוויס זיינען דאָס אירע פיס! און וואָסערע פיס? אַזעלכע אומגעלומפּערטע, קרומע קלעצעלדיגע..." האָט ער זיך ווי דערפרייט , ווי עס וואָלט אים הנאה געטאָן, וואָס זעלמאַ, אין וועלכער ער איז אַזוי פאַרליבט, און וועלכע ער האָט פאַרלאָרען, נאָך וועלכער ער הערט ניט אויף צו בענקען, און זיין האַרץ הערט ניט אויף צו בלוטען, — אַז אָט די זעלמאַ איז גאָר ניט אַזאַ מציאה... זי איז דאָך גאָר ניט אַזוי ווי ער האָט געמיינט... אויב אַזוי איז דאָך זיין גאַנצע ליבע צו איר געווען אַ טעות. ווי קען מען ליב האָבען איינע וואָס האָט אַזוינע פיס?... וואו זיינען געווען זיינע אויגען? איז ער געווען בלינד? פאַרוואָס האָט ער דאָס ביז איצט ניט באַמערקט?...

ער האָט נאָך אַמאָל געוואָרפען אַ בליק אויף אירע פיס, ווי

ער וואָלט אין זיי געזוכט אַ טרייסט, אַ דערלייכטערונג, און אַ הילף פאַר זיין פאַרוואונדעט האַרץ...

ער האָט זיך געוואָלט איינריידען, אַז איצט האָט זיך זיין געפיל צו איר אין גאַנצען געענדערט, אַז ניט נאָר קען ער זי מער ניט ליב האָבען, נאָר אַז זי איז אים איצט פשוט אַפּשטויסענד...

אָבער וויפיל ער האָט זיך ניט באַמיט, זי אין געדאַנק צו פאַר'מיאוס'ען אין זיינע אויגען, האָט זיך עס אים ניט איינגעגעבען, דאָס געפיל האָט ניט דערלאָזען...

ער איז צוריקגעגאַנגען פון פאַרק מיט אַ שווער און אומעטיג געמיט... דאָס האַרץ אין אים האָט ניט אויפגעהערט וויינען פון דעם טיפען שמערץ וואָס האָט אינערליך אין אים געגריזשעט ווי אַ וואָרעם... און די בענקשאַפט נאָך איר האָט אים ניט אויפגעהערט צו מוטשען... ער האָט זיך געפילט אומגליקליך...

# די לעצטע ליבע

זיין אויסזען:

א הויכער, א שלאנקער, א שיינע קאפּ האָר, — אַן אויסזען פון אַן אַרטיסט, אָבער ער איז אַ געוויינליכער אַרבייטער, וואָס אַרבייט אין אַ שאַפּ אום צו מאַכען אַ לעבען פאַר אַ פרוי מיט צוויי קינדער, באַזיצט אָבער אינטעליגענץ מער ווי פון אַ דורכשניטליכען בעל־מלאכה.

ער איז אַלט אַ יאָר אַכט און דרייסיג, ווייזט אָבער אויס פיל יינגער, גייט שיין און ריין אָנגעטאָן און ווייסט ווי זיך צו האַלטען צווישען מענשען.

און כאָטש דאָס פאַרהייראַטע לעבען האָט זיך אים ניט איינגעגעבען, האָט עס דאָך אים ניט איינגעבויגען, זיין מוט ניט צובראָכען און זיין געמיט ניט שווער געמאַכט... ער איז פון דער נאַטור אַ פריילעכער, האָט אַ נישקשה׳דיגע שטימע און ער זינגט טאַקע ביי יעדער געלעגענהייט, איבערהויפּט האָט ער ליב פאָלקס־לידלאַך, און ער זינגט זיי מיט געשמאַק, מיט געפיל.

ער איז אויך אַ גוטער טענצער. קומט ער צו אַ באַל, ווערט ער אַרומגערינגעלט פון׳ם שיינעם געשלעכט... ער לאָזט זיך פיל ניט בעטען, טאַנצט מיט יעדער איינער, וועלכע קומט אים נאָר אונטער׳ן האַנט...

אַלע פון זיינע באַקאַנטע ווייסען אַז ער איז פאַרהייראַט, האָט אַ פּאָר קינדער, און ער זוכט עס אויך קיינמאָל ניט צו באַהאַלטען. ער קומט אָבער זעלטען אין געזעלשאַפט מיט זיין פרוי, וועלכע איז פון דער נאַטור אַ שטילע און אַ צוריקגעצויגענע...

זי פאַרווערט אים אָבער ניט צו גיין ווען און וואוהין ער וויל, ווייל זי איז שטאַרק איינגעגלויבט אַן אים. זי איז זיכער, אַז ער ליבט נאָר איר מיט די קינדער, איז זי געטריי און איבערגעבען.

און זי מאַכט ניט קיין טעות. וואָס עס אנבאַלאַנגט געטריי־שאַפט און איבערגעבענהייט, האָט זי זיך ניט וואָס צו שרעקען. און מיט ליבע? נו, מיט דער ליבע איז שוין עפּעס אַנדערש...

נעמט שענמאַן (ווי מען רופט אים) טראַכטען וועגען ליבע, ווערט די זאַך אַליין ביי אים עפּעס ניט קלאָר...

ער וויל זיך אַליין איינריידען אַז ער האָט זיין פרוי ליבער פאַר אַלעמען. ער האָט ליב זיין הויז, די קינדער, די היימישע רואיגקייט און געמיטליכקייט.

קומט ער פון דער אַרבייט, האָט ער זיך ליב צו באַגעגענען מיט די שטילע און מילדע בליקען פון זיין פרוי, קושען אירע אויגען, זיצען מיט איר מיט די קינדער ביים טיש און עסען צוזאַמען. אַ שטיף טאָן מיט אַ קינד אַ זינג טאָן אַ לידעל...

ניטאָ דאַמאַלסט קיין גליקליכערער פון אים.

אָפטמאָל זיצענדיג אַזוי ביים טיש אַרומגערינגעלט פון זיינע נאָענטסטע און טייערסטע, פאַלט אים איין אַ טראַכט צו טאָן: „וואָס פאַר אַ רוח טראָגט אים אַזוי פיל מאָל אַוועק פון׳ם הויז ערגעץ אין אַלדע שווארץ יאָר וואו, און צו וועמען? וואָס פיילט אים דען דאָ אין זיין הויז, וואָס איז אים אַזוי היימיש און ליב?

„און צו וואָס קלאַפּט ער אין פרעמדע טירען? און וואָס פאַר אַ פרייד, וואָס פאַר אַ גליק געפינט ער אויף די בעלער, טאַנצענדיג אָפט מיט אַלטע און אָפּגעלעבטע מוידען... און וואָס ווערט דערפון, וואָס זיי זוכען אים אָפּט צו פאַרשלעפען אין זייער פאַרבענקטער און נאָך ליבע־געגאַרטער וועלט?...

„וואו איז דאָ דער שכל? דער זין? ער האָט אַזאַ שטילע, ליבע און סימפּאַטישע פרוי — צו וואָס טוט ער דאָס?"

און טראַכטענדיג וועגען זיין פרוי פאַלט אים איין אַ בליק צו טאָן אויף איר... אָבער טאַקע אַ קוק טאָן ניט צופעליג, פון געוואוינהייט וועגען... נאָר וייל ער פאַרלאַנגט און פילט איצט אַזוי.. פאַר וואָס קוקט ער אַן אַזוי פיל פרויען־פּנים׳ער פרעמדע און אָפטמאָל דוקא ניט קיין שיינע, אפילו ניט קיין יונגע?... פאַר וואָס קוקט ער אויף זיי שטענדיג אַזוי זשעדנע, מיט אַזאַ דורשטיגען ברען, מיט אַזאַ נערוועזען ציטער — פאַרוואָס?

און אויף זיין אייגען ווייב גיט ער א קוק ווען עס מאכט זיך...
ער מוז איין מאל פאר אלע מאל איר גוט אנקוקען.

די פרוי האט נאר וואס פארענדיגט וואשען דאס געשיר.

— קום אהער, סערע, איך וויל דיך אנקוקען!

— וואס עפעס מיט אמאל? — שטעלט די פרוי אויס א פאר אויגען.

— אט גלאט אזוי! — עס איז אמאל אינטערעסאנט צו קוקען אויף אן אייגענער פרוי לאנג, לאנג.

די פרוי צולאכט זיך, גייט צו צו אים נעענטער, זיין אפענהארציגקייט מאכט איר פילען גוט און אויפגעלייגט.

— אזוי! עס איז אינטערעסאנט אמאל צו קוקען אויף אן אייגענער פרוי? — זאגט זי צארט און גלעט זיינע קודלעוואטע האר איבער זיין שטערען.

ער זעצט זי אוועק צו זיך אויפ'ן שויס, דריקט צו נעענטער איר פנים צו זיינעם און קוקט לאנג אין אירע אויגען...

דערזעט ער אזוי פיל טרויער, אזוי פיל פארבארגענעם צער אין אירע אויגען, באמערקט ער מיט אמאל א פאר גרויע האר אין איר קאפ...

גיט ער א לייכטען ציטער...

— זע נאר! זייט ווען?...

— וואס מיינסטו? — פרעגט זי ערשטוינט.

— האסט שוין גרויע האר, מיין ווייב! האסט עס גאר ניט באמערקט?

אינסטינקטיוו גליטשט זי זיך אראפ פון זיין שויס, ווערט אביסעל צוטומעלט. לויפט מיט א נערוועזישען לאכען צו צום שפיגעל, באטראכט זיך א וויילע און רופט אויס:

— גיי, נארעלע, עס דאכט זיך דיר נאר אזוי!

— עס דאכט זיך מיר שוין גאר ניט!

— און אז יא, איז וואס? געפעל איך דיר שוין אפשר ניט? — ווערט זי מיט אמאל בייז.

— ענטשולדיג! איך האב מיט דעם גאר ניט געמיינט — הויבט ער זיך אן צו פארענטפערען — איך האב בלויז געוואלט מיט דיר א שטיף טאן.

די פרוי ענטפערט ניט, ווערט ערנסט, און פארטראכט זיך.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

שענמאנ'ען פארדריסט שוין די גאנצע שפיל, עס איז שוין אבער פארפאלען.

„אפשר קריגט זי גאר די גרויע האר דורך אים? צוליב זיין פירונג? — פאלט אים איין — ווער ווייסט ווי זי ליידעט און טרויערט אין דער שטיל? גאנצע נעכט בלייבט זי אפטמאל אליין... אוי, די בעלער, די בעלער, און דאס פארפירערשע טאנצען!... וואס פאר א שד האט זיך אין אים אריינגעגנב'עט, ווער האט אים אויסגעלערענט טאנצען? פארוואס זיצט ער זיין פרייע צייט ניט אין דער היים? די היים איז דאך אזוי זיס...

„און אזוי ביטער!" — פליט אים דורך א געדאנק — ביטער פאר אים, פאר זיין נאטור, פאר זיין פרייען ווילען צום לעבען. וואס ציט אים, רייסט אים...

„אך, ווי מען קען לעבען!"

---

מיט דער קליינער נייינצען־יעריגער סטעלא'ן מיט וועלכער ער האט זיך לעצטענס באקאנט אויף א באל איז גאר ניט אזוי פרייליך.

ביז איצט זיינען זיינע ליבעס געוועזן ניט ערנסט, ניט ערנסט פוןביידע זייטען, עס איז בלויז געוועזן א שפיל, א צייט־פארטרייב, פון א פארהייראטען מאן מיט א פארעלטערט מיידעל. מיט איר אבער, מיט סטעלא'ן, ווערט די זאך זייער ערנסט.

דאס איז א מיידעל יונג, פריש, ווי א צייטיגע פרוכט, וואס איז נאר וואס אראפגעפאלען פונ'ם בוים... און יוגענט שמעקט פון אירע האר, וועלכע הענגען אריבער איבער איר האלז נאך ניט קיין אפגעשארענע... און לייכט איז זי אויף אירע דינע פויגעל־פיסלאך, טאקע ווי א פויגעל, וואס איז נאר וואס געקומען צופליען פון ווארימע לענדער דעם פרילינג צו באגריסען...

ווערט אים טאקע ווארעם אין הארצען יעדעס מאל, וואס ער טאנצט מיט איר, דאכט זיך אים, אז איר יעדער אטעם־צוג הויכט אין אים אריין א ריח פון פרילינג און לעבען...

וואקסט אין אים דאס הארץ פון פרייד. בלומען צובליען זיך ארום זיין לעבען...

שטייט שענמאן פאר א גרויסען נסיון.

דערציילען איר דעם אמת, אדער ניט?

אין אן אנדער פאל קלערט ער ניט לאנג — „איך בין, זאגט ער, פארהייראט — און שוין!“

דא אבער ווייסט ער ניט וואס ער זאל טאן, עס איז אים אזוי שלעכט און אזוי ביטער.

און צו דעם איז סטעלא אזא קאפריזנע! ווי קען ער עס גאר פון איר אויסהאלטען! ווער האט אזא געדולד? זיי מיינט, אז זי האט דא צו טאן מיט א יונגען אינגעל, פיעשטשעט זיך פאר אים. ער זעט ווי דאס מיידעל גייט אויס פון ליבע צו אים, און ליבענדיג אים פארקירצט זי אים די יארען...

---

ביי דער ארבייט שטייט שענמאן לעצטענס א צודולטער... ווייסט ניט וואס עס טוט זיך מיט אים... עסט ניט און טרינקט ניט, פילט ווי עס גייען אים אויס די כחות...

אין הויז גייט ער ארום א פארטראכטער, א פארצארנטער.. אויס לידלאך, אויס שטיפערייען, אפילו אויס טענץ און אויס בעלער...

די פרוי קוקט אויף אים זייטיג און פארדעכטיג.

— פארוואס גייסטו ניט אין ערגעץ? — גיט זי אים אמאל א פרעג.

— וואס־זשע, עס ארט דיך שוין אז איך זיץ א מינוט אין הויז? — ענטפערט ער אפ בייז.

שווייגט די פרוי און ווייסט ניט, וואס צו ענטפערען.

---

כמעט יעדען טאג, מיטאג־צייט, פארווארפט אים דאס מיידעל מיט טעלעפאנס. ער ווארט שוין אין דער בודקע ווי ער האט מיט איר אפגערעדט.

פארוואס מיידט ער איר אויס? — האט זי צו אים טענות.

זי וויל אים זען אפטער.

זי בענקט נאך אים.

נאך זיין קונסט.

נאך זיין קונסט? וואס פאר א קונסט? גיט ער זיך א פרעג.

וואס מיינט זי מיט דעם?

ניט אנדערש אז זי האלט אים עפּעס פאר א קינסטלער, און ליבט אים דערפאר.

צוליב וואס דען זאל אזא יונגע און שיינע מיידעל אים ליבען?

א שיינער קינסטלער! טראכט ער — א קינסטלער ביים פרעס־אייזען!

ער צולאכט זיך טיף און ביטער...

---

עס איז אים איינגעפאלען א געדאנק ווי אזוי ער קען לייכט באפרייט ווערען פון סטעלא'ן און פטור ווערען פון זיין לעצטער ליבע.

יא, געוויס וועט עס שוין זיין זיין לעצטע ליבע.

דאס איז דאס העכסטע און דאס בעסטע וואס זיין „פערזענ־ליכקייט" האט געקענט דערגרייכען.

קיין אינגערס און שענערס וועט ער שוין ניט געפינען.

און צו קיין בעלער וועט ער שוין מער ניט גיין. און ער וועט שוין מער ניט טאנצען ניט מיט קיין יונגע, ניט מיט קיין אלטע, ניט מיט קיין שיינע, ניט מיט קיין מיאוס'ע.

א סוף וועט עס נעמען! ער האט שוין זיינס אפּגעטאנצט.

מיט איר, מיט סטעלא'ן, האט ער געטאנצט דעם לעצטען טאנץ.

איצט וועט ער זיך איינשפאנען אין יאך גלייך מיט אלעמען און שלעפּען די שווערע משא פונ'ם לעבען צוגלייך מיט אלע מענ־שען — בעל־עגלות...

בייטאג וועט ער, ווי א פערד, זיין ביי דער ארבייט, ביינאכט — אין שטאל — אין דער היים, ביים היי, ביים ווייב, הייסט עס. און אזוי וועט עס שוין גיין ביז'ן סוף פונ'ם לעבען...

אז אז איבערבייט און אז ענדערונג.

יא, אזוי און ניט אנדערש מוז זיך שוין ציען דאס לעבען.

---

ער האט סטעלא'ן אװעקגעשיקט פאלגענדע עטליכע ווערטער:

„אין אייער יונגען פאנטאסטישען וואונש צו ליבען און שעצען קינסטלער האט איר אין מיין פערזענליכקייט א טעות געהאט. איך בין לײדער ניט קיין קינסטלער, נאר א פּשוט'ער ארבייטער אין שאפּ — ביים פרעס־אייזען".

מער האט ער פון דער מיידעל ניט געהערט.

זיין לעצטע ליבע...

# אינהאַלט:

## 1.
## בענקענדיגע


איך נייע היים ... 5
די חתונה־נאַכט ... 9
אַ ליבע ... 13
איך שוועסטערס חתן ... 19
איך געוועזענער לערער ... 25
שפּילט ניט מער ... 29
האָפנונג ... 37
אייביגע זאָרג ... 42
פרויען־טרערען ... 49
די פאַרלאָזענע ... 53
ווי אמאָל ... 58
אַוועק ... 64
סינאָך ניט נאָכין באָל ... 68
צוליב א קוש ... 75
אויף דער מאַמעס וועג ... 82
געוואָרען פּראַקטיש ... 87
אָפּגענאַרט ... 94


## 2.
## זוכענדיגע


פאָטער און קינד ... 103
זיין פרוים שוועסטער ... 109
נאָכין גט ... 114
אַ טריל... 123
דער רויטער צייכען ... 127
זינגערים אדרעס ... 133
טיילען ... 138
אַ טאַטע ... 143
פינגער ... 147
פיס ... 150
די לעצטע ליבע ... 154